

UiT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Fakultet for Humaniora, Samfunnsvitenskap og Lærerutdanning ved UiT
Institutt for Språk og Kultur

Lofotkisten i et Kunsthistorisk Perspektiv

Mellom det Materielle og Immaterielle

Emilia Lamøy

Masteroppgave i kunstvitenskap – KVI 3900 vår 2018

Forsidebilde: Fotografi av Olga Wisniewska ved Fiskeværsmuseet på Å, Kabelvåg.

Forord:

I 2016 var jeg så heldig å få besøke Perspektivet Museums lukkede samling. Den består av en rekke møbler, tekstiler og bruksgjenstander fra både Tromsø's tidligere bymuseum på Skansen og fra Kvitnesgården ved Folkeparken (telegrafbukta i Tromsø). Jeg husker spesielt godt noen fantastiske, eldre reisekister som var plassert på hyllene der. Jeg ble med ett grepet av nysgjerrighet og fascinasjon for kistene. Det slitne uttrykket, med visnet maling og noe sprukne sider er for meg både skjønnhet og appel. Jeg har lenge hatt en interesse for brukskunst, og forholdet mellom *kunst* og *bruksgjenstand* er en krysning jeg liker.

Som født og oppvokst i Stamsund i Vestvågøy kommune, så står temaet lofotkister meg nært. Dette blandet med interessen for eldre bruksgjenstander gjør at *Lofotfiskets materielle kultur* faller godt innenfor de områdene jeg syns er spennende. Ingenting er så fristende og likeså frustrerende som alle objekter som ikke alltid anses som «verdige nok» til å få nok plass i litteraturen. Da spesifikt våre slitte, eldre bruksgjenstander som blir stående på loftet eller i kjelleren, som museer ikke får muligheten til å stille ut. Hvorfor disse objektene ikke blir stilt ut kan være av mange grunner, men én ting man kan bekrefte er at de best bevarte og mest ekstraordinære objektene blir oftest valgt ut som utstillingsmateriale. Nå har de ulike museene egne formidlingsgrunnlag å ta hensyn til, men å se vår eldre historie lagret på lukkede rom blir som å skjule deler av vår felles kulturarv. Denne oppgaven er personlig, og likeså et bilde på hva jeg anser som visuell skjønnhet og hva slags historie vi burde berike samfunnet med. Derfor har jeg valgt å skrive om en del av den materielle kulturen til Lofotfisket. Dette inkluderer gjenstander fra en tid til sjøs som markerer et tyngdepunkt i Norsk historie og næringsvirksomhet.

I stornaustet ved folkeparken ved telegrafbukta i Tromsø står en utstilling som fokuserer på kvinners innsats før skreifisket¹. Her henger det mange plagg med håndstrikkede votter, skinnklær og kister. Ved Kråksundet sjøbruksmuseum i Nordmøre hadde de sommeren 2017 en åpningsutstilling om utstyret fiskerne måtte ta med seg på lofotfisket og innholdet i lofotkista.² Det viser at temaet er levende i samtiden og noe vi ønsker å vite mer om. På samme vis er temaet noe jeg ønsker å finne ut mer om.

¹ Om Perspektivet Museum fra: <https://www.perspektivet.no/om-museet/> sist besøkt: 21.11.2017

² Nordmøre museums hjemmeside: <http://www.nordmore.museum.no/hva-skjer/aure/kr%C3%A5ksundet-sj%C3%B8bruksmuseum/lofotkista>. Sist besøkt 05.02.2018

Jeg vil med dette gi en stor takk til: Perspektivet Museum som har bidratt med hjelp og empirisk materiale fra utstillingen deres på Kvitnesgården og deres private samling.

Fiskeværsmuseet ved Å i Lofoten som tok meg så godt imot og hjalp til med å bringe fram det empiriske materialet. I tillegg en takk til Lofotmuseet på Vågan i Svolvær med sin behjelpelighet med å skaffe meg mer empirisk materiale. Og en stor takk til Per Posti for hjelp med å gi oppgaven en start med sin egen lofotkiste samt gode tips gjennom prosessen.

Abstrakt

Denne oppgaven er et kunsthistorisk perspektiv på enkelte sider av *Lofotfiskets Materielle Kultur*, hvor objekt-orientert forskning brukes for å vurdere fysiske særegenheter i forhold til andre kystkulturer i Norge. Oppgaven ser på lofotkisten, som er en vesentlig del av Lofotfiskets utrustning på 1800-tallet. Lofotkisten er en underkategori for skipskisten, som ble brukt på havet og under fiske over hele Norge under samme tidsrom. Hva er det da som skiller de to objektene, når begge ble brukt under like omstendigheter og under samme århundre? Gjennom komparativ analyse, blir lofotkistens fysiske attributter sett i sammenligning med skipskisten, som er et annet objekt relatert til Norges kystkultur.

Oppgaven inneholder analyse av 10 ulike lofotkister som ble brukt under Lofotfisket og analyserer deres utforming, produksjon og materialer. I tillegg ser man på Lofotvotten, som også er en særskilt del av Lofotfiskets materielle kultur. Ved siden av det materielle ved Lofotfisket har vi også det imaterielle, nærmere det sosiokulturelle i samfunnet som lofotkisten ble brukt i. Den sosiale konteksten har både formet det fysiske ved kisten men også skapt dens symbolske tilknytning til mennesket. Gjennom oppgaven skal vi få en bedre forståelse for et tema som sjeldent blir diskutert i kunsthistorisk sammenheng.

Innholdsfortegnelse:

1. Introduksjon.....	
1.1 Problemstilling.....	s.1
1.2 Lofoten som Motiv.....	s.1
1.3 Verk av Gunnar Berg.....	s.2
1.4 Kunstneren Anna Boberg.....	s.6
1.5 Lofotfiskets ikonografi.....	s.8
1.6 Lofotfisket.....	s.9
1.7 Lofotfiskets synlighet i kunsthistorien.....	s.10
1.8 Teori og Metode.....	s.12
• Metode.....	s.15
• Kildekritikk.....	s.16
• Oppgavens oppbygging.....	s.18
2. Skipskisten: Lofotfiskerens viktige eiendel.....	s.19
2.1 Kisten som møbel og gjenstand.....	s.19
2.2 Et praktisk møbel for fiskere og polfarere.....	s.22
2.3 Produksjon.....	s.22
2.4 Utforming.....	s.25
2.5 Materiale.....	s.26
2.6 Tilgang på materialer.....	s.29
2.7 Mote.....	s.31
2.8 Bruk av kister i vår tid.....	s.32
3. Lofotkisten.....	s.32

3.1 Skipskistens hovedtrekk.....	s.33
3.2 Hva en Lofotkiste er.....	s.34
3.3 Lofotkiste #1.....	s.36
3.4 Lofotkiste #2.....	s.43
3.5 Lofotkiste #3.....	s.49
3.6 Lofotkiste #4.....	s.55
3.7 Lofotkiste #5.....	s.58
3.8 Lofotkiste #6.....	s.60
3.9 Lofotkiste #7.....	s.62
3.10 Lofotkiste #8.....	s.66
3.11 Lofotkiste #9.....	s.68
3.12 Lofotkiste #10.....	s.70
3.13 Sammenligning av Lofotkistene.....	s.72
3.14 Lofotkisten sammenlignet med Skipskisten.....	s.75
3.15 Konklusjon.....	s.77
4. Lofotvotten.....	s.79
4.1 Produksjon og funksjon.....	s.81
4.2 Eksempler på lofotvotter.....	s.84
4.3 En del av den materielle kulturen.....	s.88
5. Lofotfiskets sosiale struktur.....	s.89
5.1 Samfunnet formet av Lofotfisket.....	s.90
5.2 Klesproduksjon.....	s.93
5.3 Matlaging.....	s.94
5.4 Lofotkisten i en sosial kontekst.....	s.95

6. Avslutning og oppsummering	s.98
Figurliste.....	s.101
Litteraturliste.....	s.104
Katalog av Lofotkister.....	s.106

1.1 Problemstilling

Det er forsvarlig å påstå at Lofotfisket er et særegent fenomen, men er den særstilt nok til at den skiller seg ut fra andre kystkulturer? Dette er en av hovedemnene for denne oppgaven å finne svar på. Oppgaven sentrerer seg rundt den materielle og objekt-orienterte delen av Lofotfisket, som sjeldent diskuteres i kunsthistoriske tekster.

Utgangspunktet for forskningen er reiseinventaret under Lofotfisket. Denne delen av Lofotfiskets materielle kultur skal kunne gi nok empirisk materiale til å svare på problemstillingen:

Hvordan særstiller Lofotfiskets materielle kultur på 1800-tallet seg sammenlignet med andre kystkulturer i Norge?

Det er også flere sentrale spørsmål som er viktige i denne oppgaven som bygger opp under problemstillingen: Er Lofotkister særegne i forhold til skipskister, som er brukt i flere deler av Norge? Lofotkistene er her et viktig empirisk materiale som mye av konklusjonene senere vil hvile på, og som derfor har en sentral plass i problemstillingen. Et annet spørsmål som skal undersøkes er: På hvilken måte er lofotvottene en særstilt del av lofotfiskets materielle kultur?

I tillegg skal det undersøkes den immaterielle delen av lofotfiskets materielle kultur. Ting har en sosial kontekst som har betydning for det fysiske utseendet. Objektene knyttet til Lofotfisket er formet gjennom ulike menneskelige aktiviteter ut fra de formålene tingene skal ha. Med dette stilles spørsmålet: Hvilke samfunns-relaterte aktiviteter var forbundet med lofotkisten og dens bruk og utforming?

1.2 Lofoten som motiv

I 1869 reiste Bjørnstjerne Bjørnson ut til Lofoten og skrev samme året verket *En Ny Reiseferd*. Verket hadde både innholdsrike skildringer av Lofotens naturlandskap, deriblant fjellenes formasjoner og midnattsolen, og en oppfordring til kunstnere å oppsøke området:

Nordiske Kunstnere maa fremfor alle drage ditop, ikke blot Landskapsmalere, som her finder Stof, de ellers aldrig kan naa; ikke blot Historie- og Genremalere, som her vil møde et Liv, saa stærkt, saa mangfoldigt og saa lidet kjendt, og møde det under Forhold, der lige saa let lægger tilrette en historisk Opfatning som en Nutidsscene af gribende eller glad Virkning; men Kunstnere af enhver Art, saasandt som alle trænger

til at højne sine Indtryk og derigjennem sine Evner, skaffe sig store Syner, hvori der er nordisk Farve og Form, og som har Fæste i vore første Fantasier over Eventur, Gudelære og Saga.³

Interessen for Lofotfisket vokste raskt fra Bjørnsons optimistiske litteratur og i takt med romantikkens oppblomstring i Norge.⁴ Den samme interessen fortsatte å vokse fra århundreskiftet. En som lot seg inspirere var Kaare Espolin Johnson (1907-1994), som reise de siste 40 årene av livet sitt gjentatte ganger til Lofoten for å finne inspirasjon.⁵ Hans mest berømte verk *Juksafiskere* en en av flere som fremstiller fiskerbondens liv i Lofoten.⁶ Mange lot seg fascinere av naturlandskapet i Lofoten samt Lofotfisket, som ofte foregikk i bakgrunnen. Det ble ofte en gjenganger i motivene både bevisst og ubevisst. Dette fordi lofotfisket er et sosialt, kulturelt og stedsbetinget fenomen. Lofotfisket har en materiell kultur formet av funksjon over flere hundre år, som skaper et særegent formspråk. I Kaare Espolin Johnsons kunstverk ser vi dette formspråket tatt i bruk, og det samme kan sies om kunstverk av Gunnar Berg (1863-1893), Ole Juul (1852-1927) og Betzy Akersloot-Berg (1850-1922). Vi skal se nærmere på Gunnar Berg og Anna Boberg (1864-1935) sin bruk av Lofotfisket i sine motiver.

1.3 Verk av Gunnar Berg

Gunnar Bergs valg av motiver ser ut til å søke etter konkrete blikk på lofotfisket. Siden han var født og oppvokst i Svolvær og hadde sitt atelier på Svinøya, hadde han lett tilgang på nærstudier av mylderet som var kjent og kjært på stedet. Berg er mest kjent som lofotmaler på grunn av hans interesser for lofotfisket, og er en av Nord-Norges mest anerkjente kunstnere. Svolvær var et aktivt fiskevær på 1800-tallet og frem til midten av 1900-tallet. Dette preget miljøet og samfunnet mens Berg var aktiv som kunstner. I maleriet *Bakeriet på Svinøya* fra 1885 (figur 1) ser vi et lite utsnitt av samfunnet på Svinøya med bakeriet i bakgrunnen.

³ Bjørnson, Bjørnstjerne: *En Ny Reisetur*. Fortellinger i Utvalg. Aschehoug, 1996, Oslo. S. 178

⁴ Posti, Per: *Lofoten i Billedkunsten fram til 1920-årene*. Fra Ottar nr. 3, 2000. Tromsø Museum, Universitetsmuseet. S. 20

⁵ Pedersen, Bjørn Tore: *Lofotfisket*. 2013. Pax Forlag, Oslo. S. 171

⁶ Pedersen, Bjørn Tore: *Lengselens Billeddikter: en bok om Kaare Espolin Johnson*. Pax Forlag, Oslo, 2000. s. 193

Figur 1: Gunnar Berg: *Bakeriet på Svinøya*, 1885. Svolvær. Mål: 46cm x 31cm.

Bildet er malt med oljemaling. Maleriet er i liggende format, og Berg har plassert oss som beskuere rett fremfor et åpent område med en bygning som fyller størstedelen av bakgrunnen. Bakken, fjellene og taket på bygningen er dekket med snø. I forgrunnen ser vi rekker med båter, i det som ser ut som en liten skråning. Til høyre kan man skimte litt av havets mørke blåtone. Himmelen ser ut til å bære fram bygevær, med sine gråhvite toner. Blant båtene i forgrunnen til høyre kan man skimte to skikkelser. Vi ser også en mengde kister, tønner, kostbommer og reiseinventar liggende foran båtene i forgrunnen. Kister kan også skimtes i båtene på høyre side: En grønn med en skikkelse bøyd over, og en større kiste i lys blå tone i båten ved siden av. Måten Berg bruker kraftige linjer når han har formet båtene, huset og landskapet indikerer at han har malt dette fort. Vinduene og dørene på bygningen i bakgrunnen viser flere ujevnheter og et lite nøye arbeid. Dette er verdt å legge merke til på bakgrunn av Bergs andre verk som viser en rik mengde detaljer og naturo fremstillinger.

Etter malestrøkene å dømme kan dette ligne en nærstudie som har blitt utført hurtig for å få med seg plasseringen av gjenstander og båter før de ble sturet inn på stabbur og inn i hus. Hvis man skal tolke bildet historisk i sammenheng med beretninger fra lofotfiskere, skildrer

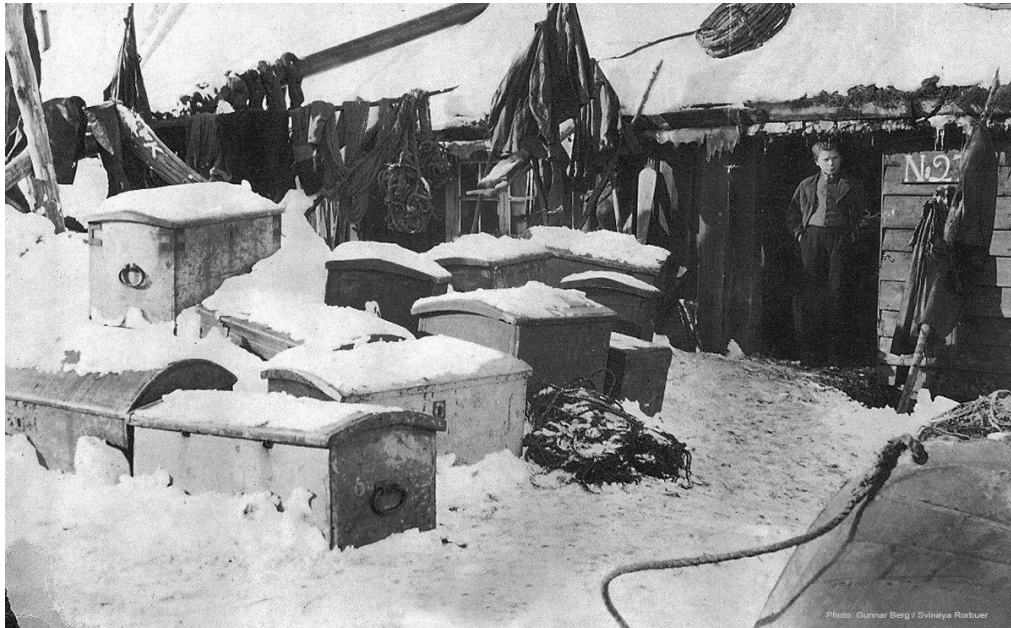
nok dette tidspunktet når båtene nylig er plassert på land og inventaret skal til å lastes av. Skikkelsen i forgrunnen er på tur å løfte kista ut fra det som antas er en fembøring⁷.

Det som er verdt å legge merke til her er hvordan kistene, tønnene og reiseinventaret er tildelt en sentral plass i motivet. Samtidig dreier den menneskelige aktiviteten seg rundt disse. Det er sjelden reiseinventar på sjøen blir viet oppmerksomhet i kunst. Ikke bare i generell kunst, men for kunst med Lofoten som motiv. Kan det være at Gunnar Berg ser en viktighet i disse objektene som mange andre kunstnere ikke ser? Er dette fordi han er en lokal kunstner, eller fordi han er opptatt av å studere samfunnet at han inkluderer objektene sentralt i motivet? Det kan være mange grunner for at nettopp slike objekter blir sentrert i motivet, men dette flyktige øyeblikket var nettopp det Berg ville kapre. At motivet da inneholder objekter av interesse er selvforklarende. Kistene, tønnene og kostbommene har en egen form og funksjon som var viktig for samfunnet, og man kan til dels skape en linje mellom objektene og særegenheter knyttet til Lofotfisket.

De som kjenner arbeid av Gunnar Berg, vet at flere av hans motiver inneholder landskap, hav og fjell i en naturalistisk utforming. Maleriet *bakeriet på Svinøya* er på flere måter en digresjon fra det storslåtte uttrykket vi finner i flere av hans verk, som for eksempel *Trollfjordslaget* (1890-93) samt *Fra Vaterfjord* (1886-93). Realisme er 'forventet' for slike nærstudier eller «skisse-arbeid», som maleriet kategorisk plasseres innenfor. Maleriet *Bakeriet på Svinøya* avviker fra de brede perspektivene i hans andre verk, og fokuserer heller på menneskelig aktivitet. Bergs måte å inkludere folkelivsskildringer i sine malerier sidestiller han fra andre lofotmalere på slutten av 1800-tallet. For i all hovedsak er det tilstedeværelsen av folk og deres virksomhet som blir viet fokus. Dette er hovedgrunnen til at hans verk viser oss mer av selve Lofotfisket. Gunnar Berg har gjort flere nærstudier i sitt arbeid av daglige aktiviteter, mennesker og objekter i hverdagen til folket i Svolvær.⁸ Man kan også tolke hans verk som en presentasjon av Lofoten gjennom å bruke de motivene som best fremstiller stedet og menneskene der. En annen produksjon av Gunnar Berg som bør nevnes, er et fotografi (se fig. 2).

⁷ En fembøring er en større båt med minst 5 båtrom, også kalt «nordlandsbåt» eller «spissbåt». Denne båten kunne holde 6 mannskap og var vanlig å bruke under fiske.

⁸ Samlingen til Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design har rundt 70 skisser som man kan se på [www.digitaltmuseum.no/search/?q=gunnar%20berg&aq=owner%3A"NMK"&o=0&n=80](http://www.digitaltmuseum.no/search/?q=gunnar%20berg&aq=owner%3A).

Figur 2: Fotografi av reisekister og en ungdom i døråpninga på ei rorbue. Gunnar Berg ca. 1882-1892

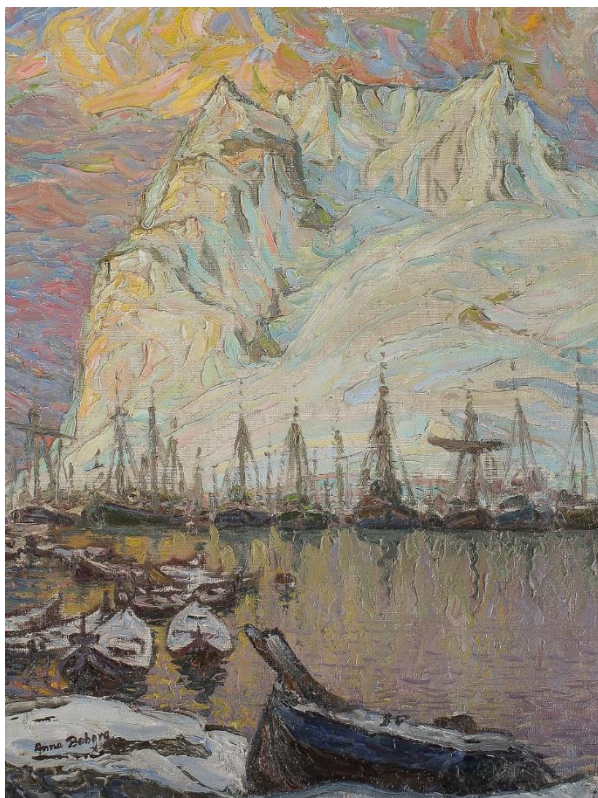
Igjen ser vi et interessant valg av motiv. I forgrunnen står det flere snødekkede kister med buet lokk og jernringer. De er stilt opp foran en lavere bygning. Bygningen er en vanlig rorbue med få vinduer, lav dør og fiskeutstyret hengende til tørk på utsiden. En ung gutt står i døråpningen her. Disse unge guttene var ofte skårunger: Som oftest i slekt med fiskerne som skulle ut og erfare lofotfisket.⁹ Individet har også fått kallenavnet «kokkglunt» på en plakat av fotografiet gitt av kunsthistoriker Per Posti. Gunnar Berg tok en rekke ulike fotografier av området han vokste opp i. En del av fotografiene (samt en rekke malerier) befinner seg på *Galleri Gunnar Berg* på Svinøya. Fotografiene er tatt et sted mellom 1882 og 1892. Vi kan regne med at det Gunnar Berg vurderte som interessante motiver, også kan tolkes som viktige objekter. Kistene har en verdi for tiden, og inneholder fiskernes mest dyrebare eiendeler og kost. Igjen kan vi spørre hvorfor akkurat kistene er så sentralt plassert i hans motiver. Kisten kan tolkes som en særegen del av Norges historie og i tillegg en viktig del for kulturelle og tradisjonelle utviklinger i Lofoten. Den har en sentral plass innenfor lofotfiskets materielle kultur også, noe som blir enda tydeligere i Bergs motiver. Dette viser også hvorfor akkurat lofotkisten er relevant som forskningsobjekt.

⁹ En skårunge var et kallenavn for de yngste guttene som skulle ut på Lofotfisket for første gang, eller som var med på reisen for å oppleve fisket uten å aktivt delta. Disse var ofte sønn eller familiemedlem av en fisker i følget.

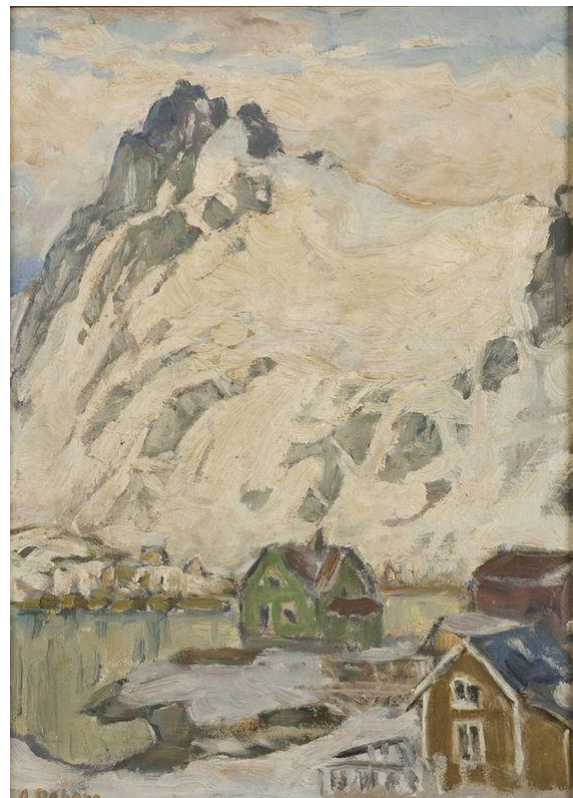
1.4 Kunstneren Anna Boberg

En annen kunstner som på lik linje med Gunnar Berg jobbet med skissearbeider av Lofoten, er Anna Boberg (1864-1935). Hun var kjent i kunstmiljøet i Sverige hvor hun er født og oppvokst. Boberg og Berg malte rundt samme tidsrom og hadde kjennskap til hverandre, og hennes arbeid blir her en passende sammenligning til Gunnar Bergs. Hun var også på samme måte som Berg en friluftsmaler. Både Boberg og Berg lagde flere skisser av miljøet i Lofoten, som kapret dagligdagse momenter.

Selv om begge hadde egne ateliér og malte liknende motiver fra samme området er det vesentlige trekk som skiller dem. For det første er Anna Bobergs fargepalett noe annerledes enn Bergs, da hennes farger er mer duse og hun bruker mer hvitt, grønt og gult. For det andre er hennes bilder malt med grove og kjerne penselstrøk for å få med seg de mest grunnleggende formene, noe som gir motivene skarpe og overlappende linjer.

Figur 3 Studie av Anna Boberg. Ukjent årstall.¹⁰

Figur 4: Maleri av Anna Boberg. Ukjent årstall.¹¹

¹⁰ Foto funnet på: https://snl.no/Anna_Boberg sist besøkt 22.04.2018

¹¹ Bilde funnet på: <https://www.the-athenaeum.org/art/list.php?m=a&s=tu&aid=10681> sist besøkt 22.04.2018

Boberg kom til Lofoten fra århundreskiftet, og var aktiv i perioden før og etter 1. verdenskrig. Berg malte mest i perioden 1886-1893.¹² De var begge preget av ulike lærere og ulike tider.

Det er tre ting som ofte går igjen i Bobergs motiver: Fjell, snø og hav. Men det som gjør hennes verk mest betydelige her, er at hun som svenskfødt kunstner ser på Lofoten gjennom et eksternt blikk. Dette gir igjen et annet syn på Lofoten. Boberg malte ved flere anledninger nordlandsbåtene og jektene mens de lå ute på sjøen. Hennes kunstverk vil jeg kalle impresjonistiske, til dels på bakgrunn av Karen Helén Andreassens diskusjon rundt Anna Bobergs fokus på det meteorologiske: Vær, skyer og veksling i naturen i arktiske områder¹³. Anna boberg ser altså på Lofoten med nysgjerrighet for vær fenomener mye mer enn hun vier oppmerksomhet til menneskene og aktivitetene der.¹⁴

For de som ikke kjenner til Lofoten og fjellformasjonene der, kan landskapene i Anna Bobergs malerier virke ugjenkjennelige. Sånn sett har Gunnar Berg tydeligere geografiske trekk for Lofoten i landskapet, mest på grunn av større mengder detaljer. Jeg har til nå ikke funnet et eneste bilde av Berg som avviker fra hans foretrukne motiver av landskap eller nærstudier av fiskevær. På det tidsrommet Gunnar Berg var aktiv kunstner krydde det av større og mindre fiskebåter i Lofoten. Det er derfor lettere å plassere Bergs malerier innenfor et geografisk område enn Bobergs. Hun er altså mer distansert fra materialiteten til Lofotfisket enn det Berg er. Dette er en vesentlig faktor som skiller de to kunstnerne. Bergs kunstverk representerer Lofotfiskets materielle kultur i høyere grad enn det Bobergs kunstverk gjør. I hennes skisser er det ikke mennesker i fokus, det er natur.¹⁵ Men på en annen side brukes Nordlandsbåtene og kystsamfunnene som en del av motivene gjentatte ganger i noen sentrale verk (se figur 3 og 4). Det kan tolkes som at Boberg søker etter den riktige stemningen for sine verk, samt at hun har en fascinasjon for båtene når de trekker ut. Andreassen diskuterer hvordan Boberg har et utenforstående blikk på Lofoten:

Når bildene til Anna Boberg formidler fjell, lys, hav og båt, kan en derved hevde at i noe av dette samsvarer bildene med turistens utgangspunkt for forståelse av stedet.

¹² Posti, Per: *Kunsthistorie i Nord: Lofoten i Billedkunsten fram til 1920-årene*. Ottar, Universitetsmuseum Tromsø. Nr. 3, 2000. s. 20-21

¹³ Andreassen, Karen H. skrev i 2002 en hovedfagsoppgave om Anna Boberg og hennes kunstnerarbeid med Lofoten som motiv.

¹⁴ Andreassen, Karen H.: *Lofoten fanget i et blikk*. 2002. s. 39-40

¹⁵ Jeg henviser til Andreassens vedlegg til hovedoppgave med 40 fotografier av Anna Bobergs malerier. Bildene er tatt av Andreassen.

Men en kan også spørre om det er kystbildene til Anna Boberg som avbilder det turisten helst vil se.¹⁶

Anna Boberg er fokusert på stemning, lysforhold og mindre detaljer rundt objektene i maleriene sine. Hun maler derfor en del gråværsdager og gule himler. Berg virker mer opptatt av en panoramisk helhet, hvor alle elementene har en bestemt plassering. I denne sammenhengen kan det poengteres at Boberg ikke har malt eller skissert reiseinventar tydelig nok til å kunne gjenkjennes i hennes kunstverk. Samtidig viser begge kunstnerne interesse for båtene når de samler seg under sesongfiske. I betraktning av kunstens innhold i både Boberg og Bergs verk, bruker begge et ikonografisk innhold som fremstiller Lofoten og Lofotfisket. Begge kunstnerne forstår betydningen av Lofotfisket, både som næringsvei og som årlig fenomen. Da kan man spørre seg; hvorfor er kister mer interessant for én kunstner enn for en annen, både som motiv og som et objekt? Begge kunstnerne har ulike utgangspunkt for måten de ser Lofoten, og hva som er motiver av interesse. Man kan tenke seg til at Berg ser en materiell og kulturell verdi i lofotkista fordi han er født og oppvokst i et miljø hvor kistene var en viktig gjenstand.

1.5 Lofotfiskets ikonografi

Både Gunnar Berg, Anna Boberg og Kaare Espolin Johnson har brukt ikonografi knyttet til Lofoten og spesielt til Lofotfisket. Denne ikonografien er fjellformasjoner, bygninger, fiskevær og kystlandskap fra tettsteder rundt i Lofoten. I tillegg er ikonografien også bruksgjenstander som fiskeredskaper, båter og selve lofotkistene. På samme måte som vi kan skille Lofoten i landskapsmalerier er også Lofotfisket et historisk, kulturelt, og geografisk fenomen. Dette sier i seg selv å ha utviklet egne særegenheter rundt Lofotfisket. Man kan også spekulere hvorvidt fiskere som kom fra andre deler av Nord-Norge også bruker de samme objektene i reiseinventaret, fordi Lofotfisket kanskje krevde et særst tilpasset utstyr. Inventaret skal være tilpasset funksjon og bruk, og skal da ikke inneholde store differanser mellom de ulike fiskerne. Lofotkisten er en av disse bruksgjenstandene som er knyttet til et geografisk område. Samtidig er den også knyttet til en sosial hendelse som involverer mennesker fra flere steder i Norge.

¹⁶ Andreassen, Karen H. *Lofoten fanget i et blikk*. 2002. s. 47

Lofoten har vært dominerende i fiskenæringen siden vikingtiden.¹⁷ De fleste kulturer formet av en hovednæring som fiske har et logisk og funksjonelt formspråk som reflekterer behovene på stedet. Dette vil i teorien skape et eget formspråk. Er det for eksempel noen forskjell på utstyret som ble brukt under hvalfangst ved Finnmark selv om begge var forbundet med langvarige turer på havet? Vi har sett at Lofotfisket er karakteristisk gjennom kunstverk fra både Anna Boberg og Gunnar Berg. Gjennom objekter som nordlandsbåten, fiskere, fjellformasjoner, kister og tønner skapes det et bilde av Lofoten og Lofotfisket, som også gjenspeiler våre forventninger til dette emnet. Det som er vesentlig her, er at alt er knyttet opp mot en helhet som sentrerer seg rundt et viktig livsgrunnlag.

1.6 Lofotfisket

Gytesesongen i perioden januar-februar markerer et viktig moment på Barentshavet. Da er trafikken mellom småbrukene ved kysten og mellom båtene på havet trappet opp betraktelig. Skreien er en svært viktig inntektskilde og næringskilde i Lofoten, og har vært det i nesten 1000 år. For eksempel var 80% av all eksport på 1300-tallet fra Norge tørrfisk¹⁸. Fiskere kom fra både Finnmark, Troms og Rogaland for å ta del i fisket. Det kunne stime av båter så hele havet var dekket gjennom sesongen. På andre halvdel av 1800-tallet var det omtrent 20.000-30.000 fiskere som deltok på Lofotfisket.¹⁹ Noe som demonstrerer hvor viktig det var for Norge. Fiskere var som regel bundet til bestemte fiskevær, der de handlet og leiet båt og utstyr, kjøpte brød på bakeriet, smidde krok og smått på smien. Væreieren styrte stedet, kjøpte opp fisken og solgte videre.²⁰ Han hadde også rorbuer som fiskerne leide for sesongen. Lofotfisket formet med andre ord flere små samfunn rundt om i Lofoten. I dag er det kvoter man forholder seg til, men før denne tid var alt satt i et litt annerledes system. Pedersen beskriver det slik: «Før begrensningene med kvoter ble innført på slutten av 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet, var lofotfisket å betrakte som avsluttet rundt 20. april. Da var det å dra bruket på land, rydde i rorbua og pakke ned utstyr og klær i lofotkista, mens høvedsmannen gikk til væreieren eller fiskekjøperen for å hente pengene han og mannskapet

¹⁷ Pedersen, Bjørn Tore: *Lofotfisket*. 2013. Pax Forlag, Oslo. S. 9

¹⁸ Pedersen, Bjørn Tore: : *Lofotfisket*. 2013. Pax Forlag, Oslo. S. 17

¹⁹ Klausen, Ann Kristin: *I Lofotkista*. 1998. Nesna Bygdemuseum. S.3

²⁰ Nielssen, Alf Ragnar: *Norges Fiskeri og Kysthistorie: Fangstmenn, fiskebønder og værfolk fram til 1720*. Fagbokforlaget 2014 bind 1. s. 267-269

hadde til gode.»²¹Nå brukes ikke rorbuene lenger på samme måte som før. Båtene har som regel seng, kjøkken og plass til bekledning.

For folk som bodde i Lofoten gjentok arbeidet som fisker seg fra far til sønn i flere generasjoner. Sønner skulle ta etter faren, som faren hadde tatt etter sine forfedre. Tradisjoner kunne begrenses i enkelte familier, spesielt hvilke fiskemetoder de brukte. Vi kan altså tolke materialer fra lofotfisket som av lengre historisk utvikling, og med et kulturelt formspråk som gjerne var basert på et lokalt håndverk.

Forskjellene mellom samfunn i Lofoten og samfunn i for eksempel Senja og Honningsvåg er tydelige når vi ser på Lofotfisket som en årlig, samlet hendelse. Selve bygningene og båtene brukt på de ulike stedene i Nord-Norge avslører på flere måter ulikhetene. I Honningsvåg dominerte sildeoljefabrikken og hvalfangsten. Da ble det brukt større båter, andre typer redskaper og fangstmetoder. I Senja hadde man flere elver og ferskvann med ørret og laks. På samme tidspunkt i Lofoten var det fiskehjell og flere rorbuer opp etter kaia enn noe annet. Lofotfisket overlapper også flere folkegrupper som samer, kvener og folk fra andre kyststrøk, Troms og Nordland. Lofotfisket ble en felles aktivitet for de ulike gruppene. Utstyret fiskerne hadde med seg er det vesentlige man kan bruke til å definere hva lofotfisket innebar, fordi det gjenspeilet hvilke aktiviteter som ble utført. Utstyret måtte vare så lenge som behovet strakk seg, og klærne måtte være tilpasset et kaldt og vindfullt klima. Lofoten sitt naturlandskap var og er fremdeles best egnet for fiskere og småbruk. Det er ikke godt egnet for jordbruk og større dyrehold, samt at det er særdeles utsatt for kraftig vind. Lofoten har et unikt værforhold og jordbruksforhold som skiller det fra andre kyststrøk i Nord-Norge. Sammensetningen av et egenartet klima, på en spesifikk plass som egner seg kun til enkelte former for næringsgrunnlag gjør forskjellene tydelige. Dette næringsgrunnlaget er i tillegg syklisk, med at det følger skreiens bevegelse og gytelsesonger.

1.7 Lofotfiskets synlighet i kunsthistorien

Både arkitekturmessig, historisk og kulturelt er Lofotfisket et innholdsrikt tema. Det vi ser i kunst, arkitektur og materielle kilder fra stedet er en utvikling og en tilpasning gjennom tiden. Klima, naturlandskap, levemåte og de behovene menneskene hadde i Lofoten har formet

²¹ Pedersen, Bjørn Tore : *Lofotfisket*. 2013. Pax Forlag, Oslo. S. 136

kunst og kultur som vi ser i de fysiske materialene. Selv i maleriene som dukket opp etter hvert ut på 1800-tallet med Lofoten som motiv hadde et ideal om et romantisk landskap. Selv da kunne man se Lofotens geografiske trekk og gjenkjenne de. I tillegg var det lett for en som kjenner Lofoten å se at motivet gjenspeiler nettopp dette området.

Før 1800-tallet var ikke Lofoten særlig gjengitt i klassisk kunst. Dette endret seg litt mot slutten av tidsepoken med nasjonalromantikken, og derfra ble Lofoten mer aktuell som motiv.²² Jeg har observert at mot 1900-tallet er fotografiet det dominerende mediumet vi finner Lofoten gjengitt i oftest, og det samme kan sies om vår moderne tid. Naturlandskapet, båtene og livet på kysten er populære motiver i moderne kunst. Det som ikke nevnes ofte i forhold til disse motivene, er helheten i det som fremstilles. Både motiver som inneholder de små kyst-samfunnene langs Lofoten og fiskebåter forteller en eldre historie om Lofotfisket, som oftest ligger som en urørt bakgrunn i flere populære motiver. Lofotfisket får gjerne historisk – heller enn en kunsthistorisk tyngde. De aller fleste bøker idag med Lofotfiske som tema er historiske bøker med en liten mengde empirisk analyse. I kunst blir de ulike objektene, stedene og personene vi assosierer med lofotfisket etter min mening valgt basert på en ønsket visuell funksjon, i stedet for å vektlegge den historiske verdien som det faktisk har. Dette gjelder såklart ikke alle kunstnere: Både Anna Boberg og Gunnar Berg som nevnt har latt seg fascinere av de større kontekstene. Men det kan tolkes som en voksende oppgave for Lofoten å øke interessen for det historiske og ikke minst kunsthistoriske ved området. I dag kan det virke som at turistene er mest opptatt av å ta bilder av landskapet enn å lære om den materielle kulturen og den eldre historien til stedet. Boberg har ved flere anledninger prøvd å kapre de mangfoldige båtene når de skal ut på skreifiske tidlig på året, og Gunnar Berg har malt et større verk om *Trollfjordslaget* som nevnt tidligere i kapittelet.²³ Men til nå er det marginalt med teoretiske tekster som diskuterer lofotfisket og beretninger om Lofotfisket med et kunsthistorisk perspektiv.

Lofotfisket kunne ha fått større oppmerksomhet i kunsthistorien. Lofotens materielle kultur kan berike oss med kunnskap om eldre tradisjoner og et håndverk spesialisert på et snevert område som Lofotfisket. I tillegg kan man debattere hvorvidt maleriene av Lofoten med stimer av båter, fiskere og kaier er i direkte kontakt med Lofotfisket som et historisk emne,

²² Posti, Per: *Lofoten i Billedkunsten fram til 1920-årene*. 2000. S. 19-20.

²³ Strid mellom robåtfiskere og dampbåtfiskere i 1890, som senere engasjerte store deler av kystfolket og nye endringer ble gjort i Lofotloven i 1891 som følge av konflikten.

eller om de karakteristiske objektene blir brukt som visuelle midler. Her er nok svaret *både og*. Båtmotiver har hatt sin storhetstid i Norge og ellers vært tilfredstillende som pynt i stuen. Samtidig har vi kunstnere som Gunnar Berg og Anna Boberg (for ikke å nevne Kaare Espolin Johnson, Axel Revold (1887-1962) og Otto Sinding (1842-1909)) som har prøvd å skildre aktiviteten rundt selve Lofotfisket i sine verk. lofotfisket er noe bevisstgjort i motivene, men hvorvidt temaet er like aktuelt idag som det var for 50-100 år siden er lite trolig.

1.8 Teori og Metode

Det empiriske arbeidet som gjennomgås i denne oppgaven er viktig for å stadfeste de faktiske forskjellene mellom skipskister og lofotkister, fra én kystkultur kontra andre. Men samtidig er lofotfiskets særegenheter mer enn bare de fysiske attributtene. Her er det snakk om de sosiale og samfunnsmessige funksjonene som også henger sammen med lofotkisten. For kisten forteller oss som beskuere mer enn bare detaljer om utseendet, produksjon og materiale. Hvert eneste fysiske attributt på kisten har et opphav, et *poeng* eller rettere; et *problem* som det løser. Som alle menneskelige kreasjoner har de som oppgave å fylle et behov. Kistene løser problemet: Oppbevaring av mat og klær. Mens andre fysiske karakteristikker løser lignende problemer som for eks. beskyttelse mot vær og vind. Kisten ble skapt av mennesker *for* mennesker. Ved å inkludere den menneskelige faktoren gjennom forskningsprosessen får man et mer sammenhengende syn på lofotkistene, som igjen kan hindre at man gjennom fordommer får et villedet resultat. Denne måten å gå frem på har tidligere vært diskutert av kunsthistorikeren Michael Baxandall (1933-2008) i hans bok *Patterns of Intention* (1985). Selv om Baxandall bruker en bro (Forth Bridge) som eksempel på en kunsthistorisk metode, er denne metoden aktuell for denne oppgavens spørsmål rundt lofotkistenes sosiale funksjon. Baxandall beskriver det slik at man bør tolke objekter på bakgrunn av to ting: *Charge* (oversatt: ordre) og *Brief* (oversatt: resymé). Enkelt forklart er det objektet som en løsning på et problem (derfra *ordre* som et igangsettende fenomen om å skape en løsning), samt å sette opp flere punkter med påvirkninger (derfra resymé av flere faktorer som påvirker objektets endelige form). Disse faktorene er i Baxandalls eksempel: Lokalisering, eksisterende modeller, geografisk område, produsentens egne kunnskaper, eksisterende materialer og så videre. De samme faktorene kan enkelt overlappe et objekt som en Lofotkiste.

Lofotfisket inkluderer større samfunnsgrupper med mennesker, som samkjørte nesten synkront rundt det å fylle lofotkistene med utstyr. Og arbeidet bestod av flere ulike typer

aktiviteter som igjen har egne sett med 'regler'. På lik linje med Baxandall's *Forth Bridge* er Lofotkisten også basert på en lang rekke instanser og forutsetninger som man ikke bør utelate. "We address a thing to which the maker's intention was attached, not a documentary by-product of activity."²⁴ Som Baxandall skriver er formålene tingene har essensielle å diskutere, noe som også bør gjøres med utstyret knyttet til Lofotfisket. Ved å diskutere de sosiale aspektene knyttet til objektene vil man kunne få et mer helhetlig bildet. Med denne metoden skal vi undersøke spørsmål rundt de sosiale, rituelle og gjentakende som har formet både folket, landskapet og objektene. Vi setter dermed en materiell kultur knyttet til Lofotfisket i en sosiokulturell kontekst.

Materiell kultur brukes som en samlet betegnelse for denne oppgaven. Jeg definerer materiell kultur som fysiske ting skapt av og for mennesker. Jeg snakker gjerne om kultur som et samlet begrep rundt objekter som er gjentakende, fast som inventar og /eller koblet til menneskene innenfor en viss ramme i tid og rom. Til dels kan man si at hvert samfunn har sin egen kultur som igjen påvirker tingene rundt seg. Kultur er både materielt og immaterielt, og derfor passer begrepet godt til forskningsprosessen denne oppgaven viser til.

Begrepene 'materiell' og 'kultur' er både synergiske og antagonistiske. Man bruker også begrepene tverrfaglig i den forstand at det brukes i sammenheng med ulike fagretninger. Originalt sett var studiet av materiell kultur knyttet til antropologi, sosiologi og arkeologi som en måte å hente informasjon fra tingene og objektene fra tidsperioder som var førhistoriske.²⁵ I tillegg skriver Poul Holm i artikkelen *Kystkultur som Forskningsemne* (1995) hvordan ordet kystkultur er et viktig anker for norsk historie og identitet²⁶. Og kystkultur er et begrep som ofte henger sammen med Lofoten og dens materielle kultur. Begrepene er altså like viktige for en kunsthistorisk forskning som for andre fagretninger.

Men hva skiller materiell kultur i et kunsthistorisk perspektiv i forhold til et historisk eller antropologisk? For det første er dette objekter som er en del av et motiv i kunstverk og fotografier. For det andre er det hvordan man ser på tingene som avgjør forskjellen mellom de ulike fagområdene. I dag plasseres gjerne gamle skipskister og lofotkister som antikviteter,

²⁴ Baxandall, Michael: *Patterns of Intention*. Yale University Press, London. 1985. S. 14

²⁵ Yonan, Michael: *Toward a Fusion of Art History and Material Culture Studies*. The University of Chicago Press. 2011. S. 232

²⁶ Holm, Poul: Kystkultur som Forskningsemne. I *Kystsamfunnets Materielle Kultur*.

eller som tilbehør i interiørdesign som estetiske virkemidler.²⁷ Ordene har i tillegg tilhørighet i museumssammenheng og i gjenstandsforskning.²⁸ Det blir knyttet visuelle og estetiske diskusjoner rundt objektene gjennom analyse i denne oppgaven. Samt at oppgaven bruker et begrenset utvalg med fysiske objekter knyttet til et håndverk som både har dekorative tendenser og inneholder kreative utfoldelser tilknyttet ren nytteverdi. Det er da trygt å si at 'materieell kultur' relaterer til kunsthistoriske metoder, men dette tilsier også at det empiriske materialet skal kunne etterprøves gjennom metoder fra andre fagområder. Kunnskapen produsert i denne oppgaven kan derfor brukes i flere fagretninger.

Bjarne Stoklund beskriver i verket *Tingenes Kulturhistorie* at kulturelle betingelser og forståelse er avhengig av tid og sted i historiske forhold:

I den moderne forskning refereres der som nævnt til genstandene som kulturprodukter, som noget der udspringer af menneskelige tanker og forestillinger. Men dette begreb bliver i virkeligheden misvisende så længe, man begrænser sin analyse til den synkrone sammenhæng, for mennesket lever altid i historisk betingede fysiske omgivelser.²⁹

Det Bjarne skriver er også viktig i denne oppgavens sammenheng. Man må se på Lofotfiskets materielle kultur i forhold til samtiden og fortiden objektene ble skapt i. Det blir altså uungåelig å tolke det empiriske materialet på en annen måte enn dem gjorde for 200 år siden, samtidig som forskningen gir et samtidsperspektiv på tingene. Det blir et hermeneutisk perspektiv på emnet Lofotfisket, da vi både ser på det i helhet samtidig og gjennom utvalgte objekter. Ting endrer seg over tid, det samme gjør deres forbindelser til mennesker og verdi. Siden Lofotfisket er et såpass sentralt emne både innenfor gjenstandsforskning og kulturell historie, hvorfor er det ikke blitt forsket mer på?

Ett av svarene på spørsmålet er: Det er vi selv som påvirker hva som kan tolkes som «verdifulle» forskning og forskningsmateriale. Som et poeng fra virkningshistorie i seg selv,

²⁷ Det eksisterer flere blogg-innlegg hvor eldre kister hentet fra antikvariater blir brukt bevisst som en del av interiøret. Ett eksempel finner man her:

http://fransklandstil.blogg.no/1496770061_gammel_vogge_og_kiste.html sist besøkt 06.04.2018

²⁸Stoklund, Bjarne: *Tingenes Kulturhistorie*. Museum Tusulanums Forlag, Københavns Universitet. 2003. s. 9-11

²⁹Stoklund, Bjarne: *Tingenes Kulturhistorie*. Museum Tusulanums Forlag, Københavns Universitet. 2003. s.18

kan det at objektene knyttet til Lofotfisket ble avløst i bruk forklare hvorfor det mangler oppmerksomhet rundt Lofotfisket i kunsthistorien³⁰. Man må være obs på at bruksobjektene gir en annen oppfatning i dag enn det gjorde mens de var i bruk. Og siden lofotkister ikke lenger blir brukt på Lofotfisket er det naturlig at deres sammenheng til Norges kysthistorie blir endret. Nå kan lofotkistene heller betegnes som 'interiørgjenstand' enn et redskap. Vi skal diskutere mer om Lofotkistens bruk i nyere tid mot slutten av oppgaven.

Metode

Tidlig i prosessen med denne oppgaven var det essensielt å få tak i empirisk materiale. Da gjaldt det å få kontakt med flere ulike museer som var nære nok for min plassering. I tillegg til museer som har en eller flere fellesnevner med kyst-historiske bruksobjekter. I Tromsø har vi TMU (Tromsø Universitetsmuseum), Polarmuseet og Perspektivet Museum som har slikt i sine samlinger. Gjennom Tromsø Museum fikk jeg tilgang til en liste over kister i deres samling, som befant seg på Polarmuseet. Disse kistene ble brukt som sammenligningsmateriale i kapittelet om Skipskister og om Lofotkister. Gjennom Perspektivet Museum har jeg fått tilgang til tekstiler. Disse er fra Naustet ved Telegrafbukta, en utstilling om skreifisket. Disse befant seg på museets magasin gjennom forskningsperioden. Tekstilene ble en essensiell del av arbeidet med lofotkistens innhold.

Videre har museer i Lofoten vært viktig for å få tilgang til faktiske Lofotkister. Her er det Lofotmuseet på Vågan, Kabelvåg samt Fiskeværsmuseet på Å i Moskenes. De aller fleste kistene både i Tromsø og i Lofoten har ikke dokumentasjon på opprinnelse og tidligere eiere. Dette skaper usikkerhet rundt kistenes tilhørighet innenfor kategorien skipskiste eller lofotkiste. Samtidig er kistene som befinner seg i Lofoten og som har blitt eid av Lofotfiskere bosatt i området et tryggere utgangspunkt for å samle autentisk materiale til empirisk analyse.

Kontekstualisme og formalisme brukes som utgangspunkt for gjentagende komparative analyser gjennom oppgaven. Analysen av kister blir å være objektiv, mens videre mot kapittel 4 skal man se på de mindre fysiske aspektene rundt tingene.

³⁰ Virkninshistorie: Et begrep brukt av Gadamer, også knyttet til persepsjonsteori. Det baserer seg på at vår tolkning og analyse av ting er knyttet til et nettverk dannet av fortid, tradisjon og vår forståelse for historie i nåtiden. Dette skaper enkelte fordommer ifølge Gadamer. I forhold til teksten handler dette om en virking av møtet mellom to ulike historiske ståsteder, tradisjoner og de perspektivene som var gjeldende i begge. Vi prøver å forstå en fortid gjennom nyere tids perspektiver og tradisjoner.

Av litteratur har det blitt brukt en stor del historiske tekster da temaet lofotfiske ikke dukker opp ofte i kunsthistorisk litteratur. Et tema som Lofotfiske er marginalt å finne med objekt-orientert forskning, derfor er mye av litteraturen brukt fra historiebøker som inneholder beretninger og stedsspesifikke og tematiske sider av lofotfisket. Av dette kan det nevnes *Norges Fiskeri-og Kysthistorie* (2014) av Alf Ragnar Nielssen og *Nordlandsbåten og Åfjordbåten: Båten i Bruk* (1988) av Gunnar Eldjarn. Enkelte viktige bøker som er brukt er mer objekt-relaterte. Av disse er det tre bøker som har bidratt mye til å bygge opp forståelse for lofotkisten og skipskisten: *I Lofotkista* (1998) av Ann Kristin Klausen, *Med Silkesjal I leddiken* (1961) av Erling Eriksen og *Kister og Skrin* (1975) av Peder Anker.

Bilder av kister som er tilgjengelig gjennom nettstedet: www.digitaltmuseum.no har blitt brukt hyppig for å få en oversikt over ulike kister. Det gir meg et bedre overblikk over hva som er «typisk» og mindre typisk blant kister basert på tidsrom, sted og kistetype. I kapittelet om skipskister og lofotkister har jeg brukt slike bilder for å danne forståelse og tolkning av omfanget, samt trender. Både bilder, mål og informasjon er hentet fra nettsiden vedrørende enkelte skipskister. I tillegg ble det benyttet kontakt gjennom epost til personer med ekspertise på betydningsfulle områder. For museene i Lofoten har jeg hatt kontakt med Olga Wisniewska og Marit Moen. Jeg fikk noen råd av dendroøkologen Andreas Kirchhefer med datering av trevirke, og Ansatte på museene som har skipskister og lofotkister i sin samling. Deriblant Marianne A. Olsen fra Perspektivet Museum og Hanne Garmel fra Vestfoldmuseet. Det er også blitt hentet kunnskap gjennom museumsansatte vedrørende spørsmål om deres gjenstander og samlinger.

Kildekritikk:

Det er flere ting som man må være klar over på i forbindelse med det empiriske materialet som er brukt i teksten. Man legger fort merke til at det mangler datering og opprinnelsessted på de aller fleste objektene. Et problem jeg har støtt på under arbeidet med å samle inn data er mangelen på dokumentasjon. Datering og opprinnelse på kistene har vært vanskelig å stadfeste, og i de fleste tilfeller må man anslå en viss periode i tid basert på enten stil, beretninger, og den kunnskapen som er tilgjengelig. I flere tilfeller gjør jeg egne vurderinger basert på den informasjonen jeg får, men dette vil bli underbygget i teksten.

Det finnes flere metoder som kan benyttes for å undersøke et empirisk materiale. Jeg har valgt en nokså enkel måte å gå frem på ved hjelp av komparativ metode. Kontekstualisme og formalisme er de to vinklene jeg bruker under forskningsprosessen. Dette utelukker andre måter å tyde materialet som igjen kan utelukke andre typer kunnskap. Lofotfiskets materielle kultur er en del av en større ikonografisk ramme som vi har sett gjennom kunstverk av Anna Boberg og Gunnar Berg. Det vil si at den kunnskapen som blir produsert i denne forskningsprosessen kan virke mangelfull hvis vi vurderer alle retningene man kan tolke materialet i.

En ting man også bidrar til et kritisk blikk på den empiriske analysen er hvorvidt kistene har blitt endret i etterkant. Noen kister kan ha blitt bemalt, snekret, fått byttet deler og lignende av senere eiere. Derfor er det originale utseendet noe man bør stille seg litt kritisk til. Siden vi mangler dokumentasjon på slike endringer eller hvilke eiere kistene har hatt, har jeg bare tatt utgangspunkt i de fysiske aspektene kistene bærer på i vår tid.

Gjennom oppgaven legger jeg opp til at det er en viss stilhistorie å vurdere empirien utfra, men dette blir aldri videre diskutert. De differansene man finner mellom lofotkister og skipskister kan også ha flere forskjeller basert på stilperiode og tidsrom. Siden sammenligningene er nokså enkle og basert på de fysiske synlige trekkene på kistene, er vurderingene fullendte men kan mangle en del ekstra informasjon om de ulikhetene vi ser. Dette er bare mulig å kunne supplere til analysen om man vet nøyaktig årstall for produksjon, noe som kistene her ikke har tilgjengelig. Om datering hadde vært tilstede hadde man kunnet diskutert dette nærmere. En annen sak er at jeg baserer flere tanker rundt mine egne observasjoner. Jeg har ikke observert alle skipskister og lofotkister som eksisterer, men bare utfra et lite utvalg. Dette kan lett gi feilaktig bedømming av hvilke særtrekk forekommer oftere og sjeldnere.

Although questions of materiality pervade a wide range of disciplines in the social and human sciences, no single academic discipline unifies the various approaches to material culture and gives them an institutional identity.³¹

Det er flere måter å se på materiell kultur, og i denne oppgaven er dette synlig. Det er for eksempel blitt brukt flere historiebøker hvor mye av litteraturen er noe eldre, og informasjonen kan regnes som utdatert. Én bok som blir brukt mye i kapittel to er: *Kister og*

³¹ Tilley, Chris et al: *Handbook of Material Culture*. Introduction: 2006. S. 1

Skrin av Peder Anker som ble publisert i 1975. i tillegg har vi bøker av Nils A. Ytreberg publisert i 1956 (*Lofoten i Norsk Litteratur og Kunst*) for ikke å nevne Gunnar Eldjarns *Nordlandsbåten og Åfjordsbåten – Båten i Bruk, bind 1* publisert i 1988. Disse er noen av bøkene som har bidratt til å gi kunnskap og forståelse for emnet lofotfisket og den materielle kulturen som er forbundet til det. Mellom tidligere forskning rundt lofotfisket og min egen er det et ganske stort tidsspenn. Desverre ser det ut til å være manglende informasjon som skriver spesifikt om kistene. Siden denne teksten er basert på mye eldre informasjon kan man ikke utelukke at de eldre tekstene mangler nyere kunnskap. Jeg ser det som essensielt å regne med at små detaljer rundt lofotfiskets materielle kultur mangler. Både gjennom referansene og da igjen i mine vurderinger. Disse detaljene vil ikke utgjøre en stor forskjell for konklusjonene, men det betyr at dette er et kunnskapsområde som trengs å fylles inn med mer forskning som kan supplere min egen.

Oppgavens oppbygging

Denne oppgavens formål er å undersøke deler av Lofotfiskets materielle kultur, som hovedsakelig blir å fokusere på Lofotkisten. I oppgaven skal man finne svar på om Lofotfisket har fysiske særegenheter som vises i objektene. Dette blir underbygget gjennom sammenligning med skipskister som stammer fra andre geografiske områder. Teksten ser først på Lofotfisket slik det fremstår i et utvalg av kunstverk og gjennom noen få kunstnere som Anna Boberg og Gunnar Berg. Vi ser deretter nærmere på lofotfisket som ikonografi og som en historisk begivenhet og årlig syklus, samt hvordan dette relaterer til materiell kultur slik den fremstilles i kunstverk.

Hoveddelen av teksten består av et kapittel med analyse av skipskister. Vi ser da på bruk, utvikling, produksjon, utforming og hvordan kisten var et viktig redskap og møbel for skipsbruk. Deretter går man videre og ser på et utvalg av lofotkister som befinner seg i museer i Lofoten. Disse kistene går gjennom en grundig formell analyse. Det er til sammen 10 kister som er hovedfokus for denne oppgaven og sammenligningen med skipskister for å finne differansene. Mot slutten av denne delen av teksten legges det frem hvilke særegenheter Lofotkister har i forhold til Skipskister. Etterpå skal man se på en liten del av Lofotkistens innhold som da er Lofotvotten. Her diskuteres både bruk, produksjon og vi ser på konkrete eksempler.

Mot slutten av teksten blir det diskusjon rundt sosiale aspekter ved Lofotfisket. Omgivelsene er både en påvirkningskraft for den materielle kulturen som diskuteres i hoveddelen, og som selv lar seg forme av objektene. Lofotfiskets særegenheter er synlig gjennom de menneskelige aktivitetene, noe som er viktig å få frem. I denne delen av teksten stilles det spørsmål til empirien som går litt bort fra de rent objektive og fysiske sidene og heller mot det sosiale. Til slutt er det et sammendrag av konklusjonene og den nyere informasjonen skapt gjennom den empiriske analysen av objektene fra hoveddelen. Sist i oppgaven er en katalog over de 10 lofotkistene som er blitt analysert i oppgaven.

2. Skipskisten: Lofotfiskerens viktige eiendel

For å kunne få en forståelse for den type kiste en lofotkiste er, er det hensiktsmessig å diskutere skipskister. Skipskister er reisekister som ble brukt på havet av sjømenn, derav navnet «skips»-kiste. Lofotkister ligger innenfor kategorien skipskister, som en del av en rekke gjenstander som blir brukt ombord på båter under lengre reiser og ved fisketurer. Flere funksjoner overlapper mellom ulike kistetyper, noe som indikerer at formspråket, design og materiale sannsynligvis har flere likheter. Kapittelet skal se på skipskister i en bred forstand og få et innholdsrik bilde av skipskister i sin helhet. Informasjonen vil være viktig som sammenlignings-materiale for å finne ulikheter og likheter ved Lofotkister i forhold til deres nærmeste slektninger. En bredere og målrettet kunnskap rundt kister og skipskister er også en gunstig bistand til videre analyse av lofotkister.

2.1 Kisten som møbel og gjenstand

En kiste kan i bred forstand defineres som et møbel. Bruksområdet er både innendørs og utendørs, med funksjon å oppbevare eiendeler. Kistens grunnleggende funksjon og utforming er brukt over hele verden gjennom flere tusen år. Det som er universelt for alle kiste-typer er for det første at de er formet for å skape et hulrom i midten, og for det andre at de skal oppbevare ulike typer gjenstander.

Kister er like mye individuelle som de er like. Man har for eksempel både reisekister, matkister, skipskister, kirkekister, praktkister og kornkister for å nevne noen. «Fra senmiddelalderen er det også nevnt kister som kombinasjonsmøbler: bordkiste, kistesend,

benkekiste og lignende.»³² De aller fleste har hørt om Amerika-kister: Disse ble brukt til lange reiser hvor man trengte å ta med seg det aller meste av personlige eiendeler.

De kunne variere mye i både størrelse, dekor, farger og materiale selv innenfor samme «kistetype». En god del fulgte visse kriterier til utforming basert på hva kisten skulle romme. Dimensjonene til kistene både begrenset og åpnet for ulike oppbevaringsmuligheter. Men samtidig kan kister med ulike hensikter ha relativt lik utforming. Et annet viktig punkt er *hvor* dem skulle oppbevares. Dette spiller inn både når det gjelder likheter mellom kistetyper og ulikheter. Den mest vanlige formen på en kiste er en kvadratisk avlang form med flatt eller buet lokk. En matkiste, reisekiste og en kornkiste kunne alle være den samme kisten i én eller flere generasjoner. Funksjonen er derfor ganske enerådende hos denne typen møbel. Hvor praktisk kisten var er her også et viktig punkt som hører logisk til møbler av denne typen. Som nevnt er plassering en del av utformingen som gir variasjon. I tillegg er detaljer og dekor overensstemmende med innholdets verdi. Jo mer kostbar kisten ble fremstilt, jo mer verdifullt var innholdet som regel. Kirkekister og praktkister er gode eksempel på dette. Hvilket materiale som ble brukt var også en måte å øke eller minske verdien. Spesielt om det er furu, eik eller kryssfinér og om den har jernbeslag eller er trukket med skinn. Furu og eik var det mest vanlige materialet man brukte, mens kryssfinér (eller som det ble kalt den gang; finér) er av og til å finne på kister fra 1600-tallet med detaljerte utskjæringer. Rundt samme århundre utviklet snekkerfaget seg, som brakte mer moderne teknikker for sammenføring av treverk. Dette gjorde at man kunne bruke tynnere plater med treverk og spare både penger og tid på enklere metoder.³³

Finere møbler som praktkister var på 1600-,1700-, og 1800- tallet mer eller mindre et overklassefenomen og vanligere hos byfolk enn ute på landet eller i små samfunn.³⁴ Bruken av kister økte i de mindre tettstedene og ute på landsbygda etter hvert som kisten ble avløst i byene. Hos overklassen ble andre møbeltyper (som skap og skuffer) brukt etter hvert i stedet for kister. Skal vi følge tidslinjen for kistene som er oppbevart på folkemuseer idag, er 1600-tallet en periode når kistene blir mer brukt i de mindre tettstedene. I stor grad er utforming og mengde detaljer og valg av materiale et resultat av status hos innehaveren. Som et møbel og objekt i husholdningen, har kisten en sosial funksjon med egne skikker og en lengre kulturell

³² Anker, Peder: *Kister og Skrin*. 1975. s. 20

³³ Anker, Peder: *Kister og Skrin*. 1975. s. 30-32

³⁴ Anker, Peder: *Kister og Skrin*. 1975.

tradisjon. Møbelet har lenge hatt et personlig preg for personen som eier den. I tillegg har kisten vært et symbol på ekteskap i bygdene. Ved ekteskap tok bruden med sine personlige og private eiendeler til sitt nye hjem, gjerne med dato og navn malt eller inngravert på kisten.³⁵ Bak kisten er det derfor en historisk, estetisk og kulturell verdi.

Det er spesielt en type kiste som vi ikke ser like ofte i bygdemuseer eller på folkemuseer; nemlig skipskisten. Hvis man beveger seg mot kystdistriktet i Norge kan man dog lettere finne slike kister blant samlingene på museer, men de er som regel forbeholdt de som viser kystkultur fra Nordland til Finnmark, deriblant fiskeværsmuseer eller polar-historiske museer. Sørlandet og vestlandet ser ut til å ha få slike typer kister, men det betyr ikke at de ikke eksisterte i slike områder, men at de sannsynligvis ikke var like utbredt. Man må også vurdere hvorvidt mesteparten av kistene ble gjenbrukt som brensel. «Ikke sjeldent ble slike kister tatt fra hverandre –«slaktet»- for å gjenoppstå i skikkelse av en buffet eller et skap i renessansestil (...)»³⁶. Vi skal ikke utelukke bruken av slike kister på sørlandet og vestlandet selv om oppgaven fokuserer på Nord-Norge. Skipskister var vanlige å finne i alle deler av kyst-Norge hvor skipsfarten var aktiv. Skipskistene er her et viktig tema, for alle fiskere på 1800-tallet som var ute i mer enn et par dager tok med seg en eller to kister.

2.2 Et praktisk møbel for fiskere og polfarere

Bruk og funksjon gir kisten betegnelsen skipskiste, fordi de ble nokså utelukkende brukt ombord på båt og på større skip. På mindre båter som fembøringer og åttringer ble kistene plassert i midten, mens på større skip kunne de fint plasseres under dekk eller der hvor det høvdes best. Skipskistene i forhold til de mest vanlige interiørkistene har litt mer variasjon i selve formen, mens andre kister er mer varierende når det gjelder dekorasjoner. På en båt kan du både ha en sylindrisk avlang kiste, en kvadratisk kiste og en kiste med buet lokk i varierende størrelser. I tillegg kommer utstyrskister, sjømannskister og kartkister som alle har sine egne dimensjoner tilpasset deres designerte funksjon. Det er derfor interessant at kister som skulle spesifikt brukes ombord på båt av fiskere og polfarere kunne ha et bredt spekter av varierende utforminger innenfor samme kategori; skipskister.

³⁵ Anker, Peder: *Kister og Skrin*. 1975. s. 34-35

³⁶ Anker, Peder: *Kister og Skrin*. 1975. s. 33

Utstyrskister var gjerne tønneformet og samtidig de lengste kistene, sjømannskistene var som oftest trapes-formet eller kvadratiske med flatt lokk hvor innsiden av lokket helst var dekorert med et bilde³⁷. Kartkister var også avlange, men kvadratiske med flatt lokk og med små dimensjoner i forhold til de større kistene som mennene tok med hjemmefra. Skipskisten som vi oftest møter på, er i gjennomsnitt en større kiste på rundt 40/50x100 cm (se del 2.4 om utforming) på kortsidene som skal oppbevare én persons eiendeler, deriblant klær, mat, bøker og mindre artikler som personen bruker på reisen. Det var også relativt vanlig at hver person hadde to kister, samt en sekk til større stoff som sengetøy og laken. De fleste hadde også egne, mindre kister eller skrin inni skipskistene til enkelte typer mat og små verdisaker som tobakk, pipe, medisiner og kamferdråper. Det var fornuftig å tenke seg til at kisten var det mest praktiske å bruke for 100-200 år siden. I tillegg var utforming basert på bruk på havet, og kunne tåle både fukt og vann.

2.3 Produksjon

I de eldre variantene fra rundt 15-1600-tallet er *sammenfelling* en relativt vanlig metode for å feste sidene på kvadratiske kister, her også på skipskister. Metoden går ut på å skyve sidene inn i feller, som er utskårne utstikkere på sidene som skal gli inn i hverandre. Sammenfelling er en fellesnevner for flere ulike teknikker dette innebærer, men i praksis går det ut på samme bindingsform (slik som sinking og svalehaleskjøt)³⁸. Vi kan betegne denne metoden som vanligere i senmiddelalderen på grunn av at nyere teknikker kom utpå 1600-tallet.

Teknikkene gjorde det lettere å produsere kister med tynnere planker som ble limt eller boltet sammen av treplugger. Dermed kan man datere utfra utforming og produksjonsteknikk på en del kister. Men for å finne ut hvilke bindingsteknikker som er brukt, er det ofte nødvendig å ta kisten fra hverandre. Det er også usikkert hvor fort de nyere teknikkene bredte seg fra byene til de mindre tettstedene og langs kysten. Til forskjell fra kistene brukt av overklassen var skipskistene svært enkle i utforming, med mindre detaljer og heller ikke laget av flere lag med tynnere treplater (finér). Dekorasjoner i form av bilder, mønster og utskjæringer er sjeldnere å finne blant de mest vanligste skipskistene. Men disse kistene er heller dekorert med

³⁷ Hamran, Ulf: *Tre Skipskister fra 1700-årene*. 1979. s. 70

³⁸ Mer informasjon om sammenfellingsteknikker kan finnes i: Brinchmann, Henry: *Treforbindelser: Arbeidsmetoder*. Bok for yrkesopplæring, Oslo. 1990.

funksjonelle detaljer som skinn og metall. Skinn og metallarbeid er relativt vanlig på avrundede skipskister, spesielt de som skulle brukes blant polfarere.³⁹

Skipskisten er i de aller fleste tilfelle resultatet av profesjonelle håndverkeres arbeide. Å sinke sammen de skråttstilte vegger er noe som de færreste amatører vil makte. To produksjonsformer ser ut til å ha vært praktisert, masseproduserte kister og enkeltbestilte kister. En håndverker, snekker eller tømmerman, kunne opparbeide en ladning kister og finne avsetning for disse hos hyrebaser og utstyrsforretninger som videresolgte dem enkeltvis til sjøfolk.⁴⁰

Det er både mulig at kistene ble produsert av et familiemedlem eller ble kjøpt av møbelsnekkere i nærområdet. Man kan også anta at en stor del av kistene gikk i arv inntil de ble så slitt eller ødelagt at de ikke kunne brukes lenger. Det var nok ikke uvanlig å fikse kistene etter hvert som det gikk hull eller hakk på dem. Som nevnt tidligere er utforming oftest basert på status, altså hvor god råd personen som eier kisten har. Det er for eksempel flere måter å legge jernbeslag rundt kisten på. Vi finner variasjoner på hvor godt sikret de er, i forhold til hvilken låsemekanisme som er brukt og hvilke ekstra beslag de hadde. De mer kostbare kistene kunne ha et rikt dekorert jernbeslag rundt en ellers enkel kisteform. «Beslagene kan ha to formål. For det første å holde treverket sammen så det ikke sprekker, for det annet å sikre kistene mot innbrudd.»⁴¹ Vi ser ofte kister som har blitt ilagt flere remser med jern etter hvert som treverket har blitt slitt, for at det skal holde seg sammen lenger. Vi ser også at de mest kostbare kistene gjerne hadde langt flere jernbeslag enn de enklere kistene som ble brukt til oppbevaring av klær.

Hvis vi ser på de to nederste kistene (figur 5) avbildet ser vi nokså ulike varianter av skipskister, hvor begge er beslaglagt med jern rundt.

³⁹ Basert på egne observasjoner både utstilt og gjennom digitaltmuseum.no

⁴⁰ Eriksen, Erling: Med silkesjal i Leddiken. 1961. s. 130

⁴¹ Anker, Peder: *Kister og Skrin*. 1975. s. 9

Figur 5: Fotografi av skipskister ved Polarmuseet (møtesalen).

Den ene er sylindrisk og kan regnes som en stolpekonstruksjon (laget av én stor trestamme), mens den andre er kvadratisk og har bare rette sider med flatt lokk. Begge kistene er en del av Tromsø Museum og Polarmuseets samling i Tromsø. Når vi fokuserer på jernbeslaget, ser vi at yttersidene på den sylindriske kisten er festet med jernbolter gjennom selskinn. Den andre kisten har jernbolter på selve jernbeslaget inn i treverket.

Sidene på kistene er som oftest hele treplanker fra bjørk eller eik. Det nest vanligste er to planker sammensatt for å skape en side. De fleste buede lokk ble enten høvlet for å få en svak bue, eller bøyd ved hjelp av fukting og pressing på en dreiebenk. Nå er denne sistnevnte teknikken noe som kom mye senere på 1700-tallet til Norge, sannsynligvis gjennom møbelindustrien. Treverket ble ofte malt med tjære. Man skal ikke se bort ifra at kistene ble malt med samme spannet som de malte skroget på båten med, da de ofte hadde samme farge og tekstur.

Ut på 1600-tallet ble produksjonen sannsynligvis også ganske standardisert, hvor de fleste kister ble laget etter faste tegninger. De fleste kistene fra denne perioden har også veldig like utgangspunkt, mens dekoren og treskjæringer kan sees på som individuelle differanser.

Differansene blir mindre siden kistene ikke har endret seg markant i enten produksjonsteknikk

eller materiale og utforming siden 1650 og mot slutten av 1800-tallet.⁴² De kistene vi finner idag stammer fra den gotiske perioden og nyrenessansen i Norge, mellom slutten av 1600-tallet til sent utpå 1800-tallet.

2.4 Utforming

Skipskister har vanligvis en gjennomsnittlig bredde på ca. 100cm og lengde på rundt 40-50cm. De kistene jeg har sett på fra Polarmuseet og digitaltmuseum er vanligvis kvadratiske kister. Disse har flatt eller buet lokk. Samtidig finner man enkelte av de sylindriske som også var veldig vanlige å bruke både som utstyrs-kiste og kleskiste. Jeg har studert lengdene til et utvalg av skipskister fra digitaltmuseum for å finne ut noen gjennomsnittsformer. Hvis vi ser på breddelengder fra 6 utvalgte kister enkeltvis får vi tall som dette: 128 cm, 90 cm, 86 cm, 96 cm, 110 cm og 95,5 cm. Da kan vi konkludere med at gjennomsnittet ligger på rundt 100 cm, men at det er individuelle forskjeller blant en del kister. Stokkister, eller utstyrskister som de gjerne ble kalt, er i gjennomsnittet litt lengre enn skipskistene. Begge de lengste målene er fra stokkister.

Når det gjelder lengde på kortsidene kan vi her også se på enkelte tall: 49 cm, 38 cm, 48 cm, 38 cm og 53,5 cm. Her kan man da også konkludere med at gjennomsnittet ligger på mellom 40 cm og 50 cm, og igjen er det store individuelle forskjeller blant kister. Men målene tyder på at det er en viss mal som passer de fleste personenes behov. Oppbevaring handler om funksjonalitet, og kistene tyder på at det er personlige meninger om hvor mye plass er nødvendig. Kisten skulle også kunne lagres i skipet eller i båten, noe som gir målene på kisten enkelte begrensninger. En polfarer eller fisker var ute på sjøen noen få måneder eller uker, og dette gjenspeiles i kistens størrelse.

Formene hadde sine logiske grunnlag. En stokkiste kunne lettere produseres. De var tryggere i forhold til trevirkets holdbarhet, siden trevirket var tykkere og ikke bestod av flere planker. Stokkisten består av en hel stamme som ble uthult og delt horisontalt til to sider som hektes med lås. Disse kistene kunne rulles opp på båten, og rulles i lagringsrommet istedet for at de ble stablet opp på hverandre. Det var tryggere for oppbevaring under dekk. Kvadratiske kister kunne til motsetning da lettere stables oppå hverandre, pluss at de holdt seg mye mer i ro.

⁴² Anker, Peter: *Kister og Skrin*. 1975. Oslo. S. 25.

Forfedrene til kister som vi kjenner dem er benkekister. De ble brukt som møbel og som oppbevaring. Skipskister er på samme måte også et møbel. Et flatt lokk kan brukes som bord eller benk. Med en skipskiste trengte man ikke en krakk å sitte på, samtidig som man hadde det man trengte av mat og klær lett tilgjengelig.

2.5 Materiale

De fleste kistene vi kjenner til er laget av enten furu eller eik, noen i kombinasjon av de gjennom finér. I enkelte tilfeller finner man kister av gran. Begge tresortene er vanlige her i Norge og blir brukt både til møbler, parkett, trapper og stolpekonstruksjoner. «Eika blir ofte kalt for et maritimt treslag fordi det tidligere i stor utstrekning ble brukt til skipsbygging (...) fordi treslaget både er slitesterkt, seigt og tåler fuktighet godt...»⁴³. Eik er dermed motstandsdyktig, og godt egnet for bruk under vær og vind. Eik er også gunstig for vannkonstruksjoner, som brygger og bærebjelker under havet fordi det ikke råter like fort. Siden eiken også er ganske sterk som tresort, kan den bli tilført høyt press uten at den knekker.

Furu er en tresort som vi har en del av i Norge. Lengre nord vokser furuen saktere og får dermed en større massetetthet som igjen gjør trevirket ekstra slitesterkt.⁴⁴ Furu er ganske lik eika med at de begge er gode tresorter for undervannskonstruksjoner og tåler mye trykk.⁴⁵

På 16- og 1700-tallet er det iallfall klart at man brukte egne, skinntrukne kister på reise, som ikke var så ømtålige som praktkistene, og dertil ga bedre beskyttelse mot vær og vind når de stod på åpne vogn- og sledelass eller ble fraktet til sjøs. Slike kister skilte seg i grunnen ikke vesentlig ut fra de store «amerika-kofferter» fra vårt århundres begynnelse.⁴⁶

Bruk av skinn som overtrekk på kister er litt av estetiske grunner, men mest av praktiske årsaker. Enkelte kister ble malt til å etterligne selskinn, noe som gjør skinn til et dekorativt element. Selskinn er vannavstøtende, slitesterkt og trekker ikke fukt inn like lett som andre typer skinn. Andre typer skinn (ku, geit) ble også brukt, og de ble sannsynligvis behandlet

⁴³ <http://www.lauvtrebruk.no/pages/12>

⁴⁴ Foslie, Michael: Store Norske leksikon: https://snl.no/furu_-_egenskaper

⁴⁵ Furu: Bruksområder. (2009, 14. februar). I Store norske leksikon. Hentet 7.11.2017 fra https://snl.no/furu_-_bruksomr%C3%A5der

⁴⁶ Anker, Peder: *Kister og Skrin. 1975. s.41*

med sevje eller voks for å motvirke råte og fuktskader. Vi finner bruk av skinn og spesielt selskinn over hele landet, men det er langt flere kister trukket i selskinn jo lengre nord du kommer. Dette kan ha en sammenheng med at sel-produkter var mer lokalt tilgjengelig i nordlige områder. Når vi ser på stokkistene igjen er det en trend med at akkurat denne typen skipskiste er langt oftere trukket med skinn enn uten. Det kan ha en logisk sammenheng med at utstyr oftere ble plassert oppå dekk enn under, og dermed var mer utsatt for vær, vann og slitasje.

Form, produksjon og materiale er nok en inngående del av trender, som endrer seg over tid. Samtidig er enkelte så universelt funksjonelle og fornuftige at de ikke endrer seg på mange hundre år. Nå har jeg allerede nevnt at kisten har utviklet seg gjennom århundrer til den standard-formen som den oppnådde utover 1800-tallet. Opp mot begynnelsen av 1900-tallet ser man en ny trend hvor den trapes-formede skipskisten med flatt lokk er mest brukt. På bakgrunn av denne påstanden kan vi se på Kommandør Chr. Christensens Hvalfangstmuseum i Sandefjords samling av skipskister.⁴⁷ Av hele samlingen utstilt på digitaltmuseum.no er det bare én kiste med buet lokk av totalt 20 som er innenfor kategorien skipskiste. Samtidig er åtte stykk trapes-formet, noe som er relativt mange. Disse kistene blir også ofte omtalt som sjømannskister, trolig fordi det var en spesiell kiste som kapteinen eller styrmannen hadde sine eiendeler i. Denne typen var oftest malt med årstall, navn og bilder innvendig på lokket.⁴⁸ I tillegg er det en vekst i hvalfangsten rundt 1860 når harpun-våpenet ble anvendt og gjorde det mulig å fange finn-hvalene i de nordlige delene av havet mot Finnmark.⁴⁹ Dermed kan en del av kistene være fra nyere tid og opp mot 1940-tallet. I tillegg ble som sagt kistene avløst av kofferten.

For å løfte og bære kistene hadde man håndtak på kistens kortsider. Håndtakene er plassert på midten av kortsidene på kistens grunnel og ikke selve lokket. De er ofte noe ulike på de individuelle skipskister, men funksjonen er uforandret. De aller fleste har håndtak av metall, mens noen nyere typer har tau. På eksemplene nedenfor (se fig.6,7,8) ser vi disse to måtene å utforme bærefunksjonen på. Håndtakene med metalldel kunne komme i ulike former. De kunne være helt runde, ovale, kvadratiske, små eller store.

⁴⁷Samlingen kan sees på: <https://digitaltmuseum.no/search/?q=kiste&aq=owner%3F%3A%22HS%22>
.sist besøkt 16.05.18

⁴⁸ Eriksen, Erling: Med silkesjal i Leddiken. 1961. s.142

⁴⁹ Oversikt over Hvalfangstens historie: 1. mai 2012, Øyvind. Funnet 08.11.2017 på:
<http://www.hvalfangstmuseet.no/oversikt-over-hvalfangstens-historie/>

Når vi ser på figur 6 er låsen festet gjennom treverket fra et punkt. Hvordan metallet er festet gjennom og til den andre siden er fremdeles litt usikkert. Denne formen for håndtak er den jeg har kommet over flest ganger, samt at denne varianten går igjen i flere kistetyper. Det er dermed en vanlig variant å finne like mye på innlandet som ved kysten.

Figur 6: Foto: Norsk Maritimt Museum, skipskiste.

Figur 7: Foto: Larvik Museum, Skipskiste fra samling.

Begge fotografiene er hentet fra www.digitaltmuseum.no

På figur 8 har vi samme utforming på håndtaket, men jernet går langs kortsiden som er boltet med metallplugger hele veien. Dette tilsvarer en ekstra sikkerhet ved at vekten blir fordelt over et større område. Vi ser hint av detaljer på metallet, med både kuleform på metallringenes endepunkter og innriss på overflaten i midten. Dette er detaljer som er strengt tatt unødvendige, men gir noen dekorative faktorer til kisten. Håndtakene har som vi ser litt variasjon mellom kistene, selv om de ble produsert med nokså like utgangspunkt.

Også kistens håndtak var gjenstand for forbedringer. De masseproduserte kistene var utstyrt med enkle jernhåndtak som nok kunne oppfylle sin nyttehensikt, men som ikke var til noen pryde for kisten. Disse ble derfor ofte fjernet og erstattet med håndtak av tauverk.⁵⁰

⁵⁰ Eriksen, Erling: Med silkesjal i Leddiken. 1961. s. 140.

Figur 8: Foto: Sverresborg Trøndelag Folkemuseum. Fra digitaltmuseum.no

Figur 7 har en annen variant hvor det kombineres metall og tau. Selve metalldelen er langt større og tykkere enn hos fig. 6 og fig.8 og er nok mer holdbar. Tauet har en litt tykkere del, sannsynligvis for å ligge bedre i hånden og være mer komfortabel. Tauet er enklere å bytte ut når det blir slitt, til forskjell fra et håndtak i metall. Denne kista er fra mellom 1860-1960, og vil da regnes som en av de seneste kistene før dem ble avløst i bruk.

Låsene kom også ferdigstilt på skipskistene etter hvert som kistene ble mer masseprodusert av spesialister ut på 1800-tallet. De var kvadratiske, med én til to nøkler og ofte kombinert med et jernbeslag som skulle stå på oversiden der låsefellen eller bolten binder kistens lokk og nedre rom. Låsene er laget av smidd jern og de som ble brukt på kister gikk under navnet kistelås.⁵¹

2.6 Tilgang på materialer

De største fiskeværene i Nord-Norge hadde tilpasset seg behovene som ankom i vinterhalvåret og på høsten. Behovet for brød, brennevin, soveplass, lefser og mindre kommersielle goder som pipetobakk kunne skaffes i de fleste vær. Man kan finne

⁵¹ Opedal, O. Halldor: *Gamle Handverk i Hardanger: smedar, snikkarar, skomakarar, skreddarar: folkeminne*. 1982. Her finnes beretninger om smeder og deres håndtvert og det brukes ordet kistelås ved flere anledninger i beretningene.

gjenlevninger av bygninger som fungerte som bakeri, smie, snekkerbedrifter og tømmerhoggere. Behovet trakk slike arbeidere til værene i vente av arbeid fra fiskerne som kom innom. «I fiskeværet Nusfjord måtte man i tidligere tider være selvforsynt. Bakeriet skulle levere mat – i kramboden skulle man handle. Man måtte ha en smie og et sagbruk for å lage materialer til egne bygg. Kraftverk hadde man også.»⁵²

Vi finner fremdeles bygninger i enkelte fiskevær som har vært i bruk siden slutten av 1800-tallet og fremdeles brukes idag. Her kan vi spesielt nevne smiene, byggverkene, stabbur, bakerier og egne puber. De fleste bygningene som fremdeles står idag er knappe 150 år gamle. Dette kan ha en sammenheng med de nye lovendringene som gjalt kvotefiske, væreierskap og eiendomsrettigheter som kom i begynnelsen av 1800-tallet. Rorbuene måtte dermed støtte opp om visse kriterier til kvalitet og plass, antall vinduer og høyde på taket. Det var en voldsom vekst av forretningsmenn som reiste sørfra (mange fra Bergen) som kjøpte opp vær og bygde både rorbuer og ordnet båt samt utstyr som fiskerne leide.⁵³

Man kan enkelt konkludere med at fiskeværene dekket deler av fiskernes behov på stedet, noe som kunne ha resultert i at mannskapet trengte mindre utstyr på reisen. Her er det spesifikt kostbommen, eller den ekstra kostkisten jeg sikter til. Denne kunne ha blitt etterlagt hjemme til fordel for lokal mat. Siden mat som brød ofte ble muggent før reisen var over, var muligheten for å skaffe seg ferskt brød fristende. I bildet nedenfor (fig. 9) ser vi Kabelvåg i Lofoten med markedsplassen avbildet. Her er det båter, tønner, gommer og kister som ble solgt på det åpne torget. Bilder som dette fra 1905 fremstiller hva som ventet fiskere som kom til fiskeværene tidlig på 1900-tallet, og gir et inntrykk av hva slags materialer som var tilgjengelig. Trevirke som handelsvare er synlig her; både båtene og tønnene samt kistene som står stablet medvirker til å forklare en produksjonsverdi i samfunnet. Det forteller oss gjennom en analyse av fotografiet at Kabelvåg hadde båtsnekkere, kistemakere og tønnemakere. Båtsnekring var et eget fag dengang også, mens produksjon av tønner og kister hørte til møbelsnekkere og håndverkere. Enkelte steder, slik som Saltdalen og rana i Nordland hadde båtsnekring som næringsgrunnlag.⁵⁴ Den viktigste delen med bildet for meg er selve kistene. De gir oss et mulig svar på hvor fiskere fikk kistene sine fra, og hvor de ble

⁵² Myrvold, Magne: *Nusfjord – Folket og Fisket*: 2006. s. 8

⁵³ Ytreberg, Nils A.: *Lofoten i Norsk Litteratur og Kunst*. 1956. s. 18

⁵⁴ Posti, Per: *Trollfjordslaget – myter og virkelighet*. Cassiopeia Forlag, 1991. s.21

produsert. Det andre vi kan trekke fra fotografiet er hvordan ulike typer objekter er plassert sammen, sannsynligvis solgt av samme person.

Figur 9: Foto av A. B. Wilse: Kabelvåg, 29. juni 1905.

2.7 Mote

Når det gjelder foretrukne stiler og hva man kunne definere som mote på 1800-tallet, er det ingenting empirisk som tyder på at skipskister følger mote. Kistene følger en pragmatisk utforming, nyttighet fremfor unødvendighet på mange måter. Samtidig er skipskister de typer kister som ble utsatt for mye mer slitasje enn en kiste som ble stuet vekk på loftet eller plassert innendørs. Samtidig kan det tyde på en trend blant de større skipene, spesifikt skipskister som var eiet av kapteinen eller båtens styrmann. Disse dukker lettere opp under kallenavnet *sjømannskiste*. Som nevnt tidligere har sjømannskisten flatt lokk, trapez-form og vanligvis malerier på innsiden av lokket.

Det eneste man kan trekke frem angående moter og trenger, er hvordan enkelte kister ble bemalt for å etterligne mer kostbare materialer. Slik som etterlignet selskinn, etterligning av mahogny o.l. Også svarte striper ble bemalt på en del kister for å etterligne metallomslag. Om dette kan kalles en trend i stedet for et ønske om å passe inn blant middelklassen er usikkert.

Men det at vi finner et behov for å etterligne i det hele tatt tyder på at det var et ønsket utseende som bredte seg blant fiskere og seilere.

2.8 Bruk av kister i vår tid

Måten vi bruker kister av typen skipskiste eller reisekiste i dag er nokså annerledes enn det var for 100-200 år siden. I vår tid finner man de fleste kistetyper på to steder: det første er museer og lagret i arkiv, og det andre stedet er i private hjem. Produksjon av nyere kister går heller under kategorien «hobby» enn som noe levebrød. Det eksisterer også egne tilbud om kurs til interesserte hvor man lager kister. Fenring Vikinglag på Askøy er en forening som tilbyr 2-dagers kurs hvor man kan snekre en såkalt vikingkiste.⁵⁵ Senter for Bygdekultur i Dovre, Oppland har også et kurstilbud om å snekre en klassisk kiste med rette vegger og buet lokk.⁵⁶ Kister til salgs er oftest oppført som antikviteter enn som møbler eller håndverk, noe som tilsier at det er større sirkulasjon av eldre kister mellom private personer enn at folk produserer nye. Bare på www.finn.no er det flere hundre kister under kategorien *antikviteter* ett hvert øyeblikk til salgs. Kisten har derfor gått fra å være en praktisk bruksgjenstand til å være et fasjonabelt og samleverdig objekt. Kistene blir fremdeles brukt for sin lagringsevne, som mindre bord og som praktmøbler. En hovedforskjell mellom fortid og nåtid er *hvor* kisten plasseres. Nå settes den frem – i stuen, ved gangen, i et hjørne til pynt og som småbord. De legges ikke vekk på loft eller i en kjeller, og de brukes ikke som reisekoffert eller på båt.

3. Lofotkisten

I forrige kapittel ble det gjort en undersøkelse av skipskister og dens varianter. For å komme med en konklusjon av typiske, fysiske trekk ved skipskister skal en kort oppsummering fremstilles i dette kapitlet og fungere som et komparativt bakgrunnsteppe for videre empirisk analyse.

Det er til tider en utfordring å finne et skille mellom ulike typer skipskister kun basert på deres navn. De aspektene ved lofotkister som avgrenser denne kistetypen fra skipskister er det som skal fremmes i denne delen av teksten. Skillet mellom lofotkister og skipskister er både

⁵⁵ Arrangementet ble publisert på Facebook.com for 21. mars 2015.

⁵⁶ Informasjon om kurset finnes her: <https://www.kursagenten.no/enkeltkurs/Temakurs-kurs-i-kistesnekring-med-skjaring-54632>. sist besøkt 16.05.18

fysiske, deskriptive og desidert innenfor sosiale kulturer. Det som ofte skiller skipskisten fra lofotkisten er hvilken betegnelse kisten ble gitt av originale eiere. Når språket før var mer deskriptivt og stedsbetinget enn det er nå, kan vi si at både det skriftlige og muntlige språket kan være en skyldig aktør i hvilke definisjoner enkelte kister fikk. Det krever at man stoler på de kildene man har tilgjengelig og den informasjonen som har blitt delt før nyere tid. De siste fiskerne som brukte Lofotkister er for lengst borte, og deres ord er i enkelte tilfeller det eneste man kan vurdere kistene etter. Å finne Lofotkister er derfor høyst avgrenset til hva familiemedlemmer har hørt fra slektninger, eller det som har blitt nedskrevet. Objektene som brukes til å analysere lofotkister er en del av dette kildebaserte grunnlaget for valg av empiri.

3.1 Skipskistens hovedtrekk

Vi skal først fremheve et sammendrag av skipskistens mest typiske trekk. Som nevnt er skipskisten en bred kategori med flere ulike størrelser, fasonger, dekorative tradisjoner og med flere typer funksjoner. Skipskistene til en skipper kunne altså bestå av både en matkiste, utstyrs-kiste og en kartkiste. De mest vanlige typene er derimot de sylindriske og de kvadratiske avlange med enten buet eller flatt lokk. Disse kistene er formet etter praktisk bruk og brukes under spesifikke forhold. Mindre båter hadde færre kister ombord kontra større skip. Av de aller fleste skipskister med avrundet form eller buet lokk, er de vanligvis dekket av skinn eller selpels. Mange skipskister hadde jernbeslag som kunne dekke store deler av kistene. Status var ofte synlig på skipskistene. Dette ser man på utforming, og metallomslaget er helst boltet på.

Når det gjelder størrelse kommer dette an på kistetypen, men av den mest standard kistetypen som er avlag kvadratisk med flatt eller buet lokk. Vi kom fram til i forrige kapittel at kistene har en gjennomsnittlig lengde på ca. 100cm, og bredde på kortsidene er i normalen rundt 40-50 cm. Skipskister var en substitutt for andre møbler, som stol eller bord. Om kisten hadde flatt lokk hadde den flere bruksområder. Materialet som ble brukt til å produsere skipskister var som regel enten furu eller eik.

Håndtakene på skipskister består av metall og gjerne bare en enkel metallring på hver side. Håndtakene er ofte forsterket av jernbeslag.

Om man skal prøve å fremsette de typiske trekk ved skipskister, ser jeg det hensiktsmessig å fremstille to typer: Den første typen er kvadratisk og avlang med buet lokk. Den er trukket

med selskinn og jernbeslag over kisten, med håndtak av smidde jernringer og en enkel lås. Den andre typen er kvadratisk, bredere i bunnen enn øverst (trapéz-formet). Denne har flatt lokk og er malt på innsiden av lokket. Denne har håndtak av tau og en enkel lås.

3.2 Hva en Lofotkiste er

«I følge historiker Alf Ragnar Nielsen ble ikke ordet Lofotfiske brukt før på 1600-tallet.»⁵⁷ Om vi skal tolke Nielsens påstand i sammenheng med lofotkister er de maksimalt 400 år gamle. Samtidig er ordet lofotkiste, og potensielt *når* ordet ble brukt for første gang et godt spørsmål. Til nå kan man vurdere at navnet er brukt i forbindelse med når ordet lofotfiske dukket opp som en del av det vanlige ordforrådet. Perioden 1600-tallet er også den tidligste perioden man finner skipskister og de aller fleste kister til oppbevaring fra. Mye tyder på at lofotkister, skipskister og vanlige reisekister alle trappet opp i produksjon i det samme århundret. Dette kan gi en indikasjon på at «lofotkiste» ikke utviklet seg som et eget deskriptivt ord fra ordet «skipskiste», men heller akkompagnert med skipskister som en individuell ting. Som nevnt tidligere var kistene et bygde- og folkefenomen som vokste fra 1600-tallet og utover. Vi vet også at lofotfisket, i sin forstand var tilstede i lengre tid før det 16. århundre.

Lofotkisten er en type skipskiste som ble brukt på havet. Det spesifikke med lofotkisten er at den ble utelukkende brukt under lofotfisket, og hadde et veldig særskilt innhold. Lofotkisten som så var ikke utelukkende brukt av lofotværing, men kunne brukes av fiskere fra alle deler av Norge som kom til Lofoten for å fiske. Den ble brukt som lagring av både klær og mat, og ble plassert på båten for deretter å bli lasset av og sturet inn på stabburene.

«Alt av ekstra klær og bekledning ble nøye kontrollert og pakket i ei kiste som fulgte med på reisen. Den såkalte lofotkista, ei solid kiste av tre som skulle tåle å stå ute i alle slags vær uten at innholdet ble ødelagt av fukt og nedbør. Kista hadde sin bestemte form med avdelte rom, og under det solide lokket var det et lite avlukke for oppbevaring av mindre gjenstander som skulle være lett tilgjengelige, som bestikk, salmebok, eller en liten bibel.»⁵⁸

⁵⁷ Pedersen, Bjørn Tore: *Lofotfisket*. 2013. Pax Forlag, Oslo. S. 10

⁵⁸ Pedersen, Bjørn Tore: *Lofotfisket*. 2013. Pax Forlag, Oslo. S. 118

Det interessante med lofotkisten var at kisten og spesielt innholdet var bundet til mange tradisjoner og ikke minst til overtro. Det var flere regler på båten om plassering av kister, samt om innholdet. Kisten var en svært personlig eiendel, hvor tingene i kisten kunne tilsvare nesten hele husholdningens samlede verdier. Det som avløste bruken og eventuelt hvor hyppig kistene ble brukt, er på bakgrunn av flere aspekter: for det første ble fiskeværene etter hvert større handelssentra. En logisk utvikling av stedene basert på tilbud og etterspørsel, gjorde at fiskere kunne skaffe seg flere essensielle ting på stedet. Dermed ble reiseinventaret tynnet ut når både maten, ekstra klær og flere soveplasser ble tilgjengelig. For det andre kom motoren tidlig på 1900-tallet som gjorde fiskingen mye mer effektiv. Motoren reduserte reisetiden betydelig. Også de nye dampbåtene gjorde at behovet for kistene minket etter hvert:

Overgangen fra seil til damp bragte forandringer på nært sagt alle felter innen norsk sjøfart. Den bragte også forandringer i mannskaps- og boligforholdene ombord. Lugarene ble litt etter litt utstyrt med så vel bord som benker og skap. Skipskisten mistet etter hvert alle sine funksjoner unntatt den ene: å være emballasje for sjømannens utstyr under transport.⁵⁹

Samtidig var lofotkisten tynget av tradisjoner, uskreve regler og sosiale forhold. Å bryte fra vanene kunne i værste fall føre til at fiskeren ble kastet på land. «Å komme ombord med en kiste som avvek fra de vedtatte normer, var i hvert fall ingen spøk.»⁶⁰ Lofotkisten som et inventar på fisket kunne ha vært avløst tidligere enn midten av 1900-tallet om vi ser på utviklingen, så hvorfor ble den ikke det? Vanedannelse er én faktor, men lofotkisten har en større betydning. Hvorfor lofotkisten har flere aspekter knyttet til seg av det rent sosiokulturelle enn skipskister har, er den ene viktige siden av skillet mellom de to kistetyperne som ikke er rent fysiske. På mange måter er ikke en lofotkiste bare bundet til sin eier og én familie. Hele bygda samarbeidet kollektivt med lofotfisket, og konene samt pikene jobbet sammen om å fylle lofotkistene. Lofotkisten forteller altså om hele samfunn og mye mer enn bare en vanlig reisekiste gjør. Den sosiokulturelle faktoren tilknyttet lofotkisten blir diskutert i kapittel 5.

Differansen i de rent fysiske aspektene er det som skal svares på videre i teksten. Nå som man har sett på enkelte aspekter på *hvorfor* en lofotkiste skiller seg fra en skipskise, må man også

⁵⁹ Eriksen, Erling: Med silkesjal i Leddiken. 1961. s.147-148

⁶⁰ Eriksen, Erling: Med silkesjal i Leddiken. 1961. s. 137

spørre seg *hvordan* forskjellen kan tydes. Den beste måten å finne differansene på er ved hjelp av sammenligning. I det forrige kapittelet gikk man nøye gjennom skipskistens ulike aspekter, deriblant produksjon, materiale, stil og bruk. Ved å se på flere lofotkister enkeltvis ved hjelp av en formell analyse, kan vi trekke frem de samme fysiske egenskapene fra kistene.

Vi kan og klargjøre at en vanlig lofotfisker hadde som regel 2 lofotkister med seg. En kiste til klær og mindre utstyr, og en til mat. Altså én matkiste og én kleskiste. Disse to kistene kunne naturlig nok ha egne differanser i størrelse, stil og utforming, siden de færreste kister er helt identiske. Gjennom den empiriske analysen som store deler av dette kapittelet består av, vil det ikke bli gjort noen særlig differensiering mellom en matkiste eller kleskiste. Begge typene går under navnet lofotkister og var essensielle for lofotfiskeren for hvor suksessful deres deltakelse på fisket var. Samtidig så vet vi at ikke alle lofotfiskerne tok med seg to kister, det var individuelt om noen tok bare med én eller flere.

3.3 Lofotkiste #1:

Den første kisten vi skal se på eies av Per Posti. Han har tidligere jobbet på Tromsø Museum og er utdannet kunsthistoriker. Kisten har han arvet etter sin bestefar og skal ha vært brukt av mer enn én generasjon på Lofotfisket. Årstall på denne kisten er uvisst, og det er marginalt med informasjon å hente om kisten fra dens etterkommere. Informasjonen her er gitt av Per Posti selv under muntlige samtaler.

Lofotkisten har en kvadratisk, avlang fasong. Kisten har da to kortsider og to langsider. Av langsidene er en forside og den andre en bakside av kisten. Kisten er hel og mangler ingen synlige deler. Forsiden består av én hel planke. På kistens forside er det ett innrykk i treverket som går rundt hele siden noen cm fra ytterkanten. Innrykket er på ca. 1-2 cm bredt og ser ut til å være skapt med tappjern eller muligens meislet. Forsiden er ubemalt og det originale treverket er synlig. Fargen kister bærer er noe blasset, men en svak naturtro beige fra treet kan sees med en grålig tone. Man skimter treet linjer i planken forside består av. Det er synlige hakk på forside og treverket, og flere steder er det slitt. Kistens bakside er på samme måte som forside blasset i farge, med flere hakk og slitasje. Baksiden har også et innrykk noen få cm fra sidens ytterste punkter som er innsunket i treet. Til forskjell fra forside har denne siden to markante, mørkere «flekker» øverst på hver sin side (se fig. 11). Flekkene er også avlange med avrundede ender.

Figur 10: Kiste #1, Forside med hull etter lås og deler av lokk.

Figur 11: Kiste #1, Bakside med mørkere partier øverst med synlig lokk.

Til høyre på baksiden er det en mørkebrun flekk som kan tolkes som gjenværende lakkering eller at noe er sølt på kisten i sin tid. Kistens bakside har samme mål som kistens forside. På bildene er det tydelige fargeforskjeller mellom baksiden og forsiden. Forsiden er noe mørkere med en svart tone mens baksiden bærer en mer naturlig beige tone fra treverket.

Figur 12 Venstre: Synlig kortsider med håndtak i jern og lokket øverst.

Figur 13 Høyre: Kistens bunn og vegger fra innsiden.

Kistens kortsider er kvadratiske men med en litt annerledes fasong enn langsiden. Ved nærmere undersøkelser er nederste lengde på kortisen noe kortere enn sidens øverste lengde. Siden har altså en svak trapéz-fasong. Det andre markante med kortsidene er at den øverste lengden er buet utover. Til likhet med langsiden er også her en linje innrykket langs yttersidene som også følger en svak bue øverst som stemmer overens med øverste lengdes bue. Kortsidene på kisten er identiske formmessig. Trevirket på kortsidene er som resten av kisten blasset, slitt og viser tegn på slitasje over lengre tid.

Bunnen på lofotkisten er i heltre. Den er hel og mangler ingen deler og er heller ikke malt, til likhet med sidene på kisten. Man kan se ved bunnen spor etter en slags veske som er blitt sølt. Overflaten på bunnen er derfor noe annerledes med enkelte flekkete og dråpeformede misfarginger enn på sidene. Det ser også ut til at bunnen har en viss gråtone over seg som skiller den fra resten av kisten.

Kistens sider har ingen bolter og heller ingen spiker som er synlige. Sidene er også hele, med ett lite inntak på kortsidene hvor langsiden lenes inn i. Det er ikke synlig om sidene er sammenfallet. Om det hadde blitt brukt sammenfelling kunne dette ha skimtes gjennom dypere linjer og hakk, og eventuelt endringer i treverkets linjeretning der hvor treet møtes. Når sidene ikke har synlige bolter eller spiker, kan vi med større margin anslå at sidene er festet ved hjelp av lim. Sammenfelling var en vanlig metode fra rundt 1600-tallet, mens ut på 1800-tallet kom de nyere metodene som inkluderer lim. Vi kan da anslå at kisten er

maksimalt rundt 200-år gammel og fra det 18. århundre og til begynnelsen av det 19. århundre. Dette stemmer overens med tidsrommet Per Postis bestefar levde.

Figur 14: Kistens langside og kortsider møtes. Bilde tatt ovenfra.

Ved å se på fotografiet over (fig. 14), ser vi at kortsiden er kuttet med et lite innrykk som langsiden lenes inn i. En sprekke mellom disse er godt synlig på bildet. Dette styrker teorien om at sidene på lofotkisten er limt. Det som ikke kan utelukkes er spiker eller bolt festet mellom plankene fra innsiden. Siden sidene er relativt smale i tykkelse, må i såfall en slik spiker være kort. Det er ingen muligheter her for å ta kisten fra hverandre for å undersøke dette nærmere.

Lokket på kisten består av ett helt stykke tre. Lokket er buet og følger samme bue som oversiden av kortsidene. Buen på lokket er sannsynligvis høvlet ned til denne formen. Den har en større bredde og lengde enn kistens sider. På fig. 12 av kistens kortsider, ser man tykkelsen på lokket tydelig. Man ser at det er gradvist tykkere mot midten og på sitt høyeste punkt enn mot ytterkantene. Utsiden har som på sidene et innrykk langs kantene. På innsiden av lokket er utformingen noe mer detaljert. Treet er skåret med fordypning. Denne utformingen av treet er for at det lener seg best mulig mot veggens oversider. Siden lokket er både lengre og bredere enn kistens grunnfasong, er det forklaring på hvorfor treet er skåret med et dypere innrykk. Mot baksiden av kisten, øverst til venstre er det en bit av lokket som mangler (se bilde nedenfor).

Figur 15: Kistens bakside med lokk øverst. En del av lokket mangler, og hengsel er synlig under.

Lokket er fremdeles funksjonelt. Her ser man også hvordan lokket er festet til kistens bakside: To runde metall-deler er satt inn i hverandre på samme måte som kjetting. Metallet går inn i treet, men hvor dypt og hvordan det potensielt er sikret er usikkert. Flekkene som vi nevnte tidligere på baksiden, er rett under begge metall-hengslene. Om dette er spor etter rust fra metallet, eller om det har vært festet ekstra støtte er begge mulige svar på hvorfor flekkene er der.

Hvis vi går videre på metall-arbeidet på denne kisten, må det nevnes selve låsen foran og metall-ringene på kortsidene. På kortsidene er jernringene av den mest ordinære varianten. Denne stilen og typen var svært vanlig å bruke på kister. Den består av to deler; den ene er en flatere, semi-kvadratisk metallbit med utstikkere (en på hver side). Utstikkerne er så bøyd rundt metallringen som da er håndtaket, som består av én lang metallstang som er bøyd til en oval form med hver sin ende festet til metalldelen bak. Håndtaket her bærer preg av alder basert på mengden rust og sprekker i selve metallet. Vi kan anta at håndtaket er originalt.

Figur 16: Innsiden av Kisten med synlig underside av lokket.

På fotografiet hvor det ble vist deler av kistens bunn, ser vi også tydelig låsmekanismen til kisten bak forsiden. Den følger samme karakteristikker som de vanligste kistelåsene, men en avlangt kvadratisk form med en låsefelle som festes i topplokket for å sikre kisten. Det som kan bemerkes på forsiden av kisten, er to nøkkelhull skåret inn i treet, en litt under den andre. Låsen har da sannynligvis enten vært flyttet eller byttet ut og et nytt nøkkelhull måtte lages tilpasset den nye plasseringen. På lokkets underside er det en metallring festet inn i treverket som låsefellen festes inn i. Denne er noe enklere laget og mindre trygge enn den sorten som skipskister vanligvis brukte (som bestod av en lengre metallplate man festet ved flere punkter, enn én metalldel festet inn på ett punkt i treet). Vi kan konkludere med at metall-arbeidet på denne lofotkisten er av ganske grunnleggende utførelse og kvalitet, som ikke er så godt sikret.

Kistens mål er bekreftet ved hjelp av målestokk, og er som følgende: langsiden er på 62,5 cm. Kortsiden er 45,5 cm, og høyden er ca. 43,5 cm. Målene for høyden er noe varierende, da kisten er bredere på det øverste punktet enn på det nederste. Bunnen er altså mindre i mål enn åpningen øverst, dette med liten margin på maks 2 cm.

Per Posti har forklart at kisten er sannsynligvis laget av furu. Når man skal vurdere materialet kisten består av, er det flere måter å gjøre det på. Jeg har sammenlignet bilder av ulike kister med fastsatt tre-sort, men også brukt vurderinger fra personer med botanisk kompetanse gjennom TMU. Siden malingen på kisten er slitt bort kan vi se treverket tydelig. Det kan ikke utelukkes at kisten kan ha blitt kjøpt ferdigsnekret, eller at en lokal snekker har laget den. Produksjon er derfor uklart. Selve treverket i sin helhet har naturlige ujevnheter i tykkelse,

utskjæring og lengde som er normalt for tiden den er produsert i. Plankene den består av er nok saget for hånd og høvlet ned.

Kisten i sin helhet ser ut til å være nokså enkelt og funksjonelt designet. Stilmessig følger den en standard utforming. Det som kan nevnes utover utformingen er innrykkene langs utsidene. Innrykket som befinner seg på alle de fire veggene, og fremstår som en estetisk detalj som ikke ser ut for meg nå å ha en annen funksjon enn å være til dekorasjon. Men linjene kan være for å lede vann og fukt. Disse detaljene kan ha vært lagt til kisten i etterkant og ikke av produsenten. Fasongen på kisten har noen spesielle detaljer vi skal diskutere nærmere. Kortsidenees svake trapéz-form, med en smalere bunn enn åpning på kisten. Dette er en markant kontrast til skipskister. De skipskistene som følger en trapéz-form er omvendt med bredere bunn enn åpning. Det er flere teorier hvorfor lofotkisten i dette tilfeller følger en motsetning til normen. For det første kan det tenkes at når kisten ble plassert midt i båten så var den smale bunnen mer gunstig for at kisten skulle bruke minst mulig plass i en allerede trang båt. Det andre man kan vurdere er om den brede åpningen ga bedre innsyn i kistens innhold. Det tredje som kan nevnes med lofotkisten er hvordan alle sidene ser ut til å være laget av hele stykker med tre og ikke flere planker sammensatt.

Figur 17: Nærbilde av håndtak, kortsidene med lokket øverst.

Lokket er den neste delen som markerer seg på kisten. Lokkets fordeling av tykkelse på treet er ganske spesielt i forhold til skipskister da jeg ikke har sett andre kister i denne kategorien

med samme utforming. Det andre man kan bemerke seg om lokket er hvordan den er kuttet i forhold til treets naturlige linjer. Ved å se på fotografi (fig. 17) og ser nøye på treets linjer, ser vi at snittet lokket er skåret i går imot treets linjer. Så istedet for å følge linjene med trestammen, blir den bøyd i motsatt retning. Her kan det nevnes en kommentar gitt av Per Posti under en samtale, hvor han forklarte at lofotfiskerne brukte å sitte på lofotkisten, og den bøyde fasongen ga lokket bedre motstandsevne mot tyngde og trykk.

Det er nok en baktanke til alle deler av utformingen på kisten. Denne måten å skjære treet kunne være for tryggere vektfordeling. Selv innrykkene langs kistens sider kan være til for å lede vanndråper ned fra treet. Når det gjelder maling og lakk på kisten, er det ingen tydelige spor på at kisten har vært malt. De mørkere partiene kan minne om rester av olje eller beising.

3.4 Lofotkiste # 2

Neste kiste befinner seg på Fiskeværsmuseet ved Å i Lofoten, inne i et av stabburene som museet eier. Denne kisten er den eldste av totalt 9 kister som oppbevares i samme bygg. Den er også den kisten med de minste dimensjonene. Kisten er kvadratisk, med to avlange sider og to kortsider. Kisten er hel men mangler små partier av endeveden rundt kantene. Kisten har inskripsjoner på den ene kortsiden hvor det står: *FL 1890 Kiste (Lofotkiste)*.

Figur 18: Fotografi av Lofotkiste #2. Fremside, innside og lokk. Sted: Fiskeværsmuseet ved Å.

Kisten blir brukt som en del av museets utstilling, som består av å fremstille lofotfisket og levemåtene på området. Museet består av en rekke eldre bygninger. Denne kisten blir brukt som en interaktiv del med barn og voksne, og blir mye flyttet rundt på.

Kistens forside består av to planker som er festet sammen for å skape én hel plate. Treverket er tydelig slitt med synlige riper og blasede hjørner. Den nederste kanten på kisten har flere partier hvor treverket er slitt bort, så noen fliser og deler mangler. Langs sidene på platen er det en rekke spiker som går gjennom treet og inn i kortsidene på kisten. Disse spikrene er rustne og flere av de på høyre side mangler spikerhoder. Midtstilt på forsiden har lofotkisten en lås. Rundt låsen stikker det ut noen spiker som er bøyd inn mot treverket. Forsiden er bemalt i en mørk grønn farge. Ved å se veldig nøye på sidene, er det en underfarge bak grønnmalingen. Fargen under er i lysere blå. Nederst på langsiden heller fargen mot en brunlig svart. Dette kan vi anta er akkumulasjon av støv, jord og gris som har kommet av kistens plassering på bar bakke.

Kistens bakside har samme dimensjoner som forsiden. Den består av to planker som er festet sammen. Den er også farget i mørk grønn med den samme slitaskjen med underliggende blå maling og flising langs kantene. Baksiden er på samme måte som forsiden spikret inn i kortsidene fra de ytterste punktene. Spikrene er slitte og rustet. På denne siden ser vi hengsler, en på hver side øverst som binder lokket fast til baksiden.

Figur 19: Kistens kortsid med inskripsjoner synlig øverst.

Begge kortsidene på kisten er nokså identiske. På den ene siden til høyre for kisten er det inskripsjoner øverst (se fig. 19), til forskjell fra kortsiden på venstre side. Inskripsjonene ble

gjort i etterkant når kisten ble registrert hos museet. Begge kortsidene diskuteres her sammenhengende. Både høyre og venstre kortside består av to planker satt sammen til én større plate. Dette følger samme mønster som forsiden og baksiden. Plankene er i individuelle størrelser på de ulike sidene, men sammen holder sidene samme høyde. Ytterst på kortsidene ser vi forsiden og baksiden lent inntil hverandre. Naturlig nok for at spikrene kommer gjennom sidene. Nederst ser vi treet fra bunnplaten. I bunnplaten har en midstilt plankebit blitt byttet ut, noe som kan skimtes basert på fargeforskjellen. Begge kortsidene bærer samme fargepreg som forsiden og baksiden. Her er fargen mørk grønn med tydelig slitasje, små sprekker, streker og linjer hvor malingen er blitt skrapet av.

Lokket til lofotkisten er buet, og består av tre individuelle planker sammensatt. Plankene har like dimensjoner. På hvert endepunkt på innsiden av lokket, er det festet en mindre trebit, skåret med en rett side og en buet. Dette forhindrer tomrom mellom kistens kropp og lokk når den er lukket. Utsiden av lokket er bemalt i samme maling som resten. Innsiden av lokket (se fig. 21 på s. 46) har noen interessante markeringer som er verdt å legge merke til: Flere sirkler i ulike størrelser er risset inn sannsynligvis ved hjelp av en passer. Her er det ingenting som tyder på at innrissene har en praktisk årsak, men vi kan tenke oss at i kjedsomhetens stunder kan mye rart skje..

Figur 20: Kiste #2 med lokkets sidekant og innside. Foto av Emilia L.

Lokket er lengre enn langsiden, og de buede sidestykkene på lokket havner på utsiden av kistens sider. Kisten i sin helhet er funksjonelt og kan åpnes og lukkes uten problemer. Lokket holdes på plass av metallhengsler som vist på fig. 21. Ytterst på oversiden av lokket er det en

rad med spiker. Disse går presumtvt gjennom de mindre sidestykkene på undersiden av lokket. Spikrene er ved nøyere observasjon nokså forskjellige i størrelse og i form. Enkelte av avrundede hoder og andre har flatere. Noen er nyere og mindre rustne enn andre.

Figur 21: Kiste #2, Innsiden av lokket synlig samt hengsler og lås.

Ett annet punkt på lokket, i midten mot der låsefellen er festet, ser vi flere spiker slått inn i trevirket. Låsefellen er trolig laget ved hjelp av en lengre metallstang som er først ført gjennom treet, for deretter å bli bøyd og ført tilbake opp på oversiden for deretter å bli banket flatt.⁶¹

Lokket er lengre enn langsiden, og de buede sidestykkene på lokket havner på utsiden av kistens sider. Kisten i sin helhet er funksjonelt og kan åpnes og lukkes uten problemer. Lokket holdes på plass av metallhengsler som vist på fotografiet over. Ytterst på oversiden av lokket er det en rad med spiker. Disse går presumtvt gjennom de mindre sidestykkene på undersiden av lokket. Spikrene er ved nøyere observasjon nokså forskjellige i størrelse og i form. Enkelte av avrundede hoder og andre har flatere. Noen er nyere og mindre rustne enn andre. Ett annet punkt på lokket, i midten mot der låsefellen er festet, ser vi flere spiker slått inn i trevirket. Låsefellen er trolig laget ved hjelp av en lengre metallstang som er først ført gjennom treet, for deretter å bli bøyd og ført tilbake opp på oversiden for deretter å bli banket flatt.

⁶¹ Låsefeller er den delen øverst som bolten fra låsen går gjennom og fester seg til. I denne kisten er dette en avlang metallstang som er buet. 78

Figur 22: Spiker ved låsefellen.

Figur 23: Sidestykke på lokket med synlige spiker.

Metallarbeidet på kisten er ganske standard med håndtak på hver kortsida med hengsler til å binde lokket fast samt kistelås med nøkkelhull med en enkel låsefelle øverst. Håndtakene er av et enkelt design i smidd jern med en bøyd ring som festes ved hjelp av to metallutstikkere, som igjen bøyes rundt ringens ender.

Selve låsen på kisten er med en liten tvil fremdeles brukbar. Metallet er ødelagt på fremsiden, med nøkkelhullet intakt. Til dømes på fotografiet nedenfor (fig. 24), ser låsen ut til å ha blitt revet opp og flere spiker rundt låsen er delvist festet inn for så å bli bøyd og banket inntil. Spikrene kan a blitt festet for å unngå ekstra slitasje på metallet med at spikerens side blir truffet av andre nærtstående gjenstander under transport.

Figur 24: Fotografi av kistelås på framsiden.

Vi kan også skimte flere spor etter flere spiker som tidligere har vært plassert rundt kistelåsen. Spesielt på venstre side ved låsen ser vi både hull og avlange fordypninger. Det kan være andre grunner for at spiker har blitt festet inn på denne måten, men det er ingen andre fornuftige tolkninger å trekke fra en slik 'forderving' av kisten. En ting man kan stusse på i forhold til disse nokså malplasserte spikrene er: hvorfor er de ikke festet slik at de bøyer seg over metallet istedet for andre veien? Om de var bøyd over metallet hadde de både gitt ekstra beskyttelse mot slitasje men også gjort låsen mer stabil. Kanskje på samme måte som sirkelene på innsiden av lokket, har noen på et eller annet tidspunkt hatt det gøy med kisten. Det eneste som strider med teorien, er måten spikrene kun er bøyd inn nøyaktig på dette stedet og ingen andre steder på kisten.

Kistens dimensjoner er som nevnt ganske små. Grunn delen til kisten består av kortsider på 31,5 cm og langsider på 51,5 cm. Høyden på sidene er 28,5 cm. Lokket er noe lengre enn langsiden med 54 cm, men er ikke bredere. Selv med sine små proporsjoner er kisten betegnet som en lofotkiste. Sidene er festet sammen ved hjelp av en rekke spiker på høyre og venstre side på kistens langsider. Mellom kortsidene og langsidene er treet kuttet i en liten vinkel innover, for at treet skal sinkes i hverandre.

Figur 25: Innsiden av kisten med låsens bakside synlig.

Kisten i sin helhet følger en klassisk utforming med enkle løsninger i forhold til lås, håndtak og lokk. Kistens ytre tyder på at den er godt brukt, og mye slitasje har foregått gjennom årene. Metallarbeidet er også i større grad en del av kistens originale utforming. Det er ingen tegn på at noe av metallet er blitt byttet ut i nyere tid, bortsett fra noen spiker. Det er heller ingen

deler på denne kisten som er overflødige; bare det mest grunnleggende er med kisten. Det som er ekstra med kisten er malestrøkene på de ytre veggene. Denne kisten har en underliggende farge i lys blå med en grønn farge over. Man kan godt anta at disse strøkene ikke kom samtidig, men at kisten ble malt på ny i grønn ved en senere anledning.

Til sammenligning med den første lofotkisten, har denne kisten noen små detaljer som skiller dem: for det første er den malt med flere lag. For det andre er kisten spikret sammen og ikke limt eller loddet såvidt man kan se. Og for det tredje har håndtakene på kortsidene ikke en metallplate bak, men bare to plugger. Til gjengeld har låsen foran en større metallplate akkompagnert med låsemekanisme på andre siden. Det mest bemerkelsesverdige med kisten er til tross for sin klassiske utforming dens størrelse. Kisten er den minste av lofotkistene i det empiriske materialet. Når det gjelder kistens alder kan man ta utgangspunkt i nedtegnelsen som er synlig på kortsiden med årstallet 1890, og i arkivet er det noen ekstra detaljer om kisten: «*Lita lofotkiste. Tidligere eier Asberg Winstad, Reine. Kista kommer fra området her og har vært brukt i åpen båt. Kjøpt fra bruktbuikken på Sakrisøy av Norsk Fiskeværsmuseum.*»⁶² Det er også markert at kisten har vært stående i Rorbua siden 1999. I tillegg er FL en forkortelse for Flakstad kommune, med Ramberg som lokalisering hvor kisten sannsynligvis har blitt registrert tidligere. Kisten er sannsynligvis en del eldre enn hva inskripsjonene tilsier. Den har også trolig blitt brukt av flere enkeltpersoner eller generasjoner, hvor dens siste registrerte eier er oppført i registeret til museet.

3.5 Lofotkiste # 3

Den tredje lofotkisten som skal studeres i dette kapittelet, er også en del av Fiskeværsmuseet på Å sin samling. Denne kisten har flere særtrekk og litt uvanlige utforming, som i seg selv er et interessant bidrag for vår forståelse for lofotkister. Kistene som befinner seg på Fiskeværsmuseet i Å består av en del kister tidligere eid av privatpersoner. Enkelte er blitt funnet i selve bygningene ved Fiskeværet og noe er plukket opp gjennom kausjon og antikviteter. Denne kisten er gitt til museet av en privatperson i 1992.

⁶² Noen få kister er blitt ført inn i registeret til Fiskeværsmuseet, som jeg kunne få se når jeg besøkte museet. Informasjonen er hentet herfra den 21.02.2018.

Figur 26: Fotografi av Lofotkiste #3, forside synlig med lokk.

Kisten har en kvadratisk avlang form. Den er i heltre, og mangler ingen synlige deler. Selve kisten har bevart sin funksjon og kan brukes den dag idag. Kisten er per i dag brukt til utstilling og som formidlingsmateriale.

Forsiden har flere interessante detaljer. Først og fremst er den malt i en rødbrun farge, med intrikate mønstre. Mønstrene følger vertikale malingsstrøk med en gulbrun base. På hver side av flaten er det to mindre kvadratiske former, synlig ved hjelp av en innrisset kant. Kvadratene har små dekorative hvitmalte «spisser» i hjørnene. Måten malingen er lagt innenfor disse feltene hjelper også med å skille de fra resten av flaten. Her går strøkene horisontalt istedet for vertikalt. Helt nederst på forsiden ser vi to horisontale linjer i treverket, som vi kan anse som en del av bunnplaten på kisten. Dette kan indikere at bunnen består av to individuelle plater som er sammensatt. Forsiden er laget av én stor treplanke.

Ytterst på forsiden og midtstilt er det svartmalte streker. Strekene følger kisten fra bunn til topp, med en bredde på ca. 4 cm. Innenfor de to svarte stripene på hvert ytterpunkt av forsiden ser vi metallplater festet. På stripen i midten er det et nøkkelhull synlig øverst, med metallplate nederst. Det som er interessant å merke seg er hvordan metallplatene nederst ser ut til å komme opp fra mellom de to bunnplatene. Forsiden bærer preg av slitasje, og spesielt er det spor etter saltvann. De hvite og gråe stripene og flekkene er typiske spor etter saltvanns-misfarging. Metallplatene består av tre nokså identiske plater på hver side av

forsiden, mens én plate festet fra bunnen opp til den midstilte stripen. På sidene er metallene fordelt med like mellomrom som er synlig på figur 26.

Kistens bakside er ganske annerledes, spesielt på bakgrunn av de dekorasjonene vi så på forsiden. Her det det litt mindre detaljer, men til gjengjeld er det andre funksjonelle attributter her. Baksiden består av én hel treplanke. Den er bemalt på samme vis som forsiden, med en gulbrun undertone med mørkere rødbrun farge over i et mønster. Hele flaten er malt med vertikale malingsstrøk. Her er det også bemalt med sorte striper men disse er det kun to av.

Figur 27: Kistens bakside, med synlig lokk. Foto tatt av Olga Wizniewska ved Fiskeværsmuseet

Baksiden i sin helhet er bemalt på samme vis som forsiden, med en gulbrun undertone med mørkere rødbrun farge over i et mønster. Hele flaten er malt med vertikale malingsstrøk. Her er det også bemalt med sorte striper men disse er det kun to av (én på hver ytterkant vertikalt). På stripene er det metallplater belagt horisontalt, tre på hver side. Fra bunnen går det her til likhet med forsiden opp en metallplate. Baksiden i sin helhet har litt mindre tegn på slitasje enn forsiden, da malingen er mindre misfarget. På baksiden ser vi to lange metalldele. Disse er hengsler som består av to metall-deler med den ene festet på baksidens framside og en festet til lokkets underside. Hengselen har en lengde som dekker 2/3 deler av baksidens høyde. Nederst er bunnplaten synlig, med større mengder misfarging og slitasje.

Kistens kortsider består til likhet med forsiden og baksiden óg av hele plater med tre som er malt på samme vis. Malingsarbeidet er altså sammenhengende for hele kistens grunnform.

Figur 28: Kistens kortsider med synlig håndtak og deler av lokkets side.

Ytterst på kortsidene som vist på bildet, er de malt med svart maling på samme måte som kistens andre sider. Man kan se slitasje langs kantene på kortsiden i form av hakk, sprekker og misfarging. Håndtakene består av en metallplate bak med en metallstang festet inn i platen ved hjelp av utstikkere.

Figur 29: Fotografi av Lofotkiste #3 tatt ovenfra av lokket.

Lokket til kisten er buet og består av én hel planke. Planken er skåret og formet mot treets linjer på samme måte som Lofotkiste #1, men denne er ikke bredere øverst enn nederst. Lokket har mye mer slitasje på oversiden enn de andre sidene på kisten. Den har blitt malt på samme vis som kistens bunnsider, men her er malingen såpass slitt bort at det kan være vanskelig å skimte mønsteret. Lokket har tre malte svarte striper: en i midten og to fordelt på hvert endepunkt av lokket.

På de ytterste stripene er det som med resten av kistens sider: metallplater som er bøyd over. Innsiden av lokket er ubemalt. Ved hver ende på lokket er det en buet trebrikke festet inntil, som lukker åpningene fra sidene (se fig. 28 øverst på lokkets sider). Disse delene har et innrykk på innsiden som da lener seg til grunnformen når kisten lukkes. På undersiden av lokket ser vi låsemekanismen med to låsefeller øverst. På innsiden vises også hengslene som er festet til baksiden, som ligger i en bue over treet. Disse er festet med spiker inn i lokket. Innsiden er mindre slitt enn kistens yttersider, naturlig nok.

Figur 30: På innsiden av kistens lokk. Noe av bunnen nederst vises også her.

Bunnen på kisten er på samme vis som lokket ikke bemalt på noen måte. Det originale treet er synlig. Her vises det at bunnen består av to separate planker som er sammensatt. Dette er den eneste siden på kisten som ikke er laget av ett helt stykke tre. På baksiden av kistens forside er det noen detaljer som er verdt å merke seg. For det første er det skrevet inn noe litt utydelig i midten av siden, med vertikale setninger. Man kan tyde ett navn men skriften er nokså falmet

til å gjøre seg sikker på noe. Ved høyre side er det en liten «snurr» tegnet inn, og treet har blitt kuttet med ett avlangt innrykk (se bilde nedenfor). Det er spor etter en leddik som tidligere har vært festet inn på siden av kisten. Det er uklart hvorfor denne er fjernet.

Figur 31: Deler av kistens innside med et innrykk synlig og en liten snurr.

Metallarbeidet på kisten er funksjonelt, samtidig som jeg vil påstå det har dekorative baktanker. Da er det spesielt metallomslaget langs hjørnene og sidene på kisten, samt metallhengslene som fester lokket det er snakk om. Hengslene bak på kisten er meget lange i forhold til mange hengsler som har blitt sett på tidligere. Alt metallet er godt rustet, men man kan se et nøye håndverk gjennom utførelse. Disse hengslene smalner inn mot midten av treplaten, både på baksiden og på innsiden av lokket. Jernet er svakt buet på endepunktene, og spikrene er midtstilt med like lang avstand fra hverandre på alle hengslene. Metallplatene langs ytterkantene er interessant å merke hvordan de ligger innenfor de svarte stripene. Disse platene er også spikret fast til treet og alle spikrene er originale. Kistelåsen er på denne kisten manglende. Vi kan se sporene etter at låsen har vært festet både fra innsiden og utsiden av forsiden, men det er bare nøkkelhull og to låsefeller øverst som er igjen. Det er verdt å nevne at de aller fleste kister har én låsefelle og ikke to. Altså er det snakk om en litt annerledes låsetype for denne kisten.

Kisten har store dimensjoner, og målt opp har den en lengde på 77,5 cm, hvorav med lokket måler 81 cm. Kortsidene er 47,5 cm lange.

I sin helhet er den etter mine observasjoner mer dekorert enn de tradisjonelle enkle lofotkistene. I følge tidligere skriftlige rapporter om kisten er den hjemmesnekret. Vi har altså en tidligere eier som ønsket seg en kiste som så eksklusiv ut, ved hjelp av noen lure triks med

maling. Den er malt til å etterligne en mer kostbar og glinsende tresort, som mahogny. Det er skapt en illusjon ved hjelp av maleteknikker. I tillegg har vi de svarte stripene på utsiden. Stripene er en etterligning av metallomslag, slik veldig mange andre kister blir bekledd.⁶³ Her kan vi referere tilbake til kapittelet om skipskister og hvordan ekstra metallomslag ga økt trygghet men også er et symbol på at kisten inneholder større verdier. I tillegg gir det kisten i seg selv en økt verdi. De kvadratiske innrissene på forsiden med malingstrøk i horisontale retninger enn vertikale, gir også et interessant innhold til illusjonen, som nesten leker med et formspråk som minner om et renessanse-uttrykk. De gir et visuelt spill til oss som beskuere og forsterker illusjonen av det falske treet ved å bryte opp mønsterets retninger. Dette ser da ut som om siden er sammensatt av individuelle deler. Her kan det igjen trekkes frem at metallarbeidet er laget på bakgrunn av dekorative mål med utformingene. Utførelsen er en rekke bevisste valg som produsenten har gjort. De lange og pent utførte hengslene og metallomslaget innenfor de sorte malestripene forteller i seg selv at kistens formspråk er sammenhengende. Det er tydelig at produsenten var opptatt av et pent ytre på kisten, og det samme kan sies å være grunnlaget for metallarbeidet også.

Kistens utforming kan tolkes som et gjennomført forsøk på å fremstille status til eieren. Det kan også være et forsøk på å skape et mer estetisk preg basert på opphavspersonens egne interesser og hva personen selv anså som praktfullt. I tillegg er denne kisten oppført i registreret til museet som en matkiste, og eieren har i stor sannsynlighet hatt én til lofotkiste. Om det er sant at dette bare var matkisten, kan man tenke seg hvilken prakt den andre hadde. Vi kan heller ikke se bort ifra muligheten for at kistens senere eiere, og ikke opphavspersonen var den som pyntet kisten med disse illusjonene. Det kan derfor være problematisk å konkludere med at selve lofotfiskeren ville at denne kisten skulle pyntes på denne måten uten noen fornuftig grunn. Det vi vet sikkert, er at kisten har blitt brukt på lofotfisket. Den har vært stablet sammen med andre lofotkister basert på slitasjen på topplokket og rundt kantene.

3.6 Lofotkiste #4

Til nå har man sett på tre kister gjennom en relativt grundig empirisk analyse. I neste delen av kapittelet skal vi se på syv andre lofotkister, men for disse blir analysen noe mer kortfattet. De

⁶³ På digitaltmuseum kan vi finne andre eksempler på slike metallomslag som kisten prøver å etterligne: <https://digitaltmuseum.no/021026527508/kiste/media?slide=0> . sist besøkt 02.03.2018.

tre første kistene skal fungere som komparativt materiale for å finne ulikheter og likheter til hverandre, og da til slutt gi svar på hvilke fysiske attributter som går igjen hos majoriteten av kistene. De kistene som er valgt ut tilhører to museer: Fiskeværsmuseet på Å, Moskenes og Lofotmuseet på Vågan, Kabelvåg. Disse ble valgt på bakgrunn av behovet for å se kistene fysisk og ikke gjennom fotografier. Selv om fotografier gir et godt grunnlag for å vurdere objekter, er det alltid mindre detaljer som kan gå tapt ved å basere seg kun på disse.

Den første kisten vi skal se på, er også en del av Fiskeværsmuseet på Å sin samling. Kisten er kvadratisk og avlang, med buet lokk. Sidene på kisten består av heltre, men det er ikke mulig å undersøke om det er av flere planker eller én hel plate på hver av sidene. Trevirket er trukket med et tynt linklede på utsiden, som igjen er malt med lys brun maling. Kisten er noe slitt, men i ellers veldig god form. På kortsiden er det inskripsjoner som lyder slik: *FL 1898, Kiste.*

Figur 32: Fotografi av lofotkiste #4. Bilde av forside.

Hvert hjørne på kisten er trukket med metallomslag som er spikret på langs ytterkantene. I tillegg har denne kisten et tynnere metallomslag med cirka en kvart lengde fra hjørnene som går vertikalt over forsiden. De går videre over lokket og på baksiden av kisten, og disse er spikret på plass. I tillegg til de vertikale linjene på kistens fasade, er det også horisontale linjer

i form av tre-lister. Som man kan se på fotografiet over er det én list over forsiden, og flere på lokket. Lokket har totalt 4 lister, og baksiden har to. Listene er festet med store metallbolter mot midten, mens ytterkantene er festet ved hjelp av metallomslag spikret på fra hver side av hjørnene (se fig. 33). På selve listene er det horisontale linjer risset eller kuttet inn i trevirket. Lokket på kisten er av en dypere variant, hvor nederste del av lokket følger samme avlange kvadratiske fasong til likhet med grunnformen. På lokket ser vi også låsemekanisme og lukkemekanisme til kisten, samt et håndtak. Lukkemekanismene er plassert på hver ytterside med metallspenner. I midten av forsiden finner vi kistelåsen hvor nøkkelhullet skjules av en låsespenne fra lokket som henger over. Nøkkelhullet er omkranset av en pent utformet metallplate. Hengslene bak på kisten som fester lokket, er nokså enkelt utformet med korte metallplater spikret på hver side. Metallarbeidet på denne kisten er noe mer utsøkt i forhold til majoriteten. Til og med håndtakene på kortsidene er mer nøye utført med en større metallplate festet over en oval, avlang metallring.

Figur 33: Kistens ene kortside vises med håndtak. Figur 34: Litt av lås øverst på lokket og deler av innside.

På innsiden av kisten er veggene dekket med linstoff. Stoffet er hvitt med lysegrønne, tynne striper. Stoffet er festet ved hjelp av spikrer men er nok i all sannsynlighet limt i tillegg. På kortsidene til kisten er det spor etter klistremerker eller papir som har vært festet til sidene, som vist på fig. 33. Dette er sannsynligvis gjort av tidligere eiere når kisten har vært brukt

under transport. I alt er kisten robust, og mye tyder på at utforming er for å sikre kisten best mulig mot slitasje og mot tyveri. Metallomslaget og låsen gir kisten ekstra sikkerhet. Listene er mest tenkelig mot slitasje fra andre objekter når kisten blir stablet under transport. Den har ingen leddik, og det er ingen spor etter en heller på innsiden. Denne, til likhet med Lofotkiste #3 er av det 'finere' slaget, hvor dekorasjonene både er funksjonelle men også pyntelig. Høyde på veggene nederst til øverst er 41,5 cm. Fra bunn og helt opp til lokket er den 48,5 cm høy. Kisten har en lengde på 67 cm. Denne kisten er et interessant bidrag til samlingen, da denne er dekket med linstoff, noe som ikke er like vanlig å se hos både skipskister og lofotkister.

3.7 Lofotkiste #5

Den femte kisten befinner seg også ved Fiskeværsmuseet på Å, stablet i samme rom som Lofotkiste #3. Kisten er rektangulær og avlang, og har et buet lokk. Kisten er fullt funksjonell og kan fremdeles brukes.

Figur 35: Fotografi av lofotkiste #5. Kistens forside.

Alle sidene samt lokket er hele på denne kisten og det er ingen synlige deler som mangler. Til gjengeld har den mye slitasje, rust og sprekker som tyder på at kisten har gjennomgått både tidens tann og hyppig bruk. Kisten har til likhet med lofotkiste #4 metallomslag langs hjørnene pluss metallremser som går en kvarts lengde fra hver ytterside over kistens forside

vertikalt, og videre over lokket og baksiden. Metallet er festet med spiker gjennom treet. Metallomslaget er som vist på fotografiet over av to ulike typer metaller. I hjørnene er det vanlig jern, mens de tynnere metallslagene over kisten er med større sannsynlighet av sink. Disse er også bemalt med svart farge. På kortsidene (se fig. 36 nedenfor) er metallet formet med trekant-spisser bøyd fra lokkets overside og mot siden. Disse er spikret på plass.

Sidene av grunnformen til kisten ser ut til å bestå av flere planker. Dette er mest tydelig på kortsidene, noe som er enklere å skimte ved å analysere kisten på nært hold. På forsiden og baksiden er det derimot vanskeligere å skimte om det består av enkelt-planker som er sammensatt eller om det er heltre. På grunn av mye slitasje i trevirket med sprekker og oppskrapede linjer er dette vanskelig å tyde. Kistens utside er bemalt i blå farge, sannsynligvis med bare ett lag. Ved enkelte steder kan man skimte treet gjennom malingen der det er blitt slitt.

Figur 36: Kortsiden av Lofotkiste #5

Figur 37: Innsiden med leddik. Synlig inventar

Metallarbeidet på lofotkisten er nokså dekorativt i sin utforming. Håndtakene er laget av en større metallflate med jernringen festet inni, og hengslene bak er lange og smalner inn. Vi kan desverre ikke vise til kistelåsen, da denne mangler. En alternativ lukkemekanisme er festet på forsiden som synlig på fig. 35. Der hvor låsen har vært, er innrykket i treet som et fotavtrykk hvor vi kan se både fasongen, størrelse og detaljer fra låsen som var der. Det som er verdt å merke seg her, er at det ikke er et nøkkelhull i fordypningen. Altså kan dette være snakk om en annen type lås som ikke krever nøkkel, men heller en vanlig hengslås. Man kan ikke trekke noen konkrete slutninger, men det har tydelig vært et festepunkt rett over fordypningen, sannsynligvis etter en hengsel eller to som tidligere har eksistert. I tillegg er den nye låsen

som vi ser henger fra kisten ikke lenger funksjonell. I fordypningen ser vi at det som har vært festet her, har hatt en pyntlig asymmetrisk form.

På innsiden av kisten er veggene ubemalt og ubekledd. Langs kanten på innsiden er det lister festet inntil veggene. Denne kisten har også en leddik på venstre side. Kisten er tilført en rekke objekter som en del av utstillingsmateriale. Bunnen på kisten består av tre planker satt sammen. Lokkets kortsider har en rekke eldre spiker og spikerhull. På høyre side av kortsiden er det en navnelapp festet inn med spiker, med noe utydelig skrift (se fig. 36). På venstre side ser man rester etter en slik lapp rundt spikrene. Vi kan lett anta at kisten har blitt påsatt ny navnelapp ved flere anledninger. Dette kan fortelle oss at denne kisten har blitt brukt av flere enkeltpersoner over en viss tidsperiode. Årstall er ikke tilgjengelig for denne kisten, men den er antakelig fra perioden 1850-1900. Kistens mål er som følgende: Den er 83 cm lang, med 47,5 cm høy inklusivt lokket. Kistens bunnform er 37 cm høy. Kortsidene er 45 cm bred. Målt fra bunnen er kisten 35, så bunnplaten er da 2 cm bred.

3.8 Lofotkiste #6

Figur 38: Fotografi av Lofotkiste #6 ved Lofotmuseet på Storvågan i Kabelvåg.

Denne kisten, og flere som nå skal diskuteres videre i kapittelet befinner seg på Lofotmuseet i Kabelvåg, i området som heter Storvågan. Stedet har en lengre historikk som fiskevær. Den trakk til seg hundre-talls med lofotfiskere som samlet seg rundt Væreiergården, som Museet

nå er bygget rundt. Lofotfisket hadde sin hovedaktivitet her fra rundt begynnelsen av 1800-tallet til ca. 1900.⁶⁴ Kistene på museet kan man da med stor sannsynlighet regne med er fra denne perioden.

Denne kisten befinner seg oppe på overetasjen i et av de eldre rorbuene ved væreiergården. Denne kisten er kvadratisk og avlang, med alle sider intakt. Kisten har et buet lokk festet med metallhengsler fra baksiden til under lokket. Den kan regnes som mer standardisert i sin utforming, med kun det mest nødvendige av metallarbeid. Overflatene er dessuten veldig jevne og pent skåret som gir kisten et ryddig utseende. Alle sidene på denne kisten består av hele plater med tre, og er bemalt på utsiden med grønn maling. En underliggende farge kan skimtes gjennom grønnfargen, spesielt fra toppen av lokket (se fig. 39). Den har et strøk med lys blå maling under som man skimter gjennom malingen. På forsiden har den en enkel nøkkellås som mangler metallomslaget foran. Låsemekanismen bak er intakt. En enkel låsefelle er plassert øverst på lokket bestående av bøyd metall festet inn i treverket.

I tillegg til kistens grønne bekledding, har den påmalte sorte striper: På hvert hjørne og to vertikalt plassert på forsiden, lokk og bakside. Stripene er en kvart lengde fra hjørnene, på samme vis som lofotkiste #3. De er påmalt for å etterligne metallomslag slik som på lofotkiste#4 og lofotkiste#5. På lokkets endepunkter er det synlige spikerhoder, bemalt og med flate topper som er lite synlige. På kisten er det generelt ingen andre spiker man kan skimte. Hjørnene er sannsynligvis sinket og limt, om ikke også festet med treplugger fra innsiden. Dette er vanskelig å stadfeste uten å ta kisten fra hverandre.

Figur 39: lokkets overside med synlige spiker.

Figur 40: Foto av kistens venstre side.

⁶⁴ Røde, Gro: *Veiviseren til Lofotens Historie*. 1996. Lofotrådet, Leknes. S. 48-49

På innsiden er treplatene ubehandlet, og man kan lettere analysere produksjonen. Kisten er nokså flisete på lokket, mens sidene er veldig rette uten noen ujevnheter. Enten er denne kisten noe yngre eller så er treplatene antakelig maskinprodusert. Kisten har en leddik på venstre side, bestående av en liten bunn holdt oppe av en avrundet planke på siden. Den avrundede planken er skåret for å tilpasse seg buen fra lokket når kisten lukkes. I bunnen på leddiken ser vi sorte prikker som sannsynligvis er svertesopp. På høyre side av innsiden er det en tråd som er festet på lokket og bak forsiden av kisten. Tråden sikrer at lokket ikke faller bakover når det åpnes. Dette ble også brukt på Lofotkiste #1 som vist tidligere i kapittelet.

På lokket er også mesteparten av kistens slitasje lokalisert. Slitasjen har akkumulert fra stadig flytting og lasting av kister oppå hver annen. Ellers har kisten en veldig god standard som kan være på grunn av kortvarig bruk før den ble en del av museets eie. Lokket består av ett helt stykke tre, med jevn tykkelse på planken. På sidene av lokket er det avrundede planker festet som lukker åpningen mellom bunn og lokk. Nederst på disse avrundede endestykkene, vist fra innsiden er det et innrykk skåret i treet. Det samme innrykket er skapt langs bunnen av sidene på kisten, samt på lokket rett over forsiden og baksiden (se innside av lokket ved fig. 38). Målene på kisten er som følger: Den er 94,5 cm lang, og 45,5 cm bred. Lokket har en lengde på 98 cm, og en bredde på 48 cm. Lokket er altså litt større i dimensjonene enn bunnfasongen, og på innsiden av lokket er sidestykkene skåret for å lene seg godt inntil bunnen.

3.9 Lofotkiste #7

På samme lokale som den forrige kisten, har vi en rekke andre kister som skal diskuteres videre i dette kapittelet. Den neste kisten er til likhet med resten kvadratisk og avlang, med store dimensjoner. Alle sidene på kisten er intakte og er funksjonelle, og den kan fremdeles brukes. Kisten har det dypeste og mest romslige lokket av de lofotkistene som er inkludert i kapittelet, noe vi skal se nærmere på. I tillegg har denne buet lokk.

Kistens ytre er nokså simplistiske med sine ensfargede vegger og metallbeslag. Den er malt svart med noe som minner om tjære, eller en grov beis. Overflaten er ru, boblete og semi-glinsende, som kjennes tørr og sprø ut. Kisten har en del synlig slitasje, spesielt er den mest slitt i bunnen. Her har maling gått av og mangler noen små endevedstykker (se nederste hjørne på fig. 41).

Figur 41: Fotografi av lofotkiste #7 med framside synlig.

Langs hjørnene er det horisontale korte metallbeslag som gir ekstra støtte og sikkerhet til kisten. Den har en enkel åpningsmekanisme foran med luke fremfor nøkkelåpning. På innsiden er selve låsen løsnet fra veggen, men ligger på gulvet i kisten. Låsen er nokså standard men med god størrelse, samt at den har to låsefeller. Kortsidene på kisten har avrundede håndtak i støpt metall, som er festet fra en metallplate til sidene. Metallomslaget rundt kisten og ved hjørnene er spikret inn i sidene.

Innsiden av Kisten er særdeles spennende, med sidene og lokk ikledd med rød tapet. Tapetet har et mønster bestående av små blomster i et nettverk av diagonale linjer, alt med gullfarge. Mønsteret er såpass jevnt at dette er sannsynligvis trykk. Selve lokket er dekket av en vegg med en luke som åpner opp til et avlukke på innsiden. Lokket står for over 1/3 av kistens dybde. Med buen på lokket gir dette enda litt ekstra rom, noe som tilsvarer at avlukket står for litt under halvparten av langringsrommet på kisten. Inni avlukket er sidene ikledd en annen farget tapet (se fig. 44). Her er tapeten hvit med et mønster ilagt en glinsende perlemoraktig farge.

Figur 42: Kistens framside med nøkkelhull.

Figur 43: Innside av kisten, med låsen liggende i hjørnet.

Avlukket er nokså særegent i forhold til de fleste lofotkister som bare har en liten leddik. Det er heller ikke uvanlig å ha lagringsrom i lokket, men da er disse oftere observert i forbindelse til betegnelsen 'skipskiste' enn som 'lofotkiste'. Det andre interessante med kisten er hvordan utsiden er marginalt dekorert i forhold til innsiden. Selve metallomslaget er ujevnt og uten særlige dekorative elementer som mønster langs ytterpunktene som vi har sett tidligere. Nøkkelhullet foran er nokså enkelt og håndtakene er av standard type. Malingen som er brukt på utsiden er heller ikke det mest attraktive å lene øynene på, med sin ru og boblete overflate. Men alle elementene er fornuftige fordi de har viktige funksjoner. Malingen utenpå er trolig oljebasert, og beskytter kisten godt mot vann og fuktskade. Metallet på kisten er praktisk og tjener sin hensikt med å gi kisten den ekstra beskyttelsen.

Figur 44: Fotografi av lofotkistens lokk, åpnet.

Utsiden er en skarp kontrast til innsiden. Her har det blitt brukt bekostelige tapeter for å gi kisten det dekorative preget som var ønsket av tidligere eier. Man kan også tenke seg at tapetrestene etter tapetsering i hjemmet har blitt brukt på denne måten. Kisten har desverre ingen initialer, og er heller ikke registrert. Årstall og opprinnelse er derfor ukjent. Det eneste som er sikkert er at denne har blitt brukt ved fiskeværet Vågan. På samme vis som forrige kiste, kan vi begrense produksjon og bruk fra mellom 1800-1900.

På baksiden av kisten er det spor etter papirer som har klistret seg fast. Enten var dette en form for identitet påklistret kisten, eller så er dette et uhell som har skjedd på ett eller annet tidspunkt. Papirrestene på baksiden virker kumulative; at dette er flere individuelle hendelser av papir som er klistret fast, ikke etter én glipp. På det ene papiret kan man se ordet Lütken printet på, som var og er fremdeles et vanlig etternavn. Vi kan da anta at dette er rester fra en norsk avis. Det er interessant hvordan kun den ene siden på kisten har disse papirrestene.

Det siste som bør nevnes i forhold til kistens litt utradisjonelle utseende, er mangelen på slitasje på lokket. De aller fleste kistene har slitasje på toppen nettopp på grunn av stabling. Selv med metallomslaget oppå skulle kisten har vist spor etter bruk, også i form av at malingen er slitt bort på metallet. Det at kisten ikke har dette, men er såpass slitt i bunnen og på innsiden, indikerer at kisten er godt brukt men ikke sammen med andre kister. Da har man to teorier som passer inn for denne kisten: Den ene er at kisten har vært lagret inne i en nyere båt som har besetningsrom, eller at kisten tilhørte en person med høyere rang. Som nevnt i kapittel 2 var modernisering av båtene en av grunnene til at fiskerne trengte mindre utstyr på fisket. «Overgangen fra seil til damp bragte forandringer på nært sagt alle felter innen norsk sjøfart. Den bragte også forandringer i mannskaps- og boligforholdene ombord.»⁶⁵ Som forklart av Eriksen gir dette et godt grunnlag for kistens manglende slitasje. Den andre teorien er at kistens eier hadde høyere rang enn sine medfiskere. Dette er et spekulativt tema som man ikke finner et direkte svar på, men at kisten bryter med flere normer er sikkert.

Målene på kisten er som følgende: Den er 48 cm høy, hvorav 15 cm er lokket. Kisten har en lengde på 92 cm og kortsider med 42 cm i lengde.

⁶⁵ Eriksen, Erling: Med silkesjal i Leddiken. 1961. s 147

3.10 Lofotkiste #8

Figur 45: Lofotkiste #8. Fremsiden med lås og lokk synlig.

Denne flotte kisten, som står inne på stabburet ved Lofotmuseet er den neste som vi skal se på. Kisten er avlang, kvadratisk og med alle sidene intakt og hele. Den er fullt brukbar. Kisten er låst, noe som gjør at denne ikke er blitt analysert fra innsiden. Som med resten av kistene har den et svakt buet lokk og alle sidene består etter beste omdømme av hele planker. Kisten er i god stand med minimal mengde slitasje.

På forsiden har kisten en kistelås med et lokk over nøkkelhullet. Låsen består av en kvadratisk metallplate med nøkkelhull. Over låsen henger et hengsel, som sannsynligvis er til å åpne kisten med å dra i. Forsiden, samt resten av sidene på kisten er bemalt i en gråblå farge. Langs hjørnene er den derimot malt med svart farge i en tynn stripe for å etterligne metallomslag. Fremst på kisten er det lagt på en treliste som er midtstilt horisontalt. Listen er spikret på og i tillegg festet med metallomslag på ytterkantene. Trelistene er bemalte med rødtonet beis. På hvert hjørne fra forsiden, er det et lite metallomslag som kranser over. De er avrundet i form, med tre spiker som holder metallet fast til de tre omringede sidene.

På baksiden har kisten også en treliste på lik høyde med forsiden. Her er det også korte metallhengsler som er festet på oversiden av bakside og lokk. På lokket finner vi to trelister spikret og festet med metallomslag (se fig. 46, 47). Som med de tidligere kistene gir listene beskyttelse mot slitasje spesielt under stabling. Trelistene har også flere linjer i treet som er innrisset. Dette gir kisten ekstra detaljarbeid.

Figur 46: Venstre: Kortsiden med metall, håndtak og deller av lokk.

Figur 47: Høyre: Fotografi av kistens lokk fra oversiden.

Metallarbeidet på kisten har noen dekorative elementer, spesielt i metallfestene ved trelistene. Håndtakene er også ilagt en stor metallplate som holder ringen på plass, noe som gir bedre stabilitet. Ellers er låsens framside, hengslene bak og håndtakene i enkle, rektangulære fasonger. Det mangler noen skruer på de øverste trelistene som er festet på lokket. Selve lokket består av én hel planke som er bøyd eller skåret i en bøy, med to planker festet inn i hver side som lukker den. Lokket består av en kvadratisk form under buen som gir innsiden av lokket en del volum. På trelistene er det brukt større og bredere metallspiker, samt på det dekorative metallomslaget ved trelistenes endepunkter.

Trelistene skiller seg ut fra kisten som helhet, både på bakgrunn av fargetone, metallomslagene og de ekstra detaljene gjennom innrissene. Det kan hende disse trelistene ble lagt på i etterkant, eller at kisten har vært gjennom oppussing av tidligere eier(e). Listene bidrar uansett til økt stabilitet og mindre slitasje for stabling og daglig bruk. Enkelte flekker på listene som vist på figur 47 over, viser til at kisten har blitt brukt. Vi kan desverre ikke si så mye om innsiden på kisten, bortsett fra at den er tømt for gjenstander og eiendeler.

Kisten er litt mindre enn de to forrige som er blitt analysert, med en lengde på 76 cm. Høyden på sideveggene er 45 cm, hvorav 34 cm er kortsiden og 11 cm er lokkets høyeste punkt. Bredden er ca. 42 cm.

3.11 Lofotkiste #9

Figur 48: Fotografi av lofotkiste, å #8pen med innsiden synlig.

Denne lofotkisten er plassert øverst på et lite loft på stabburet ved Lofotmuseet på Vågan. Den er rektangulær og avlang, med alle sidene intakte. Lokket på kisten er delvis festet og delvis løs fra baksiden, noe som gjør denne kisten mer skjør og vanskelig å håndtere. Kistens ytre sider er meget medtatt med alle hjørner oppskrapet og flisete. Selv om sidene er intakte, har flere av de sprekker og treet har begynt å løsne seg. Den har et buet lokk. Grunnet dårlige lysforhold er bildene tatt av kisten nokså uklare. Kisten var også i dårlig tilstand noe som utelukket å flytte den til bedre lys. Derfor er det lite bilder å vurdere analysen etter i dette avsnittet.

På hver kortside fra innsiden ligger det to trelister horisontalt, spikret inn. Treet er noe lysere i fargen enn resten, noe som indikerer at dette er nyere. Listene kan ha blitt påsatt for å holde kortsidene sammen siden kortsidene har begynt å sprekke. På utsiden av kortsidene er det metallhåndtak bestående av en avlang metallplate festet i treet, med en metallring festet gjennom utstikkere som på lofotkiste #1 og #3. På innsiden av forsiden har kisten en kistelås, og forsiden har bare et nøkkelhull. Yttersidene på kisten er bemalt i en mørk farge, sannsynligvis enten svart eller mørk grønn. Slitasjen på sidene gjør fargen utydelig. Sidene består av flere planker sammensatt til hele sider. Det samme gjelder lokket. Innsiden av kisten er ubemalt og innriss langs innsiden på venstre side indikerer at her har det vært en leddik. I bunnen er det hvite flekker som er vanskelige å tyde, men muligens måseskit.

Lokket er svakt buet med en liten dybde i forhold til de tidligere kistene vi har sett på. På sidene av lokket er det et lite stykke tre med en bue som er festet inn i lokket. Hengslene som holder fast lokket er lange, og festet fra fremste del av baksiden til undersiden av lokket som vist på fotografiet over. Hengslene har dekorative endestykker med ovale former som ender med en spiss. Kisten har en lengde på 88 cm, og en høyde på 46 cm, hvorav 39 cm er høyden på kortsiden og 7 cm er lokket på sitt høyeste punkt. Bredden er desverre uvisst men ligger på ca. Samme tallet som høyden.

Figur 49: Til venstre: Fotografi av lofotkistens innside, med kortsiden synlig.

Figur 50: Til høyre: Annen vinkel av innsiden, med kistelåsen synlig.

I sin helhet er kisten enkelt utformet. Den følger en klassisk utforming med avlang fasong og buet lokk, med tilhørende metallarbeid. Den er ikke betydelig dekorert. Sidene er spikret fast og bortsett fra et strøk maling er kistens utforming svært praktisk. Det mest dekorerte på kisten er metallhengslene på lokket. Vi kan trekke en konklusjon om at kisten har vært i bruk over lengre tid. Den viser tegn på at den er blitt stablet grunnet slitasjen på lokket og kantene.

Kisten er et godt eksempel på hva slags type kister ble mindre ivaretatt. Uten å trekke noen konkrete slutninger er denne kisten mye mer medtatt enn de andre, i tillegg som den har mindre dekorative detaljer og ingen metallomslag langs sidene. Dette kan stemme med tidligere antakelse om at de 'penere' kistene kunne bli bedre ivaretatt enn andre. Samtidig kan denne kisten være et resultat av et mindre nøye håndarbeid, eller retttere: Billigere produksjon. Det man heller ikke kan utelukke er hvordan den har blitt brukt. Bruken kan ha hatt stor innvirkning på kistens dårlige befatning i vår tid.

3.12 Lofotkiste #10

Figur 51: Fotografi av lofotkistens framside.

Den siste kisten i dette kapittelet som skal gis en formell analyse, er denne flotte gamle lofotkisten fra Lofotmuseet på Vågan, Kabelvåg. Denne kisten er veldig lik lofotkiste #9 i forhold til fasong og lengde. Kisten er kvadratisk avlang med svakt buet lokk. Alle sidene er intakte og den mangler ingen deler. Denne er også svært medtatt og har slitasje over alle yttersidene. Alle sidene på kisten består av hele plater.

Kistens forside har et nøkkelhull, som tidligere har hatt en metallplate foran. Vi ser sporene etter denne platen rundt nøkkelhullet, i form av mørkere partier samt spiker og spikerhull. Langs ytterkanten på forsiden er det en rad med store spiker. Det samme gjelder baksiden. Spikrene holder kisten sammen. På baksiden er det større sprekker og manglende fliser der hvor lokket har vært festet. Lokket sitter løst på kisten og er ikke koblet til baksiden lenger. En viktig detalj på forsiden av kisten, er innrissene rundt kantene. På figur 52 og 53 (s. 71) ser vi hvordan dette mønsteret har blitt gjort. Det samme mønsteret av linjer ser vi også på kortsidene. Selve lokket har en interessant detalj som er verdt å merke seg: På samme måte som ved lofotkiste #1 er den bredere øverst og tynnere mot kantene.

Denne kisten har flere likhetstrekk med lofotkiste #1. Begge kistene har innriss som går rundt ytterkantene på sidene samt lokket, og begge har et lokk som er tykkest øverst som blir tynnere mot endene. Denne kisten har derimot noen flere linjer innrisset enn den første.

Figur 52: Til venstre: Kistens kortsida med lokket øverst.

Figur 53: Til høyre: kistens forside med mønster og lokk synlig.

I tillegg til dette, har innsiden av lokket blitt utformet på nøyaktig samme måte, med fordypning langs kantene som gjør at lokket lener seg tett inntil bunnen. Lokket er også laget av et helt stykke tre uten sidestykker. En annen ting som de har felles er at begge kistene er umalte, både innvendig og utvendig. Det er interessant hvordan en kiste som befinner seg i Tromsø og en som befinner seg på Vågan i Lofoten har såpass identiske utforminger. Det som skiller de mest, er at denne kisten er mer avlang og med kort bredde og dybde. En annen viktig detalj er at kisten ikke har hengsel bak. I stedet for er det spor etter dype hull på hver side av baksiden, som minner svært om utførelsen på lofotkiste #1 som er festet med jernringer. I tillegg er hengslene festet med spiker oppetter sidene, noe som ikke er å finne spor av på denne kisten. Derfor er det med god sannsynlighet at denne kisten har vært festet på samme måte som Lofotkiste #1.

Andre viktige ting vi skal legge merke til på denne kisten, er at kortsidene har en annerledes type håndtak enn vi har sett tidligere på lofotkister. Det er nemlig bare én metallkrok bøyd rundt med et tau knyttet fast i. Denne formen for håndtak har forekommet på enkelte skipskister (se fig. 7 s.28). Hvorfor akkurat denne kisten har et slikt håndtak kan være personlige preferanser fra opprinnelig eier, eller at det ble byttet ut på grunn av forfall. Kortsidenes øverste kant er tilpasset lokket med en svak bue. På lokkets innside ser vi også en tråd som ligger surret. Dette er antatt å være tråden som bindes til forsiden for å holde lokket stødig på samme vis som lofotkiste #1 og #6. Denne kisten har ingen tegn til leddik, men dette utelukkes ikke.

Figur 54: Til høyre: Innsiden av lokket med trådfeste øverst.

Figur 55: Til venstre: kistens høyre kortside med håndtak synlig.

Årstall er som med de andre kistene fra Lofotmuseet usikkert, selv om vi kan plassere kistene innenfor tidsrommet 1800-1900 med god sannsynlighet. På bakgrunn av slitasjen kan vi anta at denne har blitt hyppig brukt, spesielt utendørs og kanskje av flere generasjoner. Sidene har noen mørkere flekker som sett tidligere på lofotkiste #1, som kan tyde på at den er blitt beiset eller tilført grunning.

Kisten mål er som følgende: Lengde på lokket er 103 cm, og lengde på forside og bakside er 98 cm. Den har en høyde på 38 cm, hvor 34 er kortsiden og 4 cm er lokkets høyeste punkt. Kisten er 37,5 cm bred.

3.13 Sammenligning av lofotkistene

Av de ti ulike kistene vi har sett på er det flere fysiske attributter som gjentar seg og andre attributter er mer individuelle. Det er først og fremst likhetene og de trekkene som en del av kistene har felles som er viktige. Ut fra hvor mange ganger enkelte særtrekk forekommer blant kistene, blir det tatt med som et trekk man kan kalle typisk for lofotkister. Det som forekommer bare én eller to ganger vil jeg ikke trekke frem som typiske trekk, men som blir stående som interessante og bemerkelsesverdige attributter.

De trekkene som går igjen hos alle lofotkistene er at de har en kvadratisk utforming som er avlang, hvor framside og bakside er lengre enn kortsidene. Det andre er at alle har buet lokk. Det tredje er symmetrien, og til slutt at alle har kistelås. Låsene kommer med noen variasjoner

i utforming, størrelse, antall låsefeller og om de er basert på nøkkel eller ikke. Åtte av kistene har låsefeller øverst, hvorav to kister har dobbel. Av de ti kistene er det bare én som ikke har nøkkelhull. Det er to andre trekk som dominerer hos dem alle, og det er håndtak av metall og hengsler på lokket. Ni av ti kister har håndtak i form av metallring, mens en kiste har tau festet i en metallkrok. Av de vanlige håndtakene er det åtte som har metallplate akkompagnert med metallring, mens bare én har kun ring festet med to utstikkere. I tillegg er det fire som har metallplaten over ringen istedet for at ringen er festet gjennom utstikkere. Dette vil da si at utforming har flere løsninger som kan regnes som standard, men ring akkompagnert med metallplate er å foretrekke. Åtte av ti har metallhengsler bak som holder lokket festet til grunnformen. De to som ikke har dette er lofotkiste #1 og #10, hvor den første har metallringer festet i hverandre, og den siste mangler metallet fullstendig. Basert på hullene har sannsynligvis lofotkiste #10 også vært festet med metallringer.

For de fysiske trekkene som forekommer litt sjeldnere, men ofte nok har vi for det første en leddik. Fem av kistene har leddik, eller spor etter en. En av kistene kunne ikke åpnes så den er uviss. I tillegg har lofotkiste #7 lagringsrom inni lokket. Det er altså rimelig standard for en kiste å ha en seksjon for mindre eiendeler. Av materiale og utforming er syv av ti kister i heltre hvor sidene er bestående av hele plater. Bare tre er sammensatt av individuelle planker. Dette indikerer at lofotkister har for det meste sider bestående av hele stykker tre enn av enkeltvise. Angående sammensetning er det kun fire kister som har synlige spiker fra utsiden som går gjennom treet, selv om alt av metallomslag involverer spiker som festemetode. Dette vil antyde at de fleste kistene ble laget uten å feste sidene med spiker alene, men heller festet gjennom metall, innfellingsmetoder og lim. Av metallomslag er det fem kister som har dette på utsiden, samt at tre av kistene har påmalte sorte striper for å etterligne beslag. Når det gjelder maling har de fleste av kistene dette på utsiden, mens innsiden er ubehandlet. De som er dekorert på innsiden har dette i form av tapet og linklede. Dette forekommer på to mens resten har nakne vegger. Syv av kistene er bemalt på de ytre veggene, noe som tilsier at dette er ganske vanlig. Det tydes også at de ubemalte kistene har vært behandlet på andre måter, slik som med beis.

Et annet fysisk trekk med en del av kistene, er hvorvidt lokket er lengre enn bunnen. Seks av kistene har et lokk som strekker seg noen få centimeter lenger enn sidene, så omtrent halvparten av lofotkistene følger denne utformingen. De kistene som har lengre lokk, har fordypning eller innrykk som gjør at lokket lener seg godt inntil sidene. Dette finner vi ikke

på kistene hvor lokket har samme lengde som sidene. På disse er det også sidestykker på lokkene som lukker tomrommet mellom buen og de kvadratiske sidene. Fire av kistene med lokk i lik lengde som sidene, har en kvadratisk bunn som følger grunnformen. Altså er lokkene sammensatt av et kvadratisk areal og et buet areal.

Det neste som er essensielt i forhold til utforming på en typisk lofotkiste, er dimensjonene. Ved å sammenligne målene på kistene kan vi finne et gjennomsnitt for lengde, høyde og bredde:

$$\text{Lengde: } 62,5 - 51,5 - 77,5 - 67 - 83 - 94,5 - 92 - 76 - 88 - 98 : 790/10 = 79$$

$$\text{Bredde: } 45,5 - 31,5 - 47,5 - 41 - 45 - 45,5 - 42 - 42 - 37,5 : 377,5/9 = 41,9$$

$$\text{Høyde: } 43,5 - 28,5 - 48,5 - 37 - 32 - 34 - 39 - 34 : 296,5/8 = 37$$

Ved å legge sammen lengdene på alle kistene, får vi en gjennomsnitt på 79 cm. Bredden er lagt sammen av de ni kistene som målene er tilgjengelige på, og der er gjennomsnittet 41,9 cm. Høyden på sidene til kistene har et gjennomsnitt på 37 cm, og da er det ikke medregnet lokkets høyde. Det jeg synes blir utydelig i forhold til denne sammenligningen er at kistene ser ut til å følge to størrelsesgrupper. En del kister har ganske store dimensjoner, mens andre følger små dimensjoner. Det er såpass stor størrelsesforskjell på de mindre til de større kistene at de bør deles opp i egne kategorier. Med tanke på at det er hele 46,5 cm som skiller den lengste og den korteste lengden, noe som gjør at begge kistene er ganske langt ifra gjennomsnittet på 79 cm. Hvis vi deler opp kistene i to typer; mindre kister og større kister, kan vi finne mer realistiske gjennomsnittslengder for de to typene lofotkister. Da er kategorien med mindre kister alle kistene under 70 cm i lengde:

$$\text{Lengde på mindre lofotkister: } 62,5 - 51,5 - 67 : 181/3 = 60$$

Og gjennomsnittslengdene for de med store dimensjoner:

$$\text{Lengde på større lofotkister: } 77,5 - 83 - 94,5 - 92 - 76 - 88 - 98 : 609/7 = 87$$

Her får vi en litt mer realistisk fremstilling basert på to ulike standardtyper. Selv om i det empiriske materialet er det flere kister av en større lengde enn 70 cm, vil jeg påstå at begge variantene er like mye brukt. I tillegg var som regel kleskisten noe mindre enn kostkisten, som forteller oss at en lofotfisker kunne fint bruke en av hver innenfor disse to størrelseskategoriene. Vi får da et gjennomsnitt for mindre kister på 60 cm i lengde, mens for de større blir gjennomsnittet 87 cm. Bredden på alle lofotkistene er såpass nære hverandre at disse ser ut til å følge en mer standard kanon enn det lengden gjør. Høyden har ganske store variabler,

men de er ikke like konsekvente i forhold til lengden på kistene – en relativt lang kiste som Lofotkiste #7, med lengde på 92 cm har en høyde på bare 32 cm. Variablene ser ikke ut til å følge enten lengden eller bredden. Den høyden vi har sett på til nå har også utelukket lokket. Om vi da bruker høyden inkludert lokket, får vi nok et litt jevnere tall:

$$\text{Høyde med lokk: } 48,5 - 47,5 - 48 - 45 - 46 - 38 : 273 / 6 = 45,5$$

Da blir gjennomsnittshøyde fra bunn til øverste punkt på lokket 45,5 cm, noe som drar opp det tidligere gjennomsnittet på 37 cm. Når man målte høyden på sidene uten lokket, var det størrelsesforskjell på 16,5 cm mellom det høyeste og laveste tallet, men når vi regner med lokkets høyde er forskjellen på bare 10,5. I forhold til de markante forskjellene i lengden på kistene, ser de ut til å ha flere likheter når det gjelder bredde og høyde.

Enkelte av kistene har interessante detaljer som er verdt å legge merke til. Tre av kistene har tråd knyttet til bunnen og lokket, som sørger for at lokket ikke faller bak men holder seg oppe. Det andre som ble nevnt for lofotkiste #10, er hvordan den og lofotkiste #1 har et lokk som smalner mot endene og er tykkest øverst. Siden dette er observert på to av ti kister, altså 20% av det empiriske materialet, kan man regne med at dette var en vanlig, men ikke helt standard måte å utforme kister på. Det kan godt hende denne metoden var stedsbetinget, tidsbetinget eller bare personlige preferanser. Men i alt er dette en viktig pekepinn på et fysisk trekk på lofotkister som ikke er blitt observert hos skipskister.

Av de sidene ved kister som kan kalles mer avvikende for typiske trekk, har vi først og fremst trapéz-formen på lofotkiste #1, som ikke er blitt funnet på andre kister, verken av det empiriske materialet eller av de kistene man kan observere på nettsider som www.digitaltmuseum.no. I tillegg den dekorerte overflaten på lofotkiste #3 vil også kalles abnormal til sammenligning med resten av lofotkistene, da denne formen for maleteknikk ikke forekommer hos flere kister som jeg har observert.

3.14 Lofotkisten sammenlignet med Skipskisten

Tidligere i kapittelet ble det nevnt kort hvilke fysiske aspekter ved skipskister som er de mest vanlige. Ved å se for seg typiske trekk fra dem, er det ulikheter mellom lofotkister og skipskister? Og hva er egentlig typiske trekk for en lofotkiste?

Basert på sammendraget av de mest forekommende, fysiske trekkene på lofotkister kan vi legge frem et forslag for en standard utforming: En typisk lofotkiste er kvadratisk avlang med buet lokk, hvor lokket er i større grad lengre enn langsiden. Kisten har håndtak av metallringer med metallplate bak og kistelås foran med låsefelle øverst. Den er også i heltre, bemalt men med umalte vegger på innsiden. Denne har med stor sannsynlighet en leddik eller mindre avlukke for oppbevaring av mindre gjenstander. I tillegg er lokket festet med lange hengsler som er festet fra baksiden og over til lokket. Rundt halvparten av lofotkister har metallomslag, mens flere blir påmalt for å etterligne omslag. Det tilsier at metallomslag var foretrukket, både av dekorative og funksjonelle grunner.

Av dimensjoner har jeg delt de opp i to kategorier, hvor den ene har en gjennomsnittslengde på 60 cm og den andre typen 87 cm. For begge kategoriene var gjennomsnittslengden på 79 cm. Skipskistene ble også delt opp i to kategorier: de avlange, runde som ofte ble betegnet som utstyrs-kiste, og de med standard kvadratisk utforming med både flatt lokk og buet lokk som normale variabler. Det er da to ting som markerer et tydelig skille mellom skipskister og lofotkister. Det første er fasongen. Lofotkistene er repetitivt kvadratiske og avlange, de er ikke runde. I tillegg var det flere eksempler på trapéz-formede skipskister, hvor bunnen er bredere enn åpningen. Denne fasongen finner vi ikke igjen i lofotkister. For det andre er det formen på lokket som er buet hos lofotkistene. Skipskistene hadde ofte flatt lokk, med unntak av enkelte kister som har buet lokk. Buet lokk er da normalt for skipskister, men ikke like dominerende. Vi ser altså at disse to fysiske trekkene er kanoniske for lofotkister.

Dimensjonene hos skipskistene var på gjennomsnittlig 100 cm, noe som er en del større enn lofotkister. Det som drar opp gjennomsnittet er de sylindriske, lange kistene. En annen ting som vi finner på skipskister er selskinn og skinn generelt. Også reisekister kan vi finne trukket med skinn. Skinnen bidrar til å øke beskyttelsen mot råte, fukt og slitasje. Men i såfall er det også hensiktsmessig for lofotkister å være dekket til på samme måte. Til nå har jeg ikke funnet en lofotkiste med skinn utenpå, og regner ikke med at dette var vanlig praksis heller blant lofotfiskere. Blant matroskister finner vi også en rekke malerier og bilder på innsiden av lokket, samt frynser og stoff som ble brukt til å dekke over. Dette vil også være et skille mellom lofotkisten og skipskisten, spesielt når man sammenligner med 'styrmannskister'.

Det lofotkister og skipskister har til felles, er funksjonsmessige deler som håndtak og kistelås. De fleste skipskister har runde metallringer til håndtak på samme vis som lofotkistene har, selv om vi finner flere eksempler på bruk av tau. Kistelås var godt utbredt på samme vis, og

kom i de samme variantene hos begge gruppene. Én ting som kan være verdt å merke seg, er at fem av lofotkistene hadde metallplate, eller spor av det over nøkkelhullet på framsiden, mens majoriteten av de vanlige styrmannskister som vist på digitaltmuseum er uten dette. Som eksempel har vi skipskistene til Vestfoldmuseene IKS, hvorav 2 av 43 kister har metallplate med nøkkelhull foran.⁶⁶ Når halvparten av lofotkister har denne metallplaten mens bare en liten brøkdel av skipskister har det, kan vi kalle det for en mer gjentakende trend hos den førstnevnte. I tillegg til metallomslag rundt låsen er det like vanlig både hos begge gruppene å ha metallomslag. Dog igjen skiller 'styrmannskisten' seg en del fra dette som en gruppe uten dekkende metallomslag eller etterligninger.

Det som også spiller inn for videre forskning er hvorvidt kistene har blitt endret fra de ikke lengre ble brukt på lofotfisket. Om familie og senere kjøpere/samlere har endret på kistenes utseende er vanskelig å si. Enkelte kister har mindre rust og flere nyere deler, som forklarer at enkelte har blitt ivaretatt og endret med tiden. Spesielt gjelder dette kister som er bemalte, tapetserte, ikledd med pels eller stoff, iført metallomslag eller har dekorative detaljer. Hvis vi ser tilbake på fotografiet av Gunnar Berg med stabelen av kister på s. 5, ser disse nokså enkle og lite detaljerte ut.

Et annet poeng som man ofte treffer på i museums- sammenheng er: Hvilke objekter har blitt tatt vare på og hvilke som faktisk blir utstilt? Vi kan ikke utelukke at en del av de fineste kistene har blitt ivaretatt *fordi* dem er pent dekorerte eller i særdeles god stand. Vi har selvfølgelig noen kister som bryter med denne teorien. Spesifikt lofotkiste #1, #2 #9 og #10 er de vi kan regne som «minst dekorative» i den forstand at de ikke har metallomslag, er delvis ødelagte på enkelte punkter og har mest slitasje. Samtidig er mange av de lofotkistene vi har sett på ikke brukt som gjenstander til visning, men heller delvis lukket for publikum.

3.15 Konklusjon

Vi har sett og forstått at det er aspekter ved lofotkister som skiller dem fra andre kistetyper. I all hovedsak er det gjentatte fysiske attributter hos lofotkistene som skiller dem mest fra skipskistene. Lofotkisten med sine rette, kvadratiske sider med buet lokk, kistelås og håndtak

⁶⁶ Samlingen til museet kan sees på: <https://digitaltmuseum.no/search/?q=skipskiste&aq=owner%3A%22VFM%22&o=0&n=80>. Sist besøkt 22.03.2018

vil stikke ut som annerledes sammenlignet med en rekke skipskister. Det at disse aspektene er gjentakende for alle lofotkistene vi har sett på er mest viktig enn å trekke frem særegne trekk. Selv om lofotkiste #7 har tapetsert innside og leddik innenfor lokket, er dette særegenheter som ikke kan regnes som typiske for lofotkister. Man kan se på kistene enkeltvis og finne ut om slike trekk er typiske for stilperioder, for steder eller produsenter – men slik forskning vil være problematisk uten nødvendig dokumentasjon. Alle kistene vi har sett på er unike og ingen av de er helt identiske.

Et dilemma som man møter på ved sammenligningen er at det vil alltid eksistere variabler. Sånn sett er det problematisk å se på én kiste uten sidestykker. Mange av konklusjonene som trekkes frem kan fort avkrefte av å sidestille de med enkeltstående kister. Særegenheter forekommer, noe som allerede er fremstilt gjennom analysen. Derfor kan man bare konkludere hva som er en lofotkiste og hva som er en skipskiste ved å utelukke atypiske attributter og deretter sammenligne med de mest vanligste trekkene. Som et eksempel på dette har vi leddiken, som totalt 5 av 10 kister har, eller eier spor etter. Det er altså like mange lofotkister i teorien som *har* leddik i forhold til de som *ikke* har denne oppbevaringsdelen. Men leddiken vil jeg fremdeles presisere som typisk nok for lofotkister at det er en del av en standard utforming.

En annen ting er hvordan en typisk lofotkiste kan være både svært særegen i forhold til andre kister som seg selv og har egne individuelle trekk. Det er altså særegenheter innenfor de to kategoriene, som vi har konkludert med er særegne i sammenligning med hverandre. Kanskje var det meningen at kistene skulle kunne enkelt identifiseres. Spesielt når de stod stablet oppå hverandre i titalls utenfor stabburene. Det er også mulig at fiskeren selv hadde ulik smak og valgte fysiske aspekter på sin kiste basert på både funksjon, bruk og dekorative preferanser. Både status og rikdom kunne tross alt skimtes på deres eiendeler. Man kan ikke se bort ifra at de enkleste kistene uten slike dekorative elementer som metallomslag, lister, maling, dobbel låsefelle og utsmykne mønster, tilhørte fiskere av lavere kår som måtte velge det enkleste alternativet når kisten skulle lages eller kjøpes. De fleste har hatt et ønske om å dekke kistens trevegger med noe. Enten om det er funksjonelle ting eller mer dekorative så har alle detaljene en funksjon. Man kan presisere at lofotkister har vært, og bør tolkes som rene funksjonelle bruksgjenstander selv i vår tid. Men det synet både jeg selv deler om dem, og andre 'interiørentusiaster' er at slike kister har ved seg som er visuelt tiltrekkende.

4. Lofotvotten

Figur 56: Fotografi av Johan Lind, ca. 1890. Kabelvåg. Sør-Troms Museums samling.

Fotografiet over er av lofotfiskeren Hans Pauli Vedding Jensen, også kalt Påvel. På bildet har han et stort hampgarn over skulderen samt skinnbukse og skinnlue. I tillegg har han øljetrøye, lærstøvler og «enorme lofotvotter.»⁶⁷ Dette fotografiet viser hva slags klær lofotfiskeren hadde på seg. Bildet ble tatt på Vågan i Kabelvåg, på samme stedet som flere av Lofotkistene nevnt i kapittel 3 befinner seg. Den fremstillingen vi får av lofotfiskeren gjennom dette fotografiet, gir oss et bilde av fiskerens utstyr på 1800-tallet. Både påkledning og utstyr er en viktig del av lofotkisten.

⁶⁷ Pedersen, Bjørn Tore: *Lofotfisket*. 2013. Pax Forlag, Oslo. S. 20.

Innholdet i lofotkisten er like viktig som selve kisten. Klærne, maten og utstyret var vesentlig for den utformingen lofotkisten fikk. Lofotfisket bestod forståelig nok av en lang rekke ulike bruksobjekter. Disse tingene har også endret seg over tid og tilpasset seg behovene på stedet. Av alle tingene som lofotkisten ble fylt opp med, er det et objekt som vekker interesse: Lofotvotten. Den er etter min mening et godt eksempel på hva slags utstyr som var *nødvendig* for lofotfisket. Vottene var en del av det faste inventaret i lofotkista, og gjerne flere par. «Opptil sju par nye votter per mann under lofotfisket var ikke uvanlig.»⁶⁸ Lofotvotten er da både koblet opp til lofotkisten og til lofotfisket, og er derfor en vesentlig del av den materielle kulturen. Samtidig kan man spørre seg: Hvor særegent for området Lofoten er de egentlig?

Ordet «lofotvott» ser ut til å ha to betydninger i vår tid etter egne observasjoner. Det ene er strikkede votter med tradisjonelle mønstre slik som skrei eller fiskehjell. Den andre betydningen er de vottene vi ser på fotografiet av Paul Jensen. Disse var tovet og strikket på en helt spesiell måte. Det er den sistnevnte typen som skal diskuteres, da våre moderne varianter ikke ser ut til å ha blitt brukt på 1800-tallet. Vi skal undersøke hvorvidt lofotvottene er mer ensidig brukt på lofotfisket, eller om vottene er mer relative i forhold til mennesker og steder.

En ting man fort finner ut om disse typen votter er at 'kjært barn har mange navn'. Disse tovede vottene har blitt omtalt både tidligere og i nyere tid på mange måter. Her er det mest gjennom dialekter og stedsopprinnelse de ulike navnene forekommer. Noen av navnene som blir brukt er: sylvotter, sjøvotter, to-tomlingar, feskervotter og lovotter for å nevne noen. De forskjellige navnene er plukket opp fra tekster om Lofotfisket eller Nord-Norges kystkultur. Selv med alle de ulike navnene, er det lite som skiller vottene fra hverandre. De deler samme funksjon og bruksområde. Historisk sett har lofotvotter blitt brukt over flere hundre år. De ulike navnene kan være en naturlig del av språklige differanser mellom tettstedene. Det er da like naturlig at vottene fikk kallenavnet 'lofotvott' fra stedsopprinnelse på samme måte som ordet 'lofotkiste'. Disse vottene har blitt brukt over hele Landet. Det er visse ulikheter i produksjon og materiale som begrenser vottene innenfor to kategorier: Bruk på havet og bruk til sløyving. Vottene ble brukt av fiskere fra ulike kystsør i Nord-Norge, og jeg vil påstå de var like mye brukt sør i landet. Men det som er verdt å merke seg med lofotvotten er at de ble foretrukket brukt på sjøen og under fiske. Lofotvotter, eller sylvotter er altså ikke begrenset til Lofoten, men var uansett en vesentlig del av utstyret. Vottene var et fast inventar i

⁶⁸ Pedersen, Bjørn Tore: *Lofotfisket*. 2013. s. 120.

lofotkisten som alle fiskerne hadde med seg. Det vil si at enhver fisker under lofotfisket brukte denne typen votter. Samtidig hadde de ikke bare to votter men kanskje flerfoldige par som de tok med spesifikt til å bruke på lofotfisket. Derfor er lofotvottene et objekt som er forbundet til lofotfiskets materielle kultur, og i denne sammenhengen særegen for Lofoten.

4.1 Produksjon og funksjon

Å lage lofotvotter var en tidskrevende prosess. Det krevde både en spesiell type ull, en egen behandling av ulla og en særskilt tovingsprosess. Vottene ble strikket til å være ganske lange, for så å bli tovet til en kortere størrelse. Vottene kunne fremdeles være rimelig stor i størrelsen selv etter tovingen. «En god lofotvott skulle være på størrelse med ei småkveite. Og det var ikke uvanlig at vottene var opp til en halv meter lange.»⁶⁹

Produksjonen var en vedvarende prosess for hvert år. En hver fisker trengte flere par siden de ble slitt i stykker med hvert. Å produsere vottene var konas arbeid, samt at døttrene skulle hjelpe til. Kunnskapene om å produsere klær til lofotfisket var noe som gikk fra én generasjon til den neste.⁷⁰ Vottene var alltid håndlagd, og enkelte steder kunne fiskerne kjøpe ferdige votter av piker på torget eller i fiskeværerne de residerte i. Fiskerne hadde også ofte med seg litt tråd og en nål i kista til å vedlikeholde sine egne klær mens de var vekkreist.

Det som er særegent med en del av lofotvottene, er at flere har to tommer med en på hver side. Med to tommer kunne fiskeren snu votten når den ene var blitt for slitt til å brukes, og dermed kunne vottene brukes lengre.⁷¹ I tillegg kunne de passe på begge hendene. Enkelte av disse vottene ble laget med ekte hår fra mennesker, som skulle gjøre de ekstra myke.⁷² Ull som materiale har mange gode egenskaper. Først og fremst er det varmt og isolerer godt. I tillegg er det vannavstøtende siden ulla inneholder olje, og det holder seg varmt selv om det blir fuktig. Når ulla blir tovet er den mer motstandsdyktig mot vann og kulde. Selv om den trakk inn mye veske med hvert så var de fortsatt varm. Mye av vottens form er altså praktisk og fornuftig.

⁶⁹ Pedersen, Bjørn Tore: *Lofotfisket*. 2013. s. 120.

⁷⁰ Trættemberg, Gunvor Ingstad: *Skinnyhyre og Sjøklær*. 1999. Landbruksforlaget AS.

⁷¹ Klausen, Ann Kristin: *I Lofotkista*. Nesna Bygdemuseum, 1998. s. 6

⁷² Harr, Karl Erik: *Nordlandsbåten: Tusen år på Kjøl*. 1999, Cappelen. S. 89.

Den fineste og lengste ulla ble brukt til slyvotter.(...) Garnet ble spunnet grovt og strikket på tykke pinner for vottene skulle være store. Som lestene og hossene skulle de toves for å bli sterke, myke og varme. Toving kunne foregå ved å dyppe plagget i varmt vann, gnikke det inn med grønnsåpe og så rulle det over et riflet trebrett.⁷³

Det fortelles også om bruk av grovsalt. I tillegg ble vottene tovet ekstra under selve bruken når fiskerne gnidde, banket og brukte vottene som vanlig. Bare det å dra linen var med på å tove vottene. Vottene ble som regel rengjort hver dag. Spesielt under dager med mye fisking og sløyning. Da ble vottene dyppet i saltvann, banket, gnidd og slådd mot vegg. Så ble de hengt til tork enten utenfor bua eller inne. Det var også en spesiell type sau de brukte ulla fra: Spelsauen. Denne sauen er mye mindre enn den vanlige sauen vi bruker mest i vår tid. Spelsauen er mye mer motstandsdyktig mot vind og vær, og kan vandre fritt i fjellbeitene hele året rundt uten tilsyn. De er mer hardføre og ulla har en litt annen sammensetning. Den har lange hår ytterst med små, korte hår innerst mot huden. Denne sammensetningen var veldig god fordi ulla som lå underst krympa godt, mens de lange hårene over stoppet krympinga.⁷⁴ Det gjorde at vottene ikke ble for små selv etter hyppig bruk og toving. Det sies at spelsaue skal ha blitt brukt i tusenvis av år, og ble sannsynligvis fraktet av vikingene både til færøyene, Island og Shetland.⁷⁵

Selve strikkemetoden som ble brukt til lofotvotter kjenner vi til idag. Vottene følger en utforming som ikke har endret seg særlig over tid. De tilhører en håndverkstradisjon hvor metoder og teknikker har gått i arv. De ble strikket på vanlige strikkepinner, men helst tykke. Ulla skulle heller ikke vaskes før bruk, da ubehandlet ull lettere lar seg tove og holder på oljene. Bevegelse og vann er det som får ull til å krympe, og når vottene skulle lages ble de alltid strikket mye større siden de kunne krympe med rundt 50%. Å strikke dem store og med tykke strikkepinner, ga trådene en litt mindre kompakt utforming før tovingen, noe som kunne sørge for å beholde litt bevegelse på vottene etter den iherdige tovingprosessen.

Det er noen variasjoner innenfor produksjon, materialvalg og måten man tovet vottene på. Noen votter vi finner på vestlandet ble laget med hestetagl (hestens hår ved hale, lugg og

⁷³ Klausen, Ann kristin: *I lofotkista*. Nesna Bygdemuseum, 1998. s. 6.

⁷⁴ Bottolfsen, Øystein: *Lofoten og Vesterålens Historie – 1700-1837*. 1995. Stokmarknes. Kommunene.

⁷⁵ Lightfoot, Amy: *Kystens Tekstiler i historisk perspektiv. Fra Lokale Tråder -Tråkking gjennom tekstil-og lokalhistorie*. Grimshei Trykkeri AS. 2006. s. 54

nakke), og de krympet ikke like godt som saueull.⁷⁶ Disse vottene ble ofte kalt vavotter fordi de ble brukt til å trekke line. «ordet *vad* betyr line eller anglersnor».⁷⁷ Sjyvotter eller tova-
votter i vår tid blir laget på mer moderne måter ved hjelp av vaskemaskin. I tillegg er de
tovede vottene i nyere tid mer dekorative også enn de var for 100 år siden. De har både
mønster i striper, kreative fasonger, sløyfer, utallige farger og strikk eller bånd rundt
håndleddet. Ved husflidlaget på Leknes kan du kjøpe ferdigtovede lofotvotter. En lofotvott er
med andre ord ikke det samme som det en gang var. Det er bare funksjon som er den samme.
De aller fleste lofotvottene som ble brukt på 1800-tallet var hvite eller grå. Altså ufarget ull på
bakgrunn av spelsauens egne farger. En ekte sjyvott skulle være simpel i sitt utseende. På
grunn av en langvaring og tung prosess bak seg, var de eldre vottene en større investering av
tid og råvarer. Det er forståelig at det ikke gikk ekstra kostnader inn i å farge ulla eller å
dekorere de unødvendig. Slitt ble dem uansett, og endte sannsynligvis etter hvert opp som
fillesåler til støvlene.

Som nevnt tidligere er lofotvotter en av mange navn på en tovet vott brukt på sjøen. Til
forskjell fra den komparative analysen mellom skipskister og lofotkister, har ikke en sjyvott
og en lofotvott markante forskjeller. Egentlig er det såpass få differanser at alle de ulike
kallenavnene står for det samme produktet. Derfor skal det i teksten regnes som det samme
produktet uansett hvilket navn det blir gitt. De fysiske forskjellene man finner mellom
eldre votter baseres mer på smak og behag, til forskjell fra geografiske eller kulturelle
forskjeller. Tovede votter er noe ensartet over hele landet for ca. hundre år tilbake. Det vi kan
trekke en forskjell mellom, er tovede votter tilpasset sjøbruk og tovede votter for
allemannseie. Her ser man et lite skille gjennom størrelse, blandingsforholdene i ulla og bruk
av to tomler. «De Nord-Norske vottene var særlig gode, rummelige og av utsøkt ull, så når
«søringene» var på Lofoten, kjøpte de seg gjerne noen par *Skålpavette*, som de kalte dem,
forteller fiskere fra Bømlo i Sunnhordland.»⁷⁸ Vi kan tolke Trøttebergs utsagn som at de
tovede vottene som ble produsert i Nord-Norge var annerledes enn de sørpå. Hvorfor de er
forskjellige kan være på grunn av de ulike saueholdene (spelsau kontra Norsk kvit sau) og

⁷⁶ Trøtteberg, Gunvor Ingstad: *Skinnyhyre og Sjøklær: fiskerbondens utrustning på 1700- og 1800-tallet*. 1999. Oslo Landbruksforlag. S. 163

⁷⁷ Trøtteberg, Gunvor Ingstad: *Skinnyhyre og Sjøklær: fiskerbondens utrustning på 1700- og 1800-tallet*. 1999. Oslo Landbruksforlag. S. 166

⁷⁸ Trøtteberg, Gunvor Ingstad: *Skinnyhyre og Sjøklær*. Landbruksforlaget AS. 1999. s. 165

hvilken type ull man hadde tilgjengelig. Men den aller viktigste teorien er at forskjellen baserer seg på nærhet til sesongfisket, slik som Lofotfisket.

4.2 eksempler på lofotvotter

Figur 57: En vegg av slyvotter: Utstillingsmonter fra Perspektivet Museum.

De fleste eksemplene man har idag av lofotvotter er laget i nyere tid. Disse har sannsynligvis aldri vært brukt under lofotfisket. Grunnen til dette er mange, men først og fremst er det et helt annet materiale enn det vi har vært innom i forrige kapittel. Tekstiler har en egen holdbarhet og bruk enn det trekister har. Med tanke på hvor mange par med slike votter en lofotfisker måtte ha med seg, og som ble slitt i stykker er det forståelig at vi ikke finner eldre eksempler på lofotvotter. Vi vet også at vottene ble avløst til fordel for gummihanskene fra rundt midten av 1900-tallet.⁷⁹ Tekstiler blir fort ødelagt av tiden, samt av møll eller slitasje. Klærne var ofte brukt til de ble så slitte at de ikke kunne brukes til noe annet.⁸⁰ Derfor er det få eksempler på lofotvotter som faktisk har blitt brukt under Lofotfisket. De beste eksemplene

⁷⁹ Kilde funnet på: <http://www.resinex.no/polymer-typer/natural-rubber.html>. Sist besøkt 27.03.2018

⁸⁰ Lightfoot, Amy: Kystens Tekstiler i Historisk Perspektiv. Fra *Lokale Tråder: Tråkning gjennom tekstil – og lokalhistorie*. Grimshel Trykkeri AS, 2006. S. 51

er enten reproduksjoner som vi får tak i i vår tid, eller gjennom eldre fotografier. Et fotografi man kan se votter med to tomles er et fotografi av fiskere med sildefangst:

Figur 58: avsnitt fra større fotografi hvor vi ser to fiskere. Eies av Museum Nord.

På figur 58 ser vi til venstre markert med rød ring sjyvotter med to tomles. Fotografiet er av sildefiskere og ble tatt et sted mellom 1918-1920.⁸¹ Hvor bildet ble tatt er desverre ukjent.

Det er husflidlag idag som produserer sjyvottene på den tradisjonelle måten. Men dette inkluderer ikke votter med to tomles. For eksempel har ullvarefirmaet Viking Garn en egen oppskrift på tovede votter, det samme har firmaet Sandnes Garn. Husflidlaget på Alverøy kom ut med et eget hefte med navnet «Sjyvotten» i 2015.⁸² Det viser at tovede votter er like aktuelt idag som det var tidligere under lofotfisket. Men ingen av disse produsentene har oppskrift på votter med to tomles. Det ser ikke ut til at noen produserer denne typen tovede votter i vår tid, hvis ikke man muligens kan spesialbestille det.

Hvis man tenker tilbake på hvorfor vottene hadde to tomles, så gir det en logisk forklaring på hvorfor vi ikke finner de idag. De ekstra tomlene var for slitasje under sløyving, linebruk og

⁸¹ Hele fotografiet finnes her: <https://digitaltmuseum.no/021015893499/en-rik-sildefangst-losses-legg-merke-til-votten-med-doble-tomler>. Sist besøkt 04.04.2018.

⁸² Teksten kan finnes her: http://www.husflid.no/fagsider/roedlista/roedlisteprosjekter/averoy_husflidslag_sjyvotten sist besøkt 04.04.2018

fiske. Når fiskere idag bruker gummihandsker som er relativt slitesterke har man ikke det samme behovet. Og enkeltmennesker som ønsker varme votter ser sannsynligvis ingen nytte i å ha ekstra tommer til daglig bruk.

Figur 59: Venstre: Fotografi av lofotvott med to tommer.

Figur 60: Høyre: Vottens andre side med inskripsjoner sydd inn. Eies av Perspektivet Museum.

Votten over er fra samlingen til Perspektivet Museum i Tromsø, og er en av flere votter som er brukt i utstilling. Denne votten som vist har to tommer. Den er strikket på tradisjonelt vis med kvit ull. Der hvor håndleddet ligger er strikkemønsteret annerledes enn resten. I tillegg er denne delen av votten ikke tovet. I forhold til størrelsen er den ganske normal etter dagens standard. Den er altså ikke like stor som de vottene lofotfiskerne vanligvis brukte. Votten har initialer med kryssting på utsiden. Initialene lyder av P.B. På håndleddet ser man også en heklet tråd hengende som brukes til å henge opp votten.

Av de vottene som henger på monteringsveggen (se figur 58) til Perspektivet Museum (Tromsø) var det bare noen få som hadde to tommer. Resten var med bare én tommel. Enkelte av vottene på veggen var ikke synlig tovet, og graden av toving varierte mellom de ulike vottene. Vi ser at fargene er gjennomgående kvit, med noen innslag av grått i form av lester og strømper som også henger på veggen. Dette er ovenenstemmelig med den informasjonen som vi har for hvilke farger tradisjonelle sjyvotter hadde.

Figur 61: Fotografi av lofotvott med to tomles. Fra Perspektivet Museums samling.

På bildet over vises en av de få andre vottene med to tomles. Denne er grundig tovet og er mindre bøyelig enn vottene ved siden av. Øverst på håndleddet er det initialer laget med kryssting på oversiden. Initialene lyder: M.A. Det interessante med denne og den forrige votten med to tomles, er at begge disse er mer tovet enn de fleste vottene som henger på monteret. Til og med fargen på votten over skiller seg fra de sidestilte vottene, ved at denne er mer gul-tonet og beige enn resten. Dette kan bety at enten er vottene brukt, eller så har det blitt brukt uvasket ull. Sistnevnte er nok mest sannsynlig, men vi kan ikke utelukke at vottene kanskje har vært i bruk på et tidspunkt.

De eldre fotografiene som vi har sett på av Påvel og andre av en sildefisker i arbeid, er nok de bedre kildene vi har for å undersøke lofotvotter. På fotografiene er vottene i bruk og brukes av fiskere. Altså mer autentiske votter. Vi ser på begge fotografiene størrelsesforholdet mellom personene og vottene. Det eldste bildet av Påvel viser lofotvotter av store dimensjoner, som da samsvarer godt med informasjonen man har om vottene fra før. Sildefiskeren har ikke like store votter i sammenligning, selv om disse virker romsligere enn de som er på Perspektivet Museums samling. Hvis vi tenker tilbake på det at vottene ble tovet ekstra under bruk på havet, er det vesentlig mer gunstig å ha romslige sjyvotter for fiskeren. Fotografiet av

sildefiskeren er litt nyere enn det av Påvel, og fising av sild er ikke det samme som skreifising. Men begge eksemplene er større enn de vottene som vi finner i vår tid. Dette gir bedre grunnlag til å påstå at sjyvotter vi finner idag ikke samsvarer helt med måten man produserte de tidligere, når funksjon og nytteverdi var rådende. Men vottene i samlingen forteller i seg selv at produksjon av to-tomlinger fremdeles er mulig å finne, mens oppskrift og produsenter kan være den største utfordringen.

4.3 En del av den materielle kulturen

Er lofotvotter noe som skiller seg fra andre kystkulturer i Nord-Norge på 1800-tallet? Det er til nå ganske utydelig om de faktisk gjør det. Det største skillet ligger som vi har sett i dimensjoner og i hvor hyppig de ble bruk. De tovede vottene er en del av Lofotfiskets materielle kultur. Samtidig er den også en del av flere andre materielle kulturer. Den er heller ikke like begrenset til skipsfart og fiske som det kistene er. Slike votter ble brukt av mennesker med ulike situasjoner gjennom lengre tid. Og når man har objekter med ren nytterverdi forsvinner de ikke med det første. Kun om andre objekter tar over de samme funksjonene kan vi merke at enkelte ting visner bort. Lofotkistene ble avløst av kofferten, som både var lettere, enklere å transportere og ikke minst blir masseprodusert i dag. Votter er på samme vis en forbruksvare som masseproduseres, og dette samt gummihandsker har bidratt til å minske bruken av ekte lofotvotter. Idag er toving noe som er forbundet med husflid og får ofte merkelappen «håndlaget». Å tove votter er såpass tidskrevende arbeid at de færreste klesbutikker har slike varer tilgjengelig. Men man skal ikke mange tiår tilbake før tovede votter var allemannseie. Til og med kongefamiliens utrustning bestod en gang av ett par tovede votter med to tomle.⁸³ Disse er i Skimuseet på Holmenkollen sin samling. Man kan også nevne Sør-Troms Museum's fotografi av norske soldater fra 1940 hvor den ene har på seg et par store, tovede sjyvotter.⁸⁴

Lofotvotter er med andre ord ikke begrenset til lofotfisket eller fiskere. Men det er et fundamentalt objekt som gjorde en vesentlig forskjell for lofotfiskerens hverdag. Kistene hadde begrenset med plass, og derfor var alle objektene plassert i de nøye planlagt. Alt som

⁸³ Et par hvite votter utstilt på digitaltmuseum.no fra skimuseet på Holmenkollen. <https://digitaltmuseum.no/021026803903/votter-1-par> sist besøkt 05.04.2018

⁸⁴ Fotografi finnes på digitaltmuseum: <https://digitaltmuseum.no/011015078119/norske-soldater-med-en-colt-mitraljose-vapenet-er-montert-pa-lavett-for> sist besøkt 05.04.2018

ble pakket ned ble brukt, og vottene likeså. Det som gjør de tovede vottene til en særegen del av Lofotfisket er utforming og den hyppige bruken. Større dimensjoner, to tomler, initialer sydd inn og med innblandet kvinnehår gir lofotvotten en egen karakter. Men det som virkelig beskriver dens viktighet i Lofotfiskets materielle kultur, er dens lengre bruk på Lofotfisket og håndverkstradisjonene den tilhører.

Kapittel 5: Lofotfiskets Sosiale Struktur

«Lofotkista var det synlige beviset på omsorgen som fulgte fedre og sønner på reisen. Lofotfiskeren skulle ha med seg det beste som fantes, om fattigdommen var aldri så stor der de kom fra». ⁸⁵

Det er mye man kan fortelle om en årlig hendelse som Lofotfisket. Fra et historisk ståsted har vi en aktivitet som har pågått i flere tusen år. Det er et emne som involverer flere ulike fagretninger og kunnskapsområder. For eksempel er Lofoten et aktuelt tema for arkeologer med forskningsarbeid på eldre samfunn, slik som utgravningene i Vågan eller vikinglanghuset på Borg. Det har også vært relevant for historikere og etnologer å finne kunnskap om menneskelig aktivitet, mønster, bosettningsformer og kulturelt mangfold i slike tettsteder som Lofoten består av. Den samme aktiviteten er relevant for et kunsthistorisk perspektiv med objektforskning, arkitektur og kulturelle særpreg. Lofotfisket har flere ulike sider med svært ulike kontekster. Vi har sett på Lofotfisket gjennom et kunsthistorisk perspektiv, med fokus på et utvalg av objekter. Materiell kultur i forbindelse med Lofotfisket er i større grad et fokus på ting og bruksgjenstander, men disse objektene skal nå settes i et sosiokulturelt perspektiv.

Alle objekter rundt oss er knyttet til et større nettverk. Dette nettet består av uttalige faktorer som har påvirket i flere retninger. Enkelte av disse faktorene er det sosiale. Det sosiale betyr i sammenheng med Lofotfisket ulike aktiviteter som knytter mennesker sammen. Samarbeid mellom ulike familier, drift av gård og utnyttelse av ressursene mennesker imellom. Det handler om kona som står foran takken og steker flatbrød, og datteren som må hjelpe til. Det handler om sønnen på 16 år som skal være med på fisket for første gang, og som skårunge må ta med seg ekstra mye brennevin til den store brennevinsdagen. Det handler også om en deling av skogsområdet for å få tak i nok brensel, eller de som reiste langt med båt for å

⁸⁵ Pedersen, Bjørn Tore: *Lofotfisket*. Pax Forlag, Oslo. 2013. s. 118

skaffe dette til seg selv og andre. Også tradisjoner, myter og sagn som endret aktivitetsmønster, familiens måte å leve på i de små samfunnene. Til slutt handler det også om å bringe folk fra ulike slag og samfunnsklasser sammen med et felles mål, med felles utstyr og på felles båt.

Til å begynne med var de første lofotfiskerne folk fra nærområdene. Men de rike fiskeressursene gjorde at det snart kom langveisfarende for å delta. Særlig i andre halvdel av 1800-tallet var aktiviteten stor. Da deltok hvert år 20.000-30.000 mann fra Rogaland i sør til Finnmark i Nord.⁸⁶

Både det sosiale og menneskenes bosettingsmønster er vesentlige for lofotkistens utforming og funksjon. Lofotfiskets materielle kultur på 1800-tallet er et interessant tema fordi det både er knyttet til én bestemt plass og samtidig knyttet til mennesker som kommer reisende fra andre tettsteder. Materialene er altså fullt levende og engasjerende både innenfor et område med geografiske begrensninger, men også utenfor dette området. Vi kan derfor dele den sosiale tilhørigheten til Lofotfisket i to sosiale grener: For fiskerbønder boende i Lofoten, og for tilreisende fiskere fra andre deler av Norge. Vi skal fokusere mest på fiskerbøndene som bodde på stedet. De hadde flest tilknytninger til Lofotfisket næringsmessig og var mer avhengig av den enn mange av de tilreisende. Derfor er det mest relevant å se på den sosiale konteksten i forhold til fiskerbøndene som levde og bodde i Lofoten. I dette kapittelet plasserer vi de objektene som er blitt diskutert tidligere i en sosial kontekst som beskriver Lofotfiskets særegenheter gjennom det immaterielle. På mange måter er dette også en diskusjon rundt sosiale ritualer, som knytter mennesker og objekter opp til gjentakende mønster.

5.1 Samfunnet formet av Lofotfisket

Tidligere i del 2.6 har vi nevnt hvordan fiskeværene har formet seg etter behovene fra lofotfiskerne. Enkelte tettsteder spesialiserte seg på båtbygging slik som Bindalen, Rana og Saltdalen i Nordland.⁸⁷ I tillegg kom det både bakere og kremmere for å selge produkter til værene.⁸⁸ Folk i Lofoten hadde ikke særlig med penger den gang, de hadde fersk fisk og

⁸⁶ Klausen, Ann Kristin: *I Lofotkista*. Nesna Bygdemuseum, 1998. s. 3

⁸⁷ Posti, Per: *Trollfjordslaget: Myter og Virkelighet*. Cassiopeia Forlag, 1991. s. 21

⁸⁸ Blix, Dagmar: *Gamle Lofoten*. Rune, Orkanger. 1975. s. 17

tørrfisk som valuta. Fisken var da faktisk penger for hver mann som rodde ut. Desto mere fisk han fanget desto rikere var han og kunne bytte inn 'pengene' i andre nyttige saker.⁸⁹

Lofotfiskerne betalte også skatt med fisk og tørrfisk. Fisken var altså en viktig del av det økonomiske systemet i Lofoten. Det var også en grunnleggende del av familienes forhold til den statlige og borgerlige makten.

De aller fleste beboerne i Lofoten levde av en kombinasjon av gårdsdrift og sesongfiske. Derfor er betegnelsen 'fiskerbonde' en viktig del av samfunnsstrukturen. Gårdslivet opptok mye tid og energi for hver enkelt, men dyr og gård var en nødvendighet for å holde fisket ved like. Man kan si at gårdsdriften var viktig for å holde fiskelivet gående, mens fiskelivet i mindre grad gjorde det samme for gårdsdriften. Vi har diskutert tidligere hvordan landskapet i Lofoten var lite gunstig for dyrking av korn. Dyreholdet var heller ikke stort nok til å holde seg levende på. Korn ble byttet med handelsmenn eller kjøpt på kreditt i bytte mot fisk og tørrfisk, og handelsruter mellom Bergen var en nødvendighet. Kostholdet var nokså enkelt på 1800-tallet, og mye av det bestod av det havet kunne by på. Å fiske etter mat for eget bruk var viktig for de som bosatte seg i Lofoten. Det var bare handelsmenn eller væreiere som ikke trengte å kombinere flere arbeidsoppgaver og virksomheter. De som kom til Lofoten som pendlere hadde nok et større næringsgrunnlag i gården hjemme enn de som var fast bosatt på værene. Dette var selvsagt varierende ut fra hvor de pendlet fra. Å være en slik pendler var den mest foretrukne livsformen i Nord-Norge omkring 1600-1800-tallet.⁹⁰

En annen ting som er viktig å få frem, er måten lofotfiskerne ofte ble økonomisk bundet til et bestemt fiskevær. Mange menn handlet både mat, brennevin og lånte utstyr på kreditt hos væreierne. Kreditt ble tilbakebetalt i gode perioder gjennom antall kilo fisk. Mang en fiskere kunne dra hjem fattigere enn de kom om fisket hadde vært dårlig. Som de fleste andre deler av Norge på 1800-tallet var fattigdom rådende her óg. Det interessante med Lofotfisket er at uansett levekår var alle mann mer likestilt når de først reiste for å ta del i Lofotfisket. Det samme gjaldt fiskerne som kom fra Nordland, Troms eller Finnmark. Alle hadde et felles mål og var alle like forberedt på det som kom. I tillegg måtte de tåle å bo tett i tett med hverandre i flere uker. Lofotfisket var derfor en særdeles sosial sammenkomst mellom mange mennesker

⁸⁹ Blix, Dagmar: *Gamle Lofoten*. Rune, Orkanger. 1975. s. 48

⁹⁰ Nielssen, Alf Ragnar: *NORGES FISKERI-OG KYSTHISTORIE: Fangstmenn, fiskebønder og værfolk fram til 1720*. Fagbokforlaget 2014 bind 1. s. 311

fra ulike steder og fra ulike folkegrupper. Man har da en materiell kultur knyttet til flere sosiale grupper i et fellesskap.

Havet ga også kraftfór til dyrene på bruket. Tang, tare, isselje (melk og rogn), fiskehoder og ryggrader til torsken var god mat til dyrene om vinteren.⁹¹ Båtene og reisen på havet brakte da flere viktige næringer enn bare fisken. De måtte reise langt for å hente ved, høy og fór til husdyr, og da var utstyret koblet til lofotfisket også koblet til flere sider av levesettet som en nødvendighet. I tillegg var kraftfóret til dyrene en like god kilde til mat i dårlige tider for beboerne.

Kampen for tilværet under barske og skiftende forhold hadde lært fiskerbonden den nødvendigheten av samhold. Det var ikke alt man makta alene, og under slike forhold kunne det trenges gode naboers hjelp, enten det skjedde gjennom den etablerte samdrifta om høsting av korn og høy, eller i mer sporadiske tilfeller ved arbeidsbytte eller dugnad.⁹²

Det Øystein Bottolfsen skrev om samhold mellom fiskerbondene forteller litt om hvordan samfunnsstrukturen var på 1800-tallet og tidligere. Det kan tolkes som at menneskene som bodde i Lofoten så på hverandre som ressurser. Sammen var de bedre rustet til å overleve enn alene. Bottolfsen skriver videre at:

Noen bruker årbytte av åker og engstykker, men de aller fleste høster korn og høy i fellesskap og deler avlingen i forhold til den enkeltes matrikkelskyld. Men utmarka er alltid felles for alle naboer på gården, både med hensyn til beite og til å ta brensel, der hvor det finnes skog.⁹³

Hvorvidt dette var tilfelle i andre kystsamfunn i Norge er usikkert, men det sier fremdeles mye om både folk og levemåte i samfunnet. Det forteller at lofotfiskerne og deres familier levde i et sosialt samarbeid.

En god del rutiner var grunnlagt i overtro og myter blant lofotværingene. Vi har tidligere nevnt at det var en del regler forbundet med Lofotfisket, og det er like relevant for diskusjonen om

⁹¹ Solberg, Bjørn: *Lofoten i går - i dag - i morgen: ei artikkelsamling om Lofoten. IV: Kulturliv*. Tromsø, 1975. s. 27

⁹² Bottolfsen, Øystein: *Lofoten og Vesterålens Historie - 1700-1837*. (Stokmarknes) Kommunene, 1995. s. 104

⁹³ Bottolfsen, Øystein: *Lofoten og Vesterålens Historie - 1700-1837*. (Stokmarknes) Kommunene, 1995. s. 102

det sosiale. Man skulle for eksempel aldri bruke ryggsekk om bord på båt, og man måtte ikke snakke om hovdyr, da kunne det hende du ble plassert på nærmeste land og forlatt der. Vi har også andre eksempler på overtro knyttet til hjemmet og familien i forbindelse med lofotfisket:

Før de dro måtte de spise «børgraut». Risengrøt underst og russehvetemelsgrøt oppå. Med smørøye. Det var gammel tru at de måtte begynne å spise grøten fra den kanten de ville at vinden skulle blåse. Også når de kokte grøten, tok de merke av hvordan fisket skulle bli. Putret det godt når tvara gikk rundt, ble det «godt og livlig» i Lofoten det året. Grøten måtte ikke svis. Da ble det forlis og ulykke på Lofothavet.⁹⁴

Å være fisker var et farefullt yrke, og er det fremdeles i nyere tid. Mange omkommer på havet. Kanskje er dette en av grunnene til at denne aktiviteten var forbundet med mye overtro og myter. Dette kan også forklare hvorfor utstyret i Lofotkisten ikke forandret seg mye mellom 1600-1800-tallet. Utstyret hadde blitt etterprøvd og brukt i generasjoner. Forandring var ofte et opphetet tema blant fiskere imellom. Spesielt ettersom fiskeutstyret ble oppgradert. Dette kan forklare hvorfor det trolig var forbehold mot å endre innholdet i lofotkisten. Det viser til en annen måte å verdsette materialet knyttet til en aktivitet. Med tanke på de farene som fiskerne ble utsatt for, er det forståelig at et fast inventar som man var vant til ble betryggende. Mangelen på forandring i kistene og utstyret ble nok også drevet av frykt for forandring knyttet til overtro. Dette er nok også grunnen til at flere hadde med seg en bibel eller salmebok i leddiken. Samtidig er det mye trygghet i å følge i de gode gamle skikkene.

5.2 Klesproduksjon

Håndverkstradisjoner er et rikt emne knyttet til Lofotfisket. Både fiskeutstyret og bekledding krevde sine ressurser og kunnskaper fra både kvinner og menn. Som regel var det ulikt håndverk mellom kjønnene, både mellom voksne og barn. Selv om kvinner hadde sitt hovedsete i hjemmet og med gårdsdriften, måtte også mennene karve ulla og hjelpe til med det tunge arbeidet. Disse håndverkstradisjonene måtte barna lære seg, og var som oftest med på arbeidet både for å lære av å se på og av å gjøre. Det er mange teknikker for å binde fiskegarn og knyte det for eksempel, som ungguttene måtte lære seg. Jentene skulle lære å behandle ull, sy og strikke. Det var ofte spesialister eller 'kloke koner' i samfunnet med ekstra

⁹⁴ Harr, Karl Erik: *Nordlandsbåten: Tusen år på Kjøl*. Cappelen. 1999. s. 102

gode kunnskaper og egenskaper. Disse var behjelpelige med ulike arbeidssysler, alt fra baking til slakt, ullbehandling og pleie av sykdom.

For å produsere klær til en lofotfisker trengte man store mengder ull, kuhår, sennepsgress, skinn, lær og ulike typer bindingstråder. En del tettsteder hadde egne skomakere som fikset sjøstøvler til fiskerne. Dagmar Blix skrev om en skomaker som hadde eget verksted hvor hans 4 sønner jobbet. «Enda var trafikken stor og skomakeren reiste rundt til fiskeværene om vinteren og solgte».⁹⁵ Det kan virke som at i oppgangstider og mot nyere tid var det flere som spesialiserte seg på enkelte typer håndverk, eller at de levde mer av å selge produkter enn å produsere til eget bruk. Og det var ikke få ting en fisker måtte pakke med seg. I boken *Nordlandsbåten* (1999) av Karl Erik Harr er det fremstilt en liste over det nødvendige utstyret som mennene pakket i lofotkisten:

5-6 ullskjorter, 5-6 underbukser, 3 natt-trøyer av ull, 5 par strømper, 2 par store sjøstøvellester, 2 par små sjøstøvellester, Skinnhuv, Halsbind, Alminnelig vest, 1 jagervest, 1 par gode vadmelklær, 1 utenpå trøye, 2 hverdags vadmelbukser, 5 par hvite sjøvotter, 1 par handingsvotter, 1 pusseronk (arbeidsskjorte av ulltøy eller av bomull med linning og knapper i brystet; nærmest en busserull), Søndagsklær med skjorte til, Sjøstøvler og røyserter.⁹⁶

I tillegg var det småting som fiskeren la i leddiken. Alle klærne som er nevnt ble laget for hånd for hver enkelt fisker. Dette krevde enorme ressurser for hver husholdning. Vi har også nevnt tidligere hvordan kvinnehår også ble brukt iblant til vottene. Slike votter ble ekstra myke. Men er det andre grunner for at kvinnehår ble brukt?

Jo mer kvinnene strevde med å produsere klær og ull, desto tryggere kunne man være på at mannen holdt seg varm. Deres arbeid var en form for dyp omsorg, og et ønske om å få mannen hjem med alle 10 tær og 10 fingre, kanskje også uten spor av koldbrann. Et slikt hardt slit ga også gevinst. En frisk mann var en bedre arbeider, noe som resulterte i flere ressurser. Klær er derfor en viktig del for Lofotfiskets materielle kultur, både som rene objekter og som en del av et sosialt samspill og livsgrunnlag. Å blande inn sitt eget hår kunne være symbolet på omsorg, men også et minne om de som venter hjemme.

⁹⁵ Blix, Dagmar: *Gamle Lofoten*. Rune, Orkanger. 1975. s. 101

⁹⁶ Harr, Karl Erik: *Nordlandsbåten. Tusen år på Kjøll*. Cappelen, 1999. s. 100

5.3 Matlaging

Mange lofotfiskere hadde en egen kiste til maten som skulle vare i 2-3 måneder. Denne maten krevde langt forarbeid og planlegging. Det skulle helst være mat som tålte å ligge ute i lengre tid, som ikke ble dårlig alt for fort eller muglet. Derfor var den faste maten på 1800-tallet vanligvis: stomp, smør, flatbrød, lefser, surmelk og gjerne noe ost eller saltet kjøtt.

Det å lage gode flatbrød som ikke muglet, var en egen kunst. Til lofotkista ble også flatbrødene brettet under stekinga slik at de ikke smuldret like lett når de skulle spises, for alle smulene skulle spares. “Dei baka helst berre to eller tre gonger for året, og bakinga vara to-tre dagar – etter kor mange husfolk dei var, og kor mykje mjøl dei hadde.” Ofte var det mennene som stod for stekinga mens konene rullet ut deigene, men dette varierte fra sted til sted og fra de ulike familiene. Maten var også en del av en sosial sammenkomst. Like før fiskerne skulle ut på havet var det vanlig å ta frem litt lefse, og de barna som rakk å springe ned før avreise fikk smake en bit.

Lofotfisket var en del av en årlig hendelse som repeterte seg hvert år. Det samme var mye av det andre arbeidet for livsoppholdet. For å fylle lofotkista med mat, klær og utstyr måtte hele familien jobbe med faste rutiner koblet til årstidene, vær og for hvilke dyr de hadde.

Livsstilen var bestående av flere gjentakende hendelser og aktiviteter. For eksempel ble smøret laget under en bestemt tid på året. Det samme gjelder klipping av sau, kalving og slakting, tørking av fisk og bearbeiding av skinn. Alt hadde faste rutiner hengende over seg, av praktiske årsaker.

5.4 Lofotkisten i en sosial kontekst

Peter Anker beskrev kister i sin bok *Kister og Skrin* at: «Den handler om praktisk bruk, om sosiale funksjoner, om skikker som er oppstått og forsvunnet, om materialer, teknikk og fremstilling, om utseende og dekor, for en stor del også om kunstnerisk form og bearbeidelse.»⁹⁷ Det samsvarer med måten denne oppgaven tolker lofotkistene, som et produkt med mange ulike sider. Han nevner utseende og dekor, noe som vi har dekket i kapittel 2 og kapittel 3. Men har utseendet noe å si i en sosial kontekst? Vi har til nå sett på 10 nokså ulike lofotkister hvor utvalget er både dekorerte og mer enkle kister. Siden kister kunne

⁹⁷ Anker, Peter: *Kister og Skrin*. Huitfeldt, Oslo. 1975. s. 8

være dekorert for å vise status hos eieren, vil det avkrefte at fiskerne var likeverdige under Lofotfisket. Men dette kan debatteres i forhold til de fotografiske kildene man har av lofotkister. Det henvises tilbake til figur 2: fotografi av Gunnar Berg med avbildede lofotkister og skårunge i døråpningen. Vi kan også se på et annet fotografi fra rundt 1870 av Skrova Havn (se figur 62). Bildet er litt mindre tydelig enn Berg sitt, men vi kan fremdeles skimte noen kister og deres ytre fasong. Hvis vi ser tilbake på lofotkiste #3 og #4, som har særegne ytre trekk, er ikke dette noe vi kan sammenligne med kistene vi ser på Bergs fotografi. På fotografiet nederst ser også kistene ganske enkle ut i utforming, uten lister langs sidene.

Man kan tenke seg til at kistene av bedre kvalitet og med flere dekorasjoner ble bedre ivaretatt. På Lofotmuseet på Vågan, Kabelvåg var det langt flere kister med et 'simplere' utseende sammenlignet med Fiskeværsmuseet på Å i Moskenes. Dette har nok korrelasjon med at Lofotmuseet har en langt større andel kister i sin samling. Men til syvende og sist var det nok de færreste som hadde rikt dekorerte kister. I tillegg var matkosten noe fiskerne i hver båtgruppe delte på. Alle måtte putte litt av sitt til fellesmiddagene inne i stabburet. De med bedre råd delte nok mer av sitt enn de mange fra fattige kår. I tillegg så var de rikeste mer opptatt av andre sysler enn å være lofotfiskere. På mange måter var nok classeskillet noe som alltid var lett å skimte, men ikke noe som påvirket den sosiale strukturen innenfor fiskergruppene (båtlagene). Man ser heller et skille mellom væreierne og fiskerne. Dette skillet er fremdeles synlig idag gjennom landskapet, hvor de store husene til væreierne fremdeles står sentralt.

Innenfor mannskapet var det egne rangeringer, mest basert på alder og erfaring. Alle fiskerne skulle gjennom det samme slitet, den samme trusselen på havet og ligge side om side i de trange sengene. Lofotkisten symboliserer da et fellesskap gjennom deling av egne ressurser, og et felles arbeid med Lofotfisket hvor alle deler den samme byrden. Den er imidlertid også symbolet på det individuelle og intime. Kistene viser til individet gjennom små fysiske forskjeller, som forteller oss at fiskere har ulike preferanser og forutsetninger som synliggjøres gjennom objektet. Det er intimt siden det er det synlige beviset på omsorgen hjemmefra. Når skrivekunnskapene ble bedre var det vanlig å pakke ned penn og papir for å skrive 'lofotbrev' hjem til familien.⁹⁸ I tillegg hadde kistene iblant egne, faste plasser på de større båtene eller inne på stabburene. Dette var også en måte å vise rang og posisjon blant

⁹⁸ Klausen, Ann Kristin: *I Lofotkista*. 1998. s. 7

mannskapet. Dette er noen av de sidene av lofotkisten som gjør den så særegen, og grunnen til at den sosiale konteksten er et innholdsrikt emne.

Figur 62: Skrova havn, fiskere med utstyret liggende på bakken. Foto tatt av Nordlandsmuseet

En lofotkiste var også et bevis på hva slags arbeid fiskeren drev med. Det forteller uten å ytre ord hva hans livsopphold var. Kom en mann bærende på en kiste med rundt lokk, lås foran med kanskje noen enkle metallomslag og et lag med grønn maling var det lett å trekke slutninger. Når noe har slike særegenheter som det lofotfisket har, satt i det tidsrommet og konteksten som kommer med emnet, får vi muligens stereotypier. Disse stereotypiene er i denne forbindelsen til mennesker. Det vil si at objekter implisitt forteller noe om menneskene som bruker dem. Person og objekt henger sammen, og de assosiasjonene man har til et objekt får man også til mennesket når de kombineres. Et objekt som lofotkisten forteller mye om dens innhold uten å åpnes, så lenge kisten befinner seg i de riktige omgivelsene slik som et fiskevær. Lofotkisten kunne også være forbundet med både sorg og glede. Sorgen kom om kista ble levert hjem uten mannen. Gleden var ofte stor om kista kom hjem *med* sin eier.

Etter gammel skikk hadde karene lofot-gave med seg heim. Somme steder kalte de det med et gammelt navn for «vågablom». De åpnet kistene og pakket ut gaver til store og små: kjoletøy, silketørkler, spenner og sko, ringer og annen stas.⁹⁹

⁹⁹ Ytreberg, Nils A: *Lofoten i Norsk Litteratur og Kunst*. Aschehoug, Oslo. 1956. s. 31

Ekstra glede var det nok om de tok fram en gave eller to til kone og barn hjemme. For ungdommen gikk det mindre penger på slikt stas og heller mer på brennevin i de ulike utsalgsstedene på været, mens de snakket og sang med unge piker. Derfor er lofotkisten også et objekt knyttet til følelser, minner og opplevelser.

Utstyret i lofotkisten hadde sine ulikheter ut fra hvilken plass fiskeren var fra. Dette gjelder ulike mattradisjoner og for hvor lenge fiskeren skulle reise. De som bodde nært fiskestedene dro ofte hjem i helgene eller når de hadde muligheten. Da kunne de fylle på med ny mat, vaske klær og levere fisk til kone og barn. Disse fiskerne trengte ikke pakke like mye som de som reiste langt.¹⁰⁰ Å fylle lofotkisten blir et årlig rituale som helst skulle være ferdig før jul, og storarbeidet foregikk på høsten. Lofotkisten var en stor økonomisk og tidskrevende investering for både familien og fiskeren. Og kisten er forankret i to svært ulike steder: i hjemmet til fiskebonden og hans familie med tilknyttede aktiviteter, og ute på havet med tilsvarende plass utenfor stabburet. Vi kan avslutte med å si at samfunnet i Lofoten var preget av naturalhusholdning med byttekultur for å samarbeide om overlevelse.

Lofotkisten er viktig i en sosial kontekst fordi den er skapt av mennesker for menneskelige behov. Akkurat som i Baxadall's metode ser man at kisten har mange sider knyttet til det sosiale. Lofotkisten er til slutt ikke bare et fysisk objekt men en *fortelling* om både mannen som eier den og hva slags liv han lever. Mange prosesser og løsninger ligger bak kisten i seg selv om innholdet i den. Både etterprøvd, formet etter naturressurser, av landskapet og hva familien var istand til å bidra med. Lofotkisten som den ble seende ut på 1800-tallet er det konkrete beviset på mange år med større og mindre endringer, som til slutt gir oss den best tilpassede og fornuftige bruksgjenstanden.

Kapittel 6: Avslutning og Oppsummering

I denne oppgaven har vi sett på en utvalgt del av Lofotfiskets materielle kultur, for å finne dens fysiske særpreg i forhold til andre kyst-kulturer i Nord-Norge. Vi har kunnet konkludere gjennom en komparativ analyse av 10 lofotkister at en standard lofotkiste har fysiske trekk som gjentar seg. Disse trekkene er som følger: Buet lokk, leddik, håndtak og kistelås, bemalt på utsiden med innsiden ubehandlet. Det ble diskutert at kisten både har trekk som skiller den

¹⁰⁰ Blix, Dagmar: *Gamle Lofoten*. Rune, Orkanger. 1975. s. 17

fra skipskister, men også fysiske attributter som er felles mellom de to kistetyper. I hovedsak er det lokkets buede form som er særegent for lofotkisten. Den andre vesentlige forskjellen er at lofotkister er mer homogene mens skipskister er i større grad heterogene. Som for eksempel skipskistenes varierende fasong, størrelse og bruksområde i forhold til lofotkistens nokså ensidige utforming og bruk.

Samtidig har lofotkistene individuelle forskjeller. Å skille seg ut gjennom sine bruksgjenstander var en dobbelsidig del av lofotfisket. På ene siden var det naturlig å vise status, samt å skille seg gjennom personlige preferanser. Mens på den andre siden har vi en frykt for forandring. Med trygghet i det faste og gjentakende som også gjør seg gjeldende i utformingen av lofotkistene. I tillegg var det å skille seg ut sett ned på av mannskapet. Kistenes ulikheter er også forenelig med at skipskister har større varierende bruksområder. Lofotkisten var bundet til bestemte geografiske områder. Forskjellen mellom de to kistetyper forteller oss at Lofotfiskets bruksgjenstander, slik som lofotkisten har et eget formspråk. De samme særpregene vises også i gjenstander som lofotvotter, som var et fast inventar i kisten. Disse vottene hadde initialer sydd inn og mange hadde to tommer. Vottene er bare én av flere gjenstander som var faste å pakke ned i kisten. Man kan derfor regne med at flere av objektene knyttet til lofotkisten har særegenheter som igjen viser til et stort potensiale for å kartlegge flere differanser mellom Lofotfisket og andre kyst-kulturer.

Lofotkisten har óg en sosial kontekst som er en like viktig del av den materielle kulturens særpreg. Kistens tilhørighet i en sosial sammenheng var med på å forme dens fysiske utseende. Den var et symbol på hjemmet og familien på land.¹⁰¹ Den var også det fysiske beviset på omsorg og kjærighet fra fiskernes koner og barn, som har en stor verdi i seg selv. Selv om Lofoten bestod av flere mindre lokalsamfunn var den tidsmessige og økonomiske investeringen for å fylle lofotkisten en felles aktivitet for hele regionen. Og ikke minst har lofotkisten et følelsesmessig innhold, da den både kunne være forbundet med glede eller sorg. Alle de sosiale, næringsmessige og daglige aktivitetene til fiskerbonden i Lofoten ledet tilbake til kisten. Det nettverket som omgir alle menneskeskapte ting er like mye tilstede i denne materielle kulturen som i andre. Kisten kunne fortelle om verdenen mye om personen som eide den, da den fremstilte personens rang og plass i samfunnet. På mange måter har man en kommunikasjon fra objektet til mennesket.

¹⁰¹ Eriksen, Erling: *Med Silkesjal i Leddiken*. 1961. s. 146

Denne oppgaven har bare sett på en liten del av Lofotfiskets materielle kultur, men det er mye mer som kan forskes på. En analyse av flere objekter vil øke vår forståelse og kunnskap om emnet enda mer, og tilføye flere sider av Lofotfiskets særegenheter gjennom objektanalyse. Bare tekstiler utgjør et stort kunnskapsområde som burde utforskes mer. Det er også mer å hente om lofotkisten. Flere museer kan kontaktes og flere lofotkister kan kartlegges. Man kan også se på forskjeller mellom ulike områder i Lofoten og ulike samfunnsstrukturer om dette påvirker kistenes utforming.

Lofotkisten i en samtidskontekst er også vesentlig interessant for videre forskning. I vår tid er dens omstendigheter noe helt annet enn det var for knappe 100 år siden. Den er byttet ut med gjenstander som er enda mer praktiske, lettere og enklere å få tak i. På mange måter er lofotkisten sammenlignet med våre moderne bruksgjenstander *mindre* praktisk. Men vi har sett at lofotkisten har hatt en sentral plass. Både i samfunnet og i kunstverk. Gunnar Berg har vist oss flere ganger at kisten er et viktig objekt som fortjener å settes fremfor (bokstavelig talt) alt annet.

Lofotkisten er i vår tid bare et minne om en tid som er forbi, og som aldri kommer til å bli brukt på samme vis. Samtidig har vi gjennom oppgaven besøkt denne delen av vår tidligere kulturarv, håndverk og kunsthistorie slik at vi kan lære mer av den.

Gunnar Berg: Fiskevær, Lofoten. 1888. Foto fra: Grev Wedels Plass Auksjoner AS

Figurliste

Alle fotografier som er brukt i denne oppgaven er tatt av Emilia Lamøy om ingenting annet er oppført.

Figur 1: Gunnar Berg: <i>Bakeriet på Svinøya</i> , 1885. Svolvær.....	s.3
Figur 2: Gunnar Berg: Fotografi av reisekister og ungdom i døråpninga på ei rorbue.....	s.5
Figur 3: Maleri av Anna Boberg. Ukjent årstall.....	s.6
Figur 4: Maleri av Anna Boberg. Ukjent årstall.....	s.6
Figur 5: Fotografi av skipskister ved Polarmuseet i Tromsø.....	s.24
Figur 6: Skipskiste fra Norsk Maritimt museum. Foto er hentet fra digitaltmuseum.....	s.28
Figur 7: Skipskiste fra Larvik Museum. Foto fra digitaltmuseum.....	s.28
Figur 8: Skipskiste fra Sverresborg Trøndelag Folkemuseum. Foto fra digitaltmuseum....	s.29
Figur 9: Foto som viser Kabelvåg av A. B. Wilse: Kabelvåg, 29. juni 1905.....	s.31
Figur 10: Kiste #1, forside med hull etter lås og deler av lokk.....	s.37
Figur 11: Kiste #1, foto av baksiden med synlig lokk.....	s.37
Figur 12: Kiste #1, foto med fokus på ene kortsiden med håndtak og lokket øverst.....	s.38
Figur 13: Kiste #1, foto av Kistens bunn og vegger fra innsiden.....	s.38
Figur 14: Kiste #1, kistens langside og kortside møtes.....	s.39
Figur 15: Kiste #1, foto av kistens bakside med deler av lokk med hengsel.....	s.40
Figur 16: Kiste #1, innsiden av lokket med leddik.....	s.41
Figur 17: Kiste #1, nærbilde av håndtak, kortside med lokket øverst.....	s.42
Figur 18: Kiste #2, Fremside med lokket åpent.....	s.43
Figur 19: Kiste #2, Kistens kortside med synlige inskripsjoner øverst.....	s.44
Figur 20: Kiste #2, Side av lokket vises her.....	s.45
Figur 21: Kiste #2, Innside av lokket med runde mønster og hengsler.....	s.46
Figur 22: Kiste #2, Synlig spiker ved låsefelle på oversiden.....	s.47
Figur 23: Kiste #2, Høyre side av lokkets overside med spiker.....	s.47
Figur 24: Kiste #2, Framside med nærbilde av kistelåsen.....	s.47
Figur 25: Kiste #2, Innside av kiste med kistelåsen.....	s.48

Figur 26: Kiste #3, Forside av lofotkiste.....	s.50
Figur 27: Kiste #3, Kistens bakside med lokket synlig.....	s.51
Figur 28: Kiste #3, Ene kortsiden med håndtak og sidestykke av lokket.....	s.52
Figur 29: Kiste #3, Oversiden av lokket.....	s.52
Figur 30: Kiste #3, Innsiden av lokket og deler av bunnen.....	s.53
Figur 31: Kiste #3, Del av innsiden med innrykk og tegn.....	s.54
Figur 32: Kiste #4, Kistens framside.....	s.56
Figur 33: Kiste #4, Ene kortsiden av kisten, med håndtak.....	s.57
Figur 34: Kiste #4, Deler av lokket i fokus med ene låsen og litt av innsiden.....	s.57
Figur 35: Kiste #5, Foto av kistens framside med lås.....	s.58
Figur 36: Kiste #5, Ene kortsiden med navnelapp og håndtak.....	s.59
Figur 37: Kiste #5, Innsiden av kisten med leddik.....	s.59
Figur 38: Kiste #6, Kistens framside og lokk.....	s.60
Figur 39: Kiste #6, Deler av lokkets overside.....	s.62
Figur 40: Kiste #6, Kistens venstre kortsider med håndtak og deler av lokket.....	s.62
Figur 41: Kiste #7, Kistens framside.....	s.63
Figur 42: Kiste #7, Nøkkelhull foran på kisten.....	s.64
Figur 43: Kiste #7, Kistens innside med tapetserte sider.....	s.64
Figur 44: Kiste #7, Innsiden av lokket med leddik.....	s.65
Figur 45: Kiste #8, Kistens forside med lokk og kistelås synlig.....	s.66
Figur 46: Kiste #8, Ene kortsiden ovenfra med metallomslag på lokket.....	s.67
Figur 47: Kiste #8, Lokkets overside.....	s.67
Figur 48: Kiste #9, Kistens innside.....	s.68
Figur 49: Kiste #9, Kistens innside med kortsiden synlig.....	s.69
Figur 50: Kiste #9, annen vinkel på innsiden med kistelås.....	s.69
Figur 51: Kiste #10, kistens framside med låsehull og deler av lokk.....	s.70
Figur 52: Kiste #10, kortsider av kisten synlig med håndtak og lokkets side.....	s.71
Figur 53: Kiste #10, nærmere bilde av framsiden med innrissede linjer.....	s.71
Figur 54: Kiste #10, innsiden av lokket med rester av tau og innrykk.....	s.72

Figur 55: Kiste #10, andre korsiden med håndtak av tau.....	s.72
Figur 56: Foto av Paul Vedding.....	s.79
Figur 57: Foto av utstillingsmonter fra Perspektivet Museum.....	s.84
Figur 58: Fotografi av Fiskere med lofotvotter.....	s.85
Figur 59: Lofotvott med to tomles.....	s.86
Figur 60: Lofotvott med initialer.....	s.86
Figur 61: Foto av lofotvott på vegg med to tomles.....	s.87
Figur 62: Fotografi av Skrova Havn.....	s.97
Figur 63: Maleri av Gunnar Berg.....	s.100

Litteraturliste

Anker, Peter: *Kister og Skrin*. 1975. Huitfeldt, Oslo.

Andreassen, Karen Helén: *Lofoten Fanget i et Blikk*. 2002. Doktorgradsavhandling ved UiT.

Baxandall, Michael: *Patterns of Intention*. 1985. Yale University Press, London.

Bottolfsen, Øystein: *Lofoten og Vesterålens historie 3 Fiskerbondesamfunnet: 1700-1837*. 1995. Stokmarknes kommunene.

Bjørnstjerne, Bjørnson: *Fortellinger i Utvalg*. 1996. Aschehoug, Oslo.

Blix, Dagmar: *Gamle Lofoten*. 1975. Rune, Orkanger.

Eldjarn, Gunnar, Godal, Jon: *Nordlandsbåten og Åfjordbåten – Båten i Bruk*. Bind 1. 1988. Kjelland.

Eriksen, Erling: *Med Silkesjal i Leddiken*. 1961.

Hamran, Ulf: *Tre Skipskister fra 1700-årene*. 1979.

Harr, Karl Erik: *Nordlandsbåten: Tusen år på kjøll*. 1999. Cappelen.

Holm, Poul: Kystkultur som Forskningsemne. I *Kystsamfunnets Materielle Kultur*. 1995. (Museumsnettverket 5). Norges Forskningsråd, Oslo

Klausen, Ann Kristin: *I Lofotkista*. 1998. Nesna Bygdemuseum.

Lightfoot, Amy: Kystens Tekstiler i historisk perspektiv. Fra *Lokale Tråder -Tråkning gjennom tekstil-og lokalhistorie*. 2006. Grimshei Trykkeri AS.

Myrvold, Magne: *Nusfjord – Folket og Fisket*. 2006. EdBilde, Bodø.

Nielssen, Alf Ragnar: *NORGES FISKERI-OG KYSTHISTORIE. Fangstmenn, fiskebøner og værfolk fram til 1720*. 2014. Fagbokforlaget, bind 1.

Opedal, O. Halldor: *Gamle handverk i Hardanger : smedar, snikkarar, skomakarar, skreddarar : folkeminne*. 1982. Bergen.

Pedersen, Bjørn Tore: *Lofotfisket*. 2013. Pax Forlag, Oslo.

Posti, Per: *Kunsthistorie i Nord: Lofoten i Billedkunsten fram til 1920-årene*. Nr. 3, 2000. Ottar, Universitetsmuseum Tromsø.

Posti, Per: *Trollfjordslaget – myter og virkelighet*. 1991. Cassiopeia Forlag.

Stoklund, Bjarne: *Tingenes Kulturhistorie*. 2003. Museum Tusulanums Forlag, København Universitet.

Røde, Gro: *Veiviseren til Lofotens Historie*. 1996. Lofotrådet, Leknes.

Solberg, Bjørn: *Lofoten i går - i dag – i morgen: ei artikkelsamling om Lofoten. IV: Kulturliv*. 1975. Tromsø.

Tilley, Chris et al: *Handbook of Material Culture*. 2006. SAGE Publications Ltd. London.

Trætteberg, Gunvor Ingstad: *Skinnyhre og Sjøklær. Fiskerbondens Utrustning på 1700-tallet og 1800-tallet*. 1999. Landbruksforlaget AS, Oslo.

Ytreberg, Nils A.: *Lofoten i Norsk Litteratur og Kunst*. 1956. Aschehoug, Oslo.

Yonan, Michael: *Toward a Fusion of Art History and Material Culture Studies*. 2011. The University of Chicago Press.

Katalog over Lofotkister

Lofotkiste Nr. 1

Plassering	Tromsø, Tromsøya
Årstall	Ukjent
Materiale	Furu

Metallomslag	Ingen
Produsent/tidligere eier	Bestefar til Per Posti
Leddik	Ja, liten på siden
Kommentar	Innriss langs yttersidene, tråd som holder lokket på plass på innsiden og standard låsemekanisme med håndtak. Kisten er ubemalt og befinner seg i eie hos Per Posti. Buet lokk.
Dekor og bemaling	Kisten er ubemalt. Innriss langs ytterkantene på kistens sider.
Mål på kisten	Bredde: 45,5 cm x 62,5 cm. Høyde: 43,5 cm

Lofotkiste Nr. 2

Plassering	Fiskeværsmuseet på Å, Mosknes. Lofoten
Årstall	1890, sannsynligvis eldre
Materiale	Ukjent

Metallomslag	Nei
Produsent/tidligere eier	Asberg Winstad, tidligere lokalisert ved Ramberg, Flakstad
Leddik	Nei
Kommentar	Kisten er av veldig små dimensjoner. Enkel utforming med flere lag maling ytterst. Buet lokk.
Dekor og bemaling	Bemalt på de ytterste sidene. Ingen ekstra dekorasjoner.
Mål på kisten	Bredde: 31,5 cm x 51,5 cm. Høyde: 28,5 cm. Lengde på lokk: 54 cm.

Lofotkiste nr. 3

Plassering	Fiskeværsmuseet på Å, Moskenes. Lofoten
Årstall	Ukjent
Materiale	Ukjent

Metallomslag	Ja, langs kantene
Produsent/tidligere eier	Ukjent, utydelig navn på innsiden
Leddik	Spor etter leddik
Kommentar	Meget prydfull kiste. Bemalt etterligning av Mahogny og metallomslag. Stor størrelse.
Dekor og bemaling	Bemalt med flere lag og flere farger. Dekorert betydelig med både etterligning av mahogny og metallomslag.
Mål på kisten	Bredde: 77,5 cm. Lokkets bredde: 81 cm. Høyde: 47,5 cm.

Lofotkiste nr. 4

Plassering	Fiskeværsmuseet på Å, Moskenes. Lofoten
Årstall	1898, kan være eldre
Materiale	Ukjent tre-type. Lin-stoff på utsiden.

Metallomslag	Ja, langs hjørnene og midt på kisten.
Produsent/tidligere eier	Fra Flakstad, ukjent opphavsperson.
Leddik	Nei
Kommentar	Prydefull kiste. Passelig størrelse. Noe grundigere metallomslag på denne kisten. Innsiden er også dekket av lin-stoff.
Dekor og bemaling	Linstoff på utsiden, kan være malt over. Dekorert med lister og metall. Pyntelige låser og håndtak.
Mål på kisten	Bredde: 67 cm x ca. 39 cm. Høyde: 41,5 cm. Høyde opp til lokket: 48,5 cm.

Lofotkiste Nr. 5

Plassering	Fiskeværsmuseet på Å, Moskenes. Lofoten
Årstall	Ukjent
Materiale	Ukjent

Metallomslag	Ja, langs kanter og over sidene.
Produsent/tidligere eier	Ukjent
Leddik	Ja, på siden
Kommentar	Kisten har navnelapper på sidene med utydelig skrift. Kistelås mangler. Stor størrelse.
Dekor og bemaling	Bemalt på utsiden, flere lag. Ingen ekstra dekorasjoner.
Mål på kisten	Bredde: 83 cm x 45 cm. Høyde: 37 cm. Med lokket ink. Er høyden 47,5 cm.

Lofotkiste Nr. 6

Plassering	Lofotmuseet i Kabelvåg, Vågan. Lofoten.
Årstall	Ukjent
Materiale	Ukjent

Metallomslag	Nei
Produsent/tidligere eier	Ukjent
Leddik	Ja, på siden.
Kommentar	Kisten har store dimensjoner. Bemalte striper etterligner metallomslag. Trevirket er noe nyere, men usikker på årstall. Bemalt på utsiden.
Dekor og bemaling	Bemalt på utsiden, men bar på innsiden. Malt med etterligning av metall langs kantene. Ingen ekstra dekor.
Mål på kisten	Bredde: 94,5 cm x 45,5 cm. Lokkets bredde: 98 cm x 48 cm. Høyde ca. 47 cm.

Lofotkiste Nr. 7

Plassering	Lofotmuseet i Kabelvåg, Vågan. Lofoten.
Årstall	Ukjent
Materiale	Ukjent

Metallomslag	Ja, ved hjørner og over lokket.
Produsent/tidligere eier	Ukjent
Leddik	Ja, på innsiden av lokket
Kommentar	Kisten er nokså enkel på utsiden men rikt dekorert på innsiden gjennom dekorerte tapeter. Stort lokk i forhold til bunnen.
Dekor og bemaling	Bemalt på utsiden. Innsiden dekket av tapet i to ulike varianter.
Mål på kisten	Bredde: 92 cm x 42 cm. Høyde: 48 cm, inkludert lokket. Uten lokk: 33 cm.

Lofotkiste Nr. 8

Plassering	Lofotmuseet i Kabelvåg, Vågan. Lofoten
Årstall	Ukjent
Materiale	Ukjent

Metallomslag	Ja, hjørnene.
Produsent/tidligere eier	Ukjent
Leddik	Ukjent, lokk er låst.
Kommentar	Middels størrelse. Bemalt og med trelister. Striper etterligner metallomslag på ytterpunktene.
Dekor og bemaling	Kisten er bemalt, sannsynligvis flere lag. Lister og sorte striper gir dekor, med detaljerte metallomslag og innrissede linjer på listene.
Mål på kisten	Bredde: 76 cm x 42 cm. Høyde inkludert lokk: 45 cm. Ekskludert lokk: 34 cm.

Lofotkiste Nr. 9

Plassering	Lofotmuseet i Kabelvåg, Vågan. Lofoten
Årstall	Ukjent
Materiale	Ukjent

Metallomslag	Nei
Produsent/tidligere eier	Ukjent
Leddik	Ja, spor etter tidligere leddik
Kommentar	Kisten er i middels størrelse. Dårlig befatning, heltre uten maling. Buet lokk.
Dekor og bemaling	Kisten er ubemalt. Ingen ekstra dekorasjoner.
Mål på kisten	Bredde: 88 cm x ca. 46 cm. Høyde inkl. Lokk: 38 cm. Uten lokk: 34 cm.

Lofotkiste Nr. 10

Plassering	Lofotmuseet i Kabelvåg, Vågan. Lofoten
Årstall	Ukjent
Materiale	Ukjent

Metallomslag	Nei
Produsent/tidligere eier	Ukjent
Leddik	Nei
Kommentar	Avlang og smal kiste. Innriss langs yttersidene. Buet lokk i heltre. Tråd på innsiden. Ubemalt.
Dekor og bemaling	Kisten er ubemalt. Innriss langs ytterkantene på kistens sider.
Mål på kisten	Bredde: 98 cm x 37,5 cm. Høyde inkl. lokk: 38 cm. Uten lokket: 34 cm. Lokkets lengde er 103 cm.

